



# ELAZIĞ MİMAR

## MİMARLAR ODASI ELAZIĞ ŞUBESİ



6 AYLIK DERGİ  
HAZİRAN-2008  
SAYI: 1







Sadece Elazığ'ın değil

Türkiyenin **Mis**lence Merkezi

**Düşündüğünüzden fazlasını bulacaksınız**  
**You will find more than you think**

Mis  
Shopping Mall



Mis AVM

Amphitheater



Amfi Tiyatro

Ottoman  
Restaurant



Osmanlı Lokantası

Wedding and  
Conference Halls



Düğün Konferans  
Salonları

Hotels  
with four stars



4 Yıldızlı Oteller

Aqua Park Fun  
and Fitness Center



Aqua Park

**Bölgenin Cazibe Merkezi Misland**

**Bebeden Dedeye Hizmettir**

0424 247 83 33  
[www.misholding.com.tr](http://www.misholding.com.tr)







**MİMARLAR ODASI  
ELAZIĞ ŞUBESİ  
ADINA  
İMTİYAZ SAHİBİ  
Mithat COŞKUN  
Başkan**

**YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ  
Kazım SANAÇ**

**GENEL YAYIN  
YÖNETMENİ  
Bayram KAVAK**

**YAYIN KURULU  
Prof. Dr. Metin SÖZEN  
Yrd. Doç. Dr. Hayrettin AYAZ  
Süleyman ŞEKER  
Mehmet BİLEN  
Mustafa BALABAN**

**BASKI  
..... Ofset**

**ADRES  
İzzetpaşa Mah.  
Şht. Bnb. Sabri Sk. Uygur  
Apt.  
B Blok No:19/1 ELAZIĞ  
Tel-Fax: (0424) 234 20 00  
mimarlarodasielazig@hotmail.com  
www.elazigmimar.org**

### **Okurlarımıza Merhaba,**

Yeni bir dergiye hayat vermek, ona bir misyon biçmek, içinde barındırdığı niyet ve amaçları canlandırmak, özünde bir heyecanı da büyütüp besliyor kuşkusuz. Bu bakımdan editöryal mevkiinde olanların taşıdığı sevinç ve heyecanı birkaç satırla da olsa okurla paylaşmak kaçınılmaz oluyor.

Yayın hayatına kavuşan her yeni derginin plan ve hedeflerini ilk sayıda ortaya koymak gelenektir. Dergimiz, her şeyden önce bir meslek kuruluşunun yayın organıdır. Odamızın ilke, fikir, felsefe ve faaliyetleri dergimiz için de geçerlidir. Adını “Elazığ Mimar” olarak belirlediğimiz dergi, kuruluşumuzun temsilcilikten şube statüsüne yükseltilmesiyle eş zamanlı olarak var oldu. Dergimiz, muhtevasında da anlaşılacağı üzere, mahalli kısıtlılığa mahkûm olmadan yerel değerleri evrensel ölçekteki zemine taşıyarak yeniden yorumlamak gibi bir işleve sahip olacaktır.

Meslek kuruluşumuzun hitap ettiği Elazığ, yüz elli yıllık bir geçmişe sahiptir. Ancak etkilerine yayıldığı tarihi Harput kentiyle birlikte düşünüldüğünde üç bin yıllık bir maziyle yüzleşiriz. Bu sebeple ilk sayımızda Harput'u öne çıkarttık. Odamızın bu tarihi mirasa sahip çıkmak gibi bir hedefinin olduğunu belirtelim. Çünkü Elazığ ölçekli bir dergide Harput'un ihmal edilmesi misyonumuzu eksik bırakırdı. Tarihi kente dair etraflıca değerlendirmeleri dergide yer alan ilgili yazılara bırakalım; ancak şu kadarını belirmeliyiz ki Harput, harap kalesi, birkaç camii ve zaviyeleriyle eskiyip yok olan sıradan bir yerleşim merkezi olarak bakılacak türden değil.

Büyümeye engel teşkil eden coğrafyasına inat, Harput özgün bir kültürü büyüterek etrafına dağıtan bir konumda olmuştur sürekli. Bu dominant kültür, bugünkü Elazığ vilayetinin sınırlarını aşan bir vüs'ata sahiptir. Bu itibarla Harput, “kent” sınırlarını aşarak bir “havza” niteliğine bürünmüştür. Harput'un rengini tayin ettiği bu kültür havzasına bir kenar çizecek olursak Elazığ vilayetinin dışında Erzincan'ın Eğin (Kemaliye), Malatya'nın Arapkir, Tunceli'nin Çemişgezek ve Pertek, Diyarbakır Ergani'nin kuzey-batı yöreleri (Çüngüş vs.) Bingöl'ün Kığı (merkez) ilçeleri sayılabilir. Bu tespit, sığ bir havzacılık saplantısının ötesinde bir gerçeğin ifadesi olarak karşılanmalıdır.

Yazımızın başında da ifade ettiğimiz gibi, Harput'u etraflıca ele alacak bütünlüklü bir monografi henüz yazılmış değil. Ülke kültür coğrafyası üzerinde Harput'un önemini ortaya koyacak derinlikli çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Tarihi kentin kültür ve sanat değerleri başta olmak üzere, mimârisi, ekonomisi ve beşeri durumlarını gün yüzüne çıkarmak gerekmektedir.

Tasarımından muhtevaya, görsel malzemenen üsluba kadar dergimizin hak ettiği ilgiye mazhar olacağı kanaatini taşımaktayız. Şimdilik herhangi bir periyot tayin etmiyoruz. Bunu ilerki sayılarımızda belirleyeceğiz. Saygılarımızla.

**EDİTÖR**





**Giriş**  
**Mimarlık Herkes İçin**  
**Yararlı ve Önemlidir**  
*Mithat COŞKUN*

**1**



**Elazığ; Havzanın**  
**Kültür Odağı Olmak**  
**İstiyor mu?**  
*Prof. Dr. Metin SÖZEN*

**2**



**“Şiirin Başkenti”nde**  
**MİMARLIK**  
*Yük. Mimar Oktay EKİNCİ*

**4**



**Hizmette**  
**Altın Yıllar**  
*Süleyman SELMANOĞLU*

**7**



**Konutta Kalite Anlayışına**  
**Farklı Bir Bakış**  
*Kazım SANAÇ*

**8**

**Oda Tarihçesi**

**9**



**Elazığ Merkez**  
**Kentsel Yerleşmesi**  
*Mithat COŞKUN*

**10**

**İÇİNDEKİLER**



**Harput Koruma Amaçlı**  
**İmar Planı**  
**Taslağına Getirilen**  
**Öneriler**

**16**



**Harputtaki**  
**Sivil Mimariye**  
**Örnekler**  
**(Şefik Gül Evi)**

**18**



**Harput**  
**Kale Kazıları**

**21**



**Harput Evleri**

**23**



**Elazığ'daki**  
**Sivil Mimariye**  
**Ait Örnekler**  
**(Kazım Efendi Sokak)**

**26**



**Şehirlere**  
**Akapunktur'a Örnek;**  
**Misland ve Akapunktur**  
**Cüneyd KELEŞTİMUR**

**28**





**Yitik Bir Şehrin İzinde  
Tarih Aynasında Harput'un  
Silüetini Yakalamak**

*Yrd. Doç. Dr. Hayrettin AYZ*

**26**



**Hüseyinik'ten  
Çıktım  
Şehir Yoluna**

*Mustafa BALABAN*

**40**



**Elazığ Çeşmeleri**

**46**



**Ulu Cami ve  
Çevresinde  
Çarşı Projesi ve  
Harput'a  
Kazandıracakları**

*Yrd. Doç. Dr.  
Yüksel ARSLANTAŞ*

**48**

**İÇİNDEKİLER**



**Bir Arkeologun  
Evrak-ı Metrukesinde  
Harput Yansımaları**

**50**



**Cumhuriyet Dönemi  
Yapıları  
Eski Hükümet Konağı**

**55**



**Cumhuriyet Dönemi  
Yapıları  
Kolordu**

**56**



**2007 Büyük Kültür  
Sanat Ödülü  
Prof. Dr.  
Metin Sözen'e  
Verildi**

**57**



**Tarihi Kentler  
Birliği  
Elazığ'da  
Toplandı**

**60**

**Odamıza Kayıtlı Üyeler**

**62**

**Odamız Faaliyetleri**

**63**





## Giriş

Şubemize ait derginin yayım hayatına başladığı bugün, geçen bu 30 yıllık meslek hayatımda yaşadığım mutlu günlerimden biri diyebilirim. Çünkü bu dergiyi Temsilcilik olarak hazırlamaya başlamıştık, bugün Şube olarak yayınlıyoruz. Mimarlar Odası'nın 41. Olağan Genel Kurulu'nda Temsilciliğimiz çok değerli Genel Kurul Delegelerinin oylarıyla Şube statüsüne kavuştu. Ben buradan bize destek veren tüm meslektaşlarıma teşekkür ediyorum. Bu iki yıllık Oda Başkanlığım sürecinde yönetim kurulu ve Mimar arkadaşlarımla birlikte Temsilciliğimizi geliştirip, Mimarlığı bir nebze de olsa gündeme taşıma başarısını göstermişsek kendimi mutlu adedeceğim. Bu da mesleğe duyduğum saygı ve sevginin sonucudur.

Mimarlığın kültürel ve sanatsal bir ifade biçimi olduğunu, yine mimarlığın kültürel bir unsur olarak bütün dünyaya ait olduğunu düşünürsek, ürettikleri ile de o yere ait yerel olduğunu görmekteyiz.

Mimarlık, ülkelerin kültürel birikiminin en önemli bölümünü oluşturur. Kentlerin ya da ülkelerin uygarlık düzeyinin bir göstergesidir.

Mimarlığı diğer sanat dallarından ayıran özellik ise insana yaşam çevresi sunması ve onun yaşamını etkilemesidir. Yine değişik bir ifade ile insana direkt hizmet sunan ilk üç meslekten biri olmasıdır. Ama bu mesleği yapanlar olarak bunun çokta farkında değiliz. Yaşadığımız yer şehir olur veya en küçük yerleşim birimi olabilir; planlı bir yapılaşma varsa o yere ait olma o yerle övünme duygusu verir insana mimarlık.

Toplumsal kültür, yapılı çevreyle yakından ilişkilidir. Kültür yapılı çevreye yansır, yapılı çevreden beslenir ve hayatı dönüştürür. İyi tasarlanmış yaşanabilir mekanlar verimliliği artırır. İnsanlara kimlik verir ve onları mutlu eder.

İnsanın sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkı vardır. İyi yapılı çevre, sağlıklı ve güvenli bir toplumsal çevrenin ön adımıdır.

Çevrede gördüğümüz yapılar bir mimarlık ürünüdür. Ancak mimarlık yalnızca bir yapı ile sınırlı değildir. Yapıların içinde bulunduğu çevre, kentsel mekanlar mimarlığın ilgi alanıdır.

Kentin kimliğini oluşturan, eskiyen ve yıpranan yapıların, sokakların, alanların onarılması, yeniden fonksiyon verilmesi restorasyonu mimarlığın kente kattığı en önemli değerlerdendir.

Mimarlık yalnızca estetik değeri olan yapılar üretmeyi hedeflemekle yetinmez, estetiğin yanı sıra ihtiyaçlara cevap verme, doğru kullanım, doğru teknoloji ve malzeme seçimi, ekonomiklik mimarlığın ana hedefi olmalıdır.

Sonuç olarak insanların yaşadığı her ortam mimarlıkla alakalıdır. En basit bir yapıdan kentsel ortama kadar bütün yerleşmelerin fiziksel ortamını oluşturan yapı üretimi, mekan tasarımı olan mimarlık, herkes için yararlı ve önemlidir. Bu önemi topluma kabul ettirmek biz mimarların işi ve hedefi olmalıdır derken bu derginin hazırlanmasında bizlere destek veren Ankara Mimarlar Odasına, ÇEKÜL Vakfı Başkanı Sn. Prof. Dr. Metin SÖZEN hocama, Mimarlar Odası Eski Başkanı Sn. Oktay EKİNCİ'ye, Elazığ Fırat Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Hayrettin AYAZ ve Yrd. Doç. Dr. Yüksel ASLANTAŞ hocama, ÇEKÜL Vakfı Elazığ Temsilcisi Mustafa BALABAN hocama ve tüm emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Mimarlık herkes için yararlı ve önemlidir.

**Mithat COŞKUN**  
Başkan



## Elazığ; Havzanın Kültür Odağı Olmak İstiyor mu?

Kentler artık gelecek **“umutlarını”**, çevrelerinde yarattıkları farklılıklar ve tarih derinliğine kazandırdıkları nitelikler oranında güçlendirebiliyor, öne çıkma duygularını pekiştirebiliyorlar. Küreselleşen dünyada kentlerden kentlere uzanan yeni köprülerin oluşması sürecinde, evrensel bir ilişkiler ağının içinde yer almayı, **“kalıcı değerleriyle”** başarabiliyorlar...

Bu hızlı değişim rüzgarının estiği bir dünyada Elazığ da, kendisine dönük bir dizi **“soru sormak”** zorundadır. “Ben dünya haritasında hangi evrensel büyüklüklerin sahibiyim? Türkiye'nin doğal-tarihsel-kültürel kimliğine hangi özlü özelliklerimle katılıyorum? Çevremdeki illere her alanda ne ekliyorum, hangi katkıda bulunuyorum? Bana bağlı küçük, büyük yerleşme yerlerine ulaştıracağım olanaklarla, hangi dayanışma ve bütünlüğü sağlayabileceğim?” Bu sorular bir bakıma her ölçekte, inandırıcı bir cevap aramayı, sağlıklı bir **“yol haritası”** belirlemeyi de birlikte getirmektedir.

Bu yol haritasının hiç kuşkusuz bir **“ileri hedefi”**, belirgin özellikleri olacaktır. Bunlar doğru saptandıktan sonra, bilgi ve birikim kaynaklarının sonuçları ışığında, her gün kendini yenileyen bir dinamik yaratılmalıdır. Dayanışmaya dayalı bir bütünlük içinde gündem oluşturmak, somut sonuçlara yönelmek, toplumun ve kent hemşhçerilerinin **“varlığının parçası”** olmak,

başarının kaçınılmaz sürecini belirler.

Böyle bir gündemle kentlerini geleceğe taşımayı ülkü edinmiş yerleşme yerleri, ister istemez her kesimin birlikteliğini ana hedef olarak görmek zorundadırlar. Bizler bunun ancak kamu-yerel-sivil-özel **“birlikteliği”** içinde sağlanacağına inanıyoruz. Özellikle 21. yüzyılın yoğun küreselleşme ortamında, işimizin ne kadar zor olduğunu da biliyoruz. Bir yandan kendini tanımaya çalışan **“bireyi yaratma”**, öte yandan her şeyin belirli ellerde toplanmasıyla ortaya çıkan engellerin aşılmasının güçlüğü, soğukkanlı kararlar almamızı gerektiriyor... Kentlerde yeni güç odakları oluşturmamızı kaçınılmaz kılıyor...

Hiç kuşkusuz bu durumun çözümü, kentlerin kimliğini korumaktan, dayanışmaya süreklilik





kazandırmaktan geçiyor. Bu nedenle olabildiği oranda “sivilleşmeyi”, olabildiği oranda sivil toplum örgütlerini kavranabilir sağlam bir yapıya kavuşturmayı, kısaca yeni kentliyi, yeni toplumu yaratmayı, hedef olarak görüyoruz.

İşte bu noktada Elazığ, her kesim insanını, her yaş dilimindeki hemşehrisini ortak bir paydada buluşturmak ve başta söylediğimiz gibi, sorunlarına inandırıcı cevap bulmak zorundadır. Bu yolda her olanağa da sahip gözükmektedir. Doğatarih-kültür kenti olduğunu bir an olsun unutmduğunda, hem dün-bugün-gelecek bağına kurabilir, hem de toplumsal değişimin doğrularını yakalayabilir. Önümüzde duran Harput ve çevredeki değerler, “büyük bir hazine” olarak önümüzü açılabilir, dayanışmaya anlam katabilir.

Burada Elazığ'ı daha yaşanabilir kılmak için, hep altını çizmeye çalıştığımız gibi, neyi, nerede, nasıl yapabileceğimizi gösterecek “yol haritası”nı birlikte oluşturmamız gerekiyor. Sürekli tartışıp görüşüyoruz, ancak zaman da hızla geçiyor. Valilik, belediye, üniversite, kurduğumuz vakıflar, odalar ve sivil toplum örgütleri, Elazığ haritasına kalıcı ve doğru yolu işlemek sorumluluğunu elle tutulur, somut bir sisteme kavuşturmak zorundadırlar. Olumlu sonuçları bir bütünlüğe, herkesin varlığının içinde olduğu coşkuya dönüştürme sürecini, zaman yitirmeden “kısaltmayı” ortak görev bilmelidirler.



Elazığ Mimarlar Odası'nın değerli yöneticilerinin yeni bir yayın organıyla, kentin kimliğini ve değerlerini, çözüm önerileriyle geniş çevrelere yayma isteğinin başarısı, “katılımın” gücüne, kavranabilir bir “dayanışmaya”, çağdaş yöntemlerle ulaşılmış “uygulamalara” bağlı gözüküyor. Çünkü dönem, kararlı davranma dönemi. Kentlerin yarış içinde farklılıklarını ortaya koyduğu böyle bir dönemde Elazığ, soyut-somut tüm değerleriyle ülkemizin gündeminde hak ettiği yeri alması evresine gelmiş bulunuyor.

Hızla gelişen, kentin tüm sorunlarına eğilen Mimarlar Odası Elazığ Şubesi'ne, başkanı değerli dostum Mithat Coşkun'a, başarılarının süreklilik kazanmasını diliyor, farklı boyutlarda bir Elazığ düşünüyorum...



## “Şiirin Başkenti”nde MİMARLIK...

“Elazığ” denince önce babamı hatırlarım... Ne zaman Büyük amcam Aziz'den söz etse, Azeri dilinden ötürü “Ağabeyim Eziz” der, ardından eklerdi; “Eleziz gibi”...

Babama göre bu kentin kendisi de adı gibi “eziz”di... 50 yılı aşkın askerlik yaşamında değişik görevlerle gitmiş, her seferinde hoş anılar edinmiş olmalıydı ki “Eleziz başka” derdi... Kim bilir belki de Elazıglılar ile Azeriler arasındaki “şiiir” söyleşilerinden etkilenmişti...

İlerleyen yıllarda, özellikle de tarihsel mirasa merak saran bir mimar olarak önceliğimi “Anadolu”ya verdiğimde, Elazığ ve elbette ki tarihsel kökeni olan Harput, benim için de “aziz” oldular...

Daha da ilerleyen yıllarda ise eski adının aslında “mezra” olduğunu, Sultan Abdülaziz dönemindeki imar uygulamalarından ötürü “Mamuret'ül Aziz” dendiğini; halkın dilindeki “Elaziz”in ise 1937 yılında Elazığ'a dönüştürüldüğünü babama anlatmamda geç kaldım...

Elazığ'da Mimarlar Odası'nı başarıyla temsil eden Mithat Coşkun'a teşekkür ediyorum ki benim için çok özel olacak böyle bir yazıda babamı da anmama neden oldu....

### “SÖYLENEMEYEN” PİŞMANLIK

Yaklaşık 5 yıl önceydi... ÇEKÜL Başkanı Prof.Dr. Metin Sözen'le birlikte Elazığ'daki kültürel çalışmaları görmeye ve kentlerinin uygarlık değerlerine sahip çıkanlarla birlikte olmaya gelmiştik.

Vakfın çalışkan temsilcisi Mustafa Balaban bize öyle bir ziyaret programı hazırlamıştı ki iki gün içinde Elazığ'ın hemen tüm kimlik değerleri hakkında bilgi sahibi olduk; bildiklerimizi ise kim bilir kaç katladık...

Bu değerlerin artık yok olmaması ve hiç değilse elde kalanların yaşatılarak geleceğe aktarılması çabalarını üstlenen yerel kültür militanlarıyla da enine boyuna görüşme fırsatı bulmuştuk.

2003'ün ekim ortalarında gerçekleşen bu ziyaretimizin bende bıraktığı izlenimlerin özeti şuydu;

Elazıglı dostlar da, ülkemizin diğer tüm “betonlaşmış” kentlerindeki dostlarımız gibi,



açıkça söylenmeyen bir “pişmanlık” duygusu içinde tarihe yeniden değer vermenin heyecanını yaşıyorlardı.

Gerçi bu pişmanlığın sorumluları, neredeyse yarım yüzyıldır ülkeye egemen kılınan “rant ve emlak ekonomisi”nden doğrudan ya da dolaylı sorumlu “herkes”ti.. Ama, ne de olsa insan, yaşadığı kentin böylesine kimliksizleştirilmesine “hüzün” duymadan edemiyor...

Onca yıldır, her boş bulunan yere koca apartmanlar dikmekten, hatta sayıları çok az kalmış eski evlerin yakın geçmişe dek ayaktaki tüm zengin örneklerini yıkmaya pahasına aynı kişiliksiz apartmanları dikmekten; hatta ticari ya da yönetsel olsun, bu duyarsızlığın dev blokları olarak güzelim kente adeta çullanan binaları yerli yersiz inşa etmekten yıllardır elde edilen kazançların toplamını yüzle, binle çarpsanız bile Elazığ'dan daha değerli olabilir miydi?

İşte bu sürecin kentte yarattığı tahribat karşısında, artık “kalanları kurtarmak” gayretine girilirken, aynı betonlaşmadan kendini belli oranda kurtarabilmiş Harput'a ise Elazığ'daki yanlış bulaştırmamak, en yaşamsal hedef haline gelmişti...



O ziyaretimizde böylesi bir sonucu gözledikten sonra zaman zaman düşünmüşümdür. Harput'ta da uygunsuz yapılaşmayla birlikte tarihe karşı vefasızlık örnekleri var. Güzelim binalar ve eşsiz eski kent dokusu, bakımsızlık ve sahipsizlik içindeler. Ne var ki Harput'un genel karakteri ile dokusu ve silüet değerleri, hiç değilse Elazığ'daki oranda yitirilmiş değil.

Bunun nedeni acaba geçmişe saygı mıdır; yoksa aşağıdaki yeni kentin çekiciliği nedeniyle imar açısından fazla rağbet görmemesi mi? Tabii bu seçeneklere bir de “çağdaş kentten ayrı olması; uzaklık, sapaalık...” gibi durumları ile ekonomik nedenleri; yoksulluk ve olanaksızlıkları da eklemek gerekiyor...

Acaba Elazığ'ın varlıklı kesimleri ile kamu kurumlarının; dahası ticaret ve sanayi kesiminin meslek örgütlerinin; tüccarların ve zengin ailelerin, hiç değilse Harput'a artık gözleri gibi bakmaları; hatta iş yerlerinin Elazığ'da olduğu, konutları içinse eski Harput evlerini onararak kullanmayı yeğleyen kentlilerin yaygınlaşması, mümkün değil miydi?

### **UMUTVEREN ÇABALAR**

Daha yakın zamanlarda ise yine Elazığ'la bulduğumuzda, aynı gözlemlerimin değişmeye başladığını, bazı restorasyonlar ve yeni düzenlemelerin umut vermesiyle birlikte özellikle duyarlı kurum ve kuruluşların daha da kararlı olarak kollarını sıvadıklarını görmem, beni mutlu etmiştir.

Eldeki tek kalan eski sokak olan Kazım Efendi Sokağı'nın, Mimarlar Odamızın etkin katkılarıyla rölöve ve projelerinin gerçekleştirilerek “kurtarıma” aşamasına getirilmesi, bu konularda yıllardır süregelen “ihmal”leri bilenler için çok önemlidir.

Aynı çabaların tarihi çarşı ve çevresindeki eski hanların onarılıp düzenlenerek yaşatılmasında da gözlenmesi; adlarının Buğday Meydanı, Kapalıçarşı, Yemeniciler Çarşısı olduğunu

anımsadığım yerlerin kent kimliğindeki değerlerine gereken ilginin gösterilmeye başlanması, yüreklere su serpen gelişmeler...

### **KENTİN SAHİPLERİYLE...**

Yine o 2003'deki ziyaretimizin, özellikle sivil toplum kuruluşlarının da temsil edildiği unutulmaz toplantısına dönecek olursam, arşivlerdeki belgelerde özellikle şunları vurguladığımı görüyorum:

-“Gelişmiş hiç bir Avrupa ülkesi geçmişini yok ederek kalkınmadı...”

-“Geçmişinden utanan ya da geçmişini yok sayan hiçbir modern ülke yoktur...”

Bunları konuştuğumuz toplantıda, bakın hangi kurumlar temsil edilmiş; Kültür Bakanlığı, Elazığ Valiliği, Elazığ Belediyesi, Fırat Üniversitesi Rektörlüğü, Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası, ELESKAV, Çekül Vakfı, Harvak Vakfı, İzzetpaşa Vakfı, Eftud, Ethod, Elazığ Musiki Konservatuarı Derneği, Ticaret Borsası, MÜSİAD, ELGİAD, ELSİAD, Elazığ Esnaf Odaları, Esnaf Kefalet Kooperatifi, Fırat Havzası Gazeteciler Cemiyeti, Elazığ Gazeteciler Cemiyeti, Karakoçan-Paluağın-Pertek Yardımlaşma ve Dayanışma Dernekleri, Ankara Elazıglılar Vakfı, İstanbul Elazıglılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Bursa-İzmir-Adana-Antalya-Elazığ Dernekleri...

Böylesine geniş katılımlı bir kentsel duyarlılık buluşmasına rağmen, günümüze yaklaştıkça gerçekleşen kimi yeni imar uygulamaların ya da projelerin ve kararların, aynı toplantıda hep birlikte verilen “söz”lerle pek uyumlu olmadıklarını ise ne yazık ki belirtmek durumundayım.

Bu gözlemim de Tarihi Kentler Birliğinin 2007 yılındaki “Elazığ-Harput Buluşması” izlenimlerinden kaynaklanıyor. Hani şu “Palu”nun da gündeme alındığı geniş katılımlı toplantı...

### **“ZAZA”, “ZOZO”, “LO”LARLA...**

Aslında Palu, Elazığ'ın sadece kendi kentsel nitelikleri ve arkasını dayadığı Harput'uyla değil, bölgedeki kimi yerleşmeleriyle de çok özel bir



kültür coğrafyasının merkezi olduğunu kanıtlıyor.

Ne demiş Evliya Çelebi;

"Öyle bir şehre vardım ki adına diyorlar Palu, Kimi Zaza, kimi zozo, kimi lo..."

Bu anlamlı deyişi Cumhuriyet Gazetesinde özetle şöyle yorumlamıştım; "Farklı kültürlerin "Anadolulu" kimliğini ne de güzel özetliyor... Bu tarihsel kimliğin günümüzdeki "ayrılıkçı" politikalara karşı çok daha önem kazandığını; hatta demokratinin "ırk" çılık olmadığını görebilmek için de Palu "ders" vermeyi sürdürüyor... Yeter ki Elazığ ile tanışanlar, Van Gölü Ekspresi'nin Tatvan'a varmadan önce çığlık çığlığa selamladığı Palu'yla da buluşabilsinler..."

Tarihi Kentler Birliği'nin 4-5 Ağustos 2007'deki "Elazığ Semineri" katılımcıları Palu'ya da geçmişlerdi. Belediye Başkanı M. Sait Dağoğlu konuklara diyordu ki; "Bizler için barış ve dostluk, sadece amaç değil, hayatın kendisidir..."

Ben de bunun ne anlama geldiğini, Palu'yu anlatan şu şiirdeki sevdalı dizelerde gördüm;

"Palu üç dağ içinde  
Gülü bardağ içinde,  
Hak gülümü saklasın  
Bir yârim var içinde..."

Bütün bu anlamlı sözler, deyişler ve dizeler, bölge insanının felsefeden şiire kadar hemen tüm sözlü kültüre de meraklı olduğunu gösterirken, TKB semineri bir şiirin şu dizeleriyle başlamıştı;

"Harput'ta, Buzluk'ta: yaylada,  
Ardıç rüzgârın önünde kolsuz, kanatsız..."

### **SÖZDE "MODERN" PROJELER!**

O gün bir fırsatını yakalayıp, Mithat Coşkun'la birlikte kent merkezinde şöyle bir gezindik. En sıkışık yerde ve kent topoğrafyası ile eskinin yeniyle buluştuğu, kapalı çarşı aksını karşılayan çok hassas bir meydancıkta, belediyenin şu "bat-çık" denen yer altı geçişi kavşaklara öykündüğünü söylemesin mi?

Ankara'dan başlayıp ülkenin bir çok kentine

yaygınlaştırılan bu ruhsuz ve adeta kaba bir anlayışın ürünü olan sözde "modern" çözümler (!), herhalde en son "şiirin başkenti" Elazığ için düşünülebilirdi... Hatta şairlere sorulsa, düşünülemezdi bile...

Mimarlar Odası adına hiç de uygun görmedikleri bu tür projelere değinirken, kibarlığından olacak "şikayet" şeklinde değil de "tartışılmalı" anlamında söz eden Coşkun, ses tonundaki üzüntüsünde ne kadar haklıydı...

Gerçi belediyeyi bundan vazgeçmesi için ikna eder gibiydiler ama tarihsel bir kent, eski dokusunu yitirmiş olsa bile "görmüş geçirmiş"liğini elden bırakmamalıydı. Otomobil uğruna yaşam ortamlarına bu gibi müdahalelerde bulunmak, Elazığ'da akla bile gelmemeliydi...

Bu tartışma, ben de bir başka duygusuzluğu daha çağrıştırdı. Günümüzün en tahrip edici kent hastalıklarından biri de, yine özellikle merkez semtlerde izin verilen süper marketler; ya da dev alış-veriş merkezleri.

Bunlar, eski kentin temel yaşam zenginliklerinden olan tarihi çarşılar, pazarlara "başa çıkılmaz rakipler" olurken, aynı yerlerin yine kent yaşamında sağladığı insancıl ilişkiler ile esnafın bu ilişkilerdeki kültürel katkılarını yok ediyor. Nitekim Avrupa'da aynı marketler, 10 yıldan fazladır kentin en uzak yerlerine gönderilirken, özellikle pazar yerleri ile geleneksel ticaret mekanları yeniden canlandırılıyor...

Bizde ise bunun tam tersi bir kültür yoksunluğunun kentsel politikalara egemen olması ne kadar büyük talihsizlik...

Evet... Elazığ denince söz bitmese de sayfalar bitiyor. Hele şu işitince bile heyecanlandığım, Hazar Gölü kıyısındaki şiir geceleri yok mu?

Keşke o Eylül akşamlarından birini olsun yaşamış olsaydım da doyumсуuz olduğuna inandığım "şiirsel zamanlar"dan da bu yazıda söz edebilseydim...





## Hizmette Altın Yıllar

Elazığ gibi kadim kültürlerle ev sahipliği yapmış bir kentte belediye başkanlığı yapmış olmanın mutluluğunu yaşarken, bu onurlu görevin bizlere yüklediği sorumluluğun da farkında olarak hizmetlerimizi büyük bir özveriyle yürütmekteyiz. Göreve geldiğimiz 28 Mart 2004 tarihinden bu yana yaklaşık dört yıl gibi bir süreyi geride bıraktık. Bu zaman içerisinde, azizler, evliyalar diyarı Elazığımız için hemşerilerimizin büyük teveccüh gösterip bizlere tevdi etmiş oldukları görevi, hizmet aşkıyla birleştirerek ilimizi layık olduğu yere getirmeyi hedefledik.

Hizmetlerimizde halkımızla birlikte olmayı, onların dertleriyle dertlenmeyi, sevinçlerini paylaşmayı temel ilke edindik. **“örnek ve model bir şehir”** oluşturmayı hedeflediğimiz belediyecilik anlayışı ile kültürel, çevreci yatırımcı ve düzenli şehircilik alanlarında önemli hizmetlerin gerçekleştirilmesinin yanında, yepyeni hizmetlerin de planlamasını yaptık.

Elazığ’ımızda 2004 yılının nisan ayı ile birlikte başlatmış olduğumuz “Yeniden Yapılandırma” çalışmalarında bu güne kadar çok önemli aşamalar katettik.

Elazığ, gerçekleştirdiğimiz çalışmalar ve ortaya çıkarılan uygulamalarla belediyecilik hizmetlerinde modern ve model kent oldu. Ülkemizin değişik illerinden bizi arayan, hizmetlerimizi incelemek isteyen çok sayıda yerel yöneticimizin istek ve talepleriyle karşılaşmak bizleri gerçekten mutlu etti.

Yeni yol açma, merkezi caddelerde çağdaş çizgiyi yakalama, kavşak düzenleme, asfaltlama, kaldırım düzenleme, yağmur suyu ve kanalizasyon hattı çalışmaları ile yeşillendirme çalışmalarında adeta kendimizle yarıştık. Tarihi ve kültürel beldemiz Harput, birçok noktada gerçekleştirilen çalışmalarla hizmete kavuştu. Belediye ile halk kaynaşması en etkin noktada sağlanarak ortak akıl ve birlik ruhunu oluşturduk. Bütün bu çalışmalarımızla birlikte, yeni dönemde gerçekleştireceğimiz yoğun çalışmalarda

göz önünde bulundurarak makine parkımızı güçlendirdik. Malatya yolu çevre düzenlemesi, Doğu çevre yolu çevre düzenleme çalışmaları, Öğretmenevi önü meydan düzenlemesi, Sürsürü Mahallesi Mithat Paşa Bulvarı, İmar ve Zabıta Müdürlüğü hizmet binası, e-belediyecilik, merkezi caddelerde renkli parke döşenmesi, muhtar evleri, taziye evleri, Harput'ta yapılan düzenlemeler, Şehit İlhanlar Caddesi çevre düzenlemesi, yeşil alan, çiçek dikimi ve mahallelerimizde başlattığımız park çalışmaları, Elazığ Kültür ve Sanat Festivali, iftar çadırları, Elazığ kitaplığı, Kaya Karakaya Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi geçtiğimiz yıllar içerisinde gerçekleştirilen önemli projelerimizden sadece birkaçı.

Elazığ'ın deprem kuşağında yer almasını dikkate alarak, şehrimizde özellikle yapı kalitesini artırılması ve düzenli bir kentleşmenin sağlanabilmesi için oldukça güzel çalışmalar ve ciddi reformlar gerçekleştirilerek kaliteli yapılaşma konusunda şehrimiz çok önemli bir sistematığe kavuştu. Sosyal yardım konusunda belediyemiz yine tüm imkânlarını seferber ederek yoksul ve düşkün insanların sıcak evi, pişen aşı, mutlu yuvası olmaya devam ettik. Her zaman dile getirdiğimiz gibi yaşanabilir bir Elazığ oluşturabilmek için yapılabileceklerin en iyisini ve en güzelini yapmaya çalışıyoruz. Bu güne kadar, Elazığlı hemşerilerimize verdiğimiz kaliteli hizmetler bizim için gurur kaynağı olmuştur ve olmaya devam edecektir. “Elazığ için daha yapacak çok işimiz var” ilkesi ile yeni hedeflere yönelirken yeni oluşumlara, yeni projelere ve Elazığ da ilklere imza atmaya devam edeceğiz.

Tüm bu hizmetleri gerçekleştirilirken yardımlarını ve desteklerini hep yanımda hissettiğimiz sivil toplum örgütlerimize ve özellikle de Mimarlar Odamıza ve değerli başkanı Mithat Coşkun'a sonsuz teşekkür ediyorum. Mimarlar Odasının bu çalışmasından dolayı da özellikle tebrik ediyor ve başarılarının devamını diliyorum.





## Konutta Kalite Anlayışına Farklı Bir Bakış

Her şeyin belli bir standartta, belli bir ölçüde ve belli bir düzende olmasının gerektiği bir dünyada yaşıyoruz. Kentlerin oluşumunda yerleşim alanlarını çevreleyen yolları insan vücudundaki dokulara ulaşan damarlara benzetirsek, konutları da insan vücudundaki hücrelere benzetebiliriz. İnsan vücudundaki şeker oranı, tuz oranı, su oranının belli bir standardın üstünde veya altında olması tüm vücudun sağlığını nasıl etkiliyorsa konutların yapım kalitesinin de belli bir standardın altında veya üstünde olması şehrin yaşanabilirlik olanaklarını etkiler.

Genel olarak hücrelere benzettiğimiz konutlardan ve diğer yaşam alanlarından meydana gelen kentleşmeyi sanayi devrimi öncesi, sanayi devrimi ve şimdiki dönem olarak üç farklı zaman dilimine bölebiliriz. Bu devirler teknolojik bir ifadeyle;

- 1) Manuel
- 2) Mekanik
- 3) Dijital

dönemler olarak da adlandırılabilir.

Günümüz kentleşmesi bu süreçten geçerek şekillenmiştir. Tarihten bugüne toplumların gelişiminin merkezîyetçilikten bireyselliğe doğru gittiği kabul edilirse, her konuda olduğu gibi kent planlamasında da sorunların çözümünü yine devletten beklemeyip kişinin veya toplumun üretmesi zorlanmalıdır. Yani sorunlara devlet tarafından çözüm üretmek yerine insanları çözüm üretmeye mecbur etmek daha kalıcı bir yol olabilir.

Son yıllardaki teknolojik gelişmeler sonucu, konut üretim sürecinin her aşamasında kullanıcı memnuniyetini etkileyen kalite unsuru ölçülebilir ve ayarlanabilir olmaktadır. İnsanların konutlardan beklentileri artıkça bu beklentileri karşılayabilecek her türlü donanıma ait değişik tip ve markada çeşitli yapı elemanları da ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada da; çok çeşitli bu yapı elemanları ve donanımlarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkan konutun, bütünsel anlamda kullanıcı memnuniyetini karşılamak suretiyle konutta kalite bileşenleri araştırılmıştır.

**Benim önerim;** daha kısa süreli bir barınma imkanı sunan otellerin kalite değerlendirmesi olan yıldız sisteminin, konutlar içinde uygulanmasıdır. Bilindiği gibi 2, 3, 4 ve 5 yıldızlı otel tanımlamaları yapılmaktadır. Söz konusu bu yapılar aynı fonksiyonu içermesine rağmen 4 farklı kalite grubunda sınıflandırılmaktadır. Konutların da tıpkı otellerde olduğu gibi her türlü ayrıntının değerlendirilmesi sonucu belirli bir puanlama sistemine tabi tutulup, bu puanlama sonucunda belirli bir kalite grubuna dahil edilmesi mümkündür. Otellerdeki kaliteye bağlı yıldız sistemi nasıl ki otel yatırımı ve işletmesi açısından rantabil bir sonuç doğuruyorsa, böyle bir sistem konutlar içinde geçerli olacaktır. Çünkü konut üreticileri ürettikleri konutun kalitesini belli bir standart çerçevesinde ifade edebileceklerinden, konut sektöründe kullanıcı memnuniyeti artacak ve daha etkin bir konut kalitesi modeli doğacaktır.



## Oda Tarihçesi

Mimarlar Odası Elazığ Temsilciliği 1999 yılında 15 üyenin talebi ve Yümnü Saatçi, Mithat Coşkun ve Celadet Tarakçı'dan ibaret üç kişilik kurucular kurulunun çalışmaları neticesinde, 08.04.2000 tarihinde 1. Olağan Genel Kurulunu, 15 mimarın katılımı ile yaparak kurulmuş, 1. Dönemde yönetim kuruluna seçilen, Yümnü Saatçi Başkan, Mithat Coşkun Sekreter, Orhan Zırhlioğlu Saymanlık görevlerini yürütmüştür.

08.12.2001 tarihinde 2. Olağan Genel Kurulunu, 36 üyenin katılımıyla yaparak, yönetim kuruluna seçilen, Yümnü Saatçi Başkan, Mithat Coşkun Sekreter, Orhan Zırhlioğlu Sayman, Süleyman Şeker ve Bülent Doğan Üyelik görevlerini yürütmüştür.

13.12.2003 tarihinde 3. Olağan Genel Kurulunu, 30 üyenin katılımıyla yaparak, yönetim kuruluna seçilen, Yümnü Saatçi Başkan, Orhan Zırhlioğlu Sekreter, Bayram Kavak Sayman, Süleyman Şeker Üye, Kazım Sanaç Üyelik görevlerini yürütmüştür.

25.12.2005 tarihinde 4. Olağan Genel Kurulunu, 33 üyenin katılımıyla yaparak, yönetim kuruluna seçilen, Mithat Coşkun Başkan, Kazım Sanaç Sekreter, Süleyman Şeker Sayman, Bayram Kavak ve Mehmet Bilen Üyelik görevlerini yürütmüştür.

18.11.2007 tarihinde 5. Olağan Genel Kurulunu, 34 üyenin katılımıyla yaparak, yönetim kuruluna seçilen, Mithat Coşkun Başkan, Kazım Sanaç Sekreter, Bayram Kavak Sayman, Süleyman Şeker ve Mehmet Bilen Üyelik görevlerini şube statüsüne kadar yürütmüşlerdir.

12 Mayıs 2008 tarihinden sonra Şube oluşumu için Mithat Coşkun, Kazım Sanaç, Bayram Kavak, Süleyman Şeker ve Mehmet Bilen Mimarlar Odası Genel Merkezi tarafından kurucu kurul olarak atanmışlardır.

01 Haziran 2008 tarihi itibarıyla, serbest çalışan 61, kamu çalışanı 4 olmak üzere, toplam üye sayısı 64'e yükselmiştir. Mimar; Hüseyin Dünder, Celal Öztekin, İhsan Güler ve Mehmet Emin Ekin yitirdikleri-mizdir. Rahmetle anıyoruz.





# Elazığ Merkez Kentsel Yerleşmesi

## Elazığ Kent Merkezi İmar Planının

### Tarihi Gelişimi:

Elazığ'ın tarihi gelişimine baktığımız; 1800-1900 yılları arasında Harput'tan Elazığ'a göçle şehir oluşmaya başlar. Şehrin ilk yerleşim yeri Çarşı Mahallesi ve civarıdır. Daha sonraları İzzetpaşa, Rızaiye, Nailbey Mahalleleri, Çarşı Mahallesi etrafında gelişir. Şehir dokusu ilk yerleşimde birbirini dik kesen sokak ve cadde-lerden oluşurken, kerpiç ve taştan bir ve iki katlı binalar yapılmaya başlar. 1950 yılına kadarki gelişme şimdiki Gazi Caddesinin güneyindeki demir yoluna doğru olmuştur. Demiryolu şehrin güney gelişmesini engellemiş burda bulunan Sürsürü, Kesrik köyleri sonraları kentin mahallesi konumuna gelmiştir. Şehir zaman içerisinde kuzey, doğu ve batı yönünde gelişmiştir.

1965 yılında ilk ve çoğunlukla az katlı, az yoğun bir yapılaşmayı hedefleyen imar planı yapılmıştır. Eski plandaki uygulamalar Beledi-

yenin yönetmenlik uygulamasına bırakılmıştır. Şehir merkezi 1970-1971 yıllarında Keban barajının yapılması ile köyden kente büyük bir göç almış, yapılan imar planı yetersiz kalmıştır. Çözüm imar tadilatları ve yoğunluğu artırarak bulunmaya çalışılmıştır, yeni yerlerin imara açılmaması yol genişliklerine göre kat artırılması, çatı katlarının tam kata çevrilmesiyle tüm şehir merkezinde belediye tarafından nizam revizyonu yapılarak 4 ve 8 kat arasında binalar yapılmıştır. Bu revizyonla birlikte kaos yaşanmıştır.

1979 yılında Elazığ metropoliten şehir kabul edilerek 1/5000 ölçekli nazım imar planı yapılmıştır.1983 yılında nazım imar planına getirilen karalara göre 1/1000 ölçekli uygulama imar planları yapımı için İller Bankası genel müdürlüğü tarafından müellifine ihale edilmiştir. 1989 yılında bitirilmiştir. Halen uygulanan bu imar planıdır.





1994 yılında yapılan Sürsürü ilave imar planı 290 hektardır. Ancak uygulama sırasında bu planda revizyona uğramıştır. Bu bölgede zemin su seviyesi yüksek, zemin emniyeti düşük degerdedir. Ancak 8 katlı binalar hızla yükselmeye başlamıştır. Bu bölge 1.derecede tarım arazisidir. Burada yapılacak plan, az yoğun, yeşili bol bir planlama olması gerekirken bu göz ardı edilmiştir.

1994-1995 yılında yapılan Hilal Kent ilave imar planı 115 hektar, 2000 yılında yapılan Bızmışen ilave imar planı 186 hektar büyüklüğündedir. Büyük revizyonlar ise Abdullah paşa, Bahçelievler, Kesrik ve Esentepe mahallesi revizyon imar planıdır. Bu tadilatlarla bazı kişilere rant sağlanmıştır.

Elazığ'da geçen süreçte değişik zamanlarda revizyon, değişiklik ve ilave planlama çalışmaları yapıldı ise de bu çalışmalar belli bir bütünlükte ve planlamada veri olarak kullanılacak gerek fiziki gerekse sosyo-ekonomik araştırma değerlendirme çalışmaları ,tespit ve analizler tam olarak yapılmadan hazırlanmış ve ihtiyaçları karşılamada yerleşmenin gelişmesini yönlendirmedi yetersiz kalmıştır. Bugün plan ile mevcut durum birbiriyle örtüşmez duruma gelmiştir.

Sürsürü imar planı ile imara açılan bölge, Malatya-Elazığ-Diyarbakır karayolu ile demiryolu arasında birinci sınıf tarım alanı 1-2 m ye varacak kadar yüksek yer altı su seviyesi ve jeolojik yapısı ile yüksek katlı yapılar için olumsuz zemine sahiptir. Çok katlı ve emsali yüksek tutmak hata olmuştur.

Son yapılan Meryem Dağı ,güney çevre yolu civarı imar planı 4 yıldır bitirildiği halde hukuksal boyuta taşındığından hiçbir uygulama yapılamamaktadır. Bu konuda Belediyede geri planda durmayı tercih etmektedir. Ayrıca planda düşünülen 50 m'lik çevre yolu yetersizdir. Zafran, Gülmez, Harput'a kadar olan bölümlerde imar

çalışmaları yapıldığı halde hiçbir alt yapı çalışması başlatılmamıştır.

### **Uygulama İmar Planları Hakkında**

#### **Tespit Edilen Sorunlar:**

1989 yılında onaylanarak yürürlüğe giren Elazığ imar planında ki uygulama hatalarını şöyle sıralayabiliriz.

1-Konut adalarında verilen nizamların yoğunluğu artırıcı bir şekilde değiştirilmesi (ayrık nizamın bitişik nizama dönüştürülmesi).

2-İmar adalarındaki kat adetlerinin müteahhit zihniyetiyle artırılması.

3-Yolların genişletilmesi gereken yerlerde daraltılması ve dar sokaklarda yanlış imar uygulamaları yapılması (kat artırımı).

4-Yeni açılan konut adalarında hizmet edecek toplayıcı ve dağıtıcı yolların zamanında açılması. Bu alanların merkezle bütünleşmemesine ve alt yapı hizmetlerinin götürülmemesine neden olmuştur.

5-İstimlak konusu olan alanların çözüme kavuşturulması hususunda alternatif arayışlarının sağlıklı yapılmaması veya gecikmesi donatı alanlarının bir an önce kullanıma açılmasını yavaşlatmıştır.

6-İmar planı yapılmadan önce bu alanların bağ evi adı altında yapılaşmaya açılması ,plan hazırlanırken uygulamada %30 lara varan yapılaşmanın olması ne kadar sıhhatli bir planın ortaya çıkacağını göstermiştir.

7-İmar planında ayrılan yeşil alanların (park ,çocuk bahçeleri gibi) kullanım alanlarının yeterli büyüklükte olmaması. Küçük parçalar halinde ve devamlılığı sağlayacak şekilde yerleştirilmemeleri



bu alanların kullanımını imkansızlaştıran nedenlerden biri olmuştur. Diğer bir nedende; Elazığ halkının ve belediye yetkililerinin çocuk bahçesi ve parklar konusunda gereken özeni göstermemiş olmasıdır. Bu durum köyle irtibatı devam eden yerli halkın yaz aylarında köye gitmeleri ,çocukların oynayacağı ve büyüklerin dinleneceği alanları, köylerde bulmaları sebep olarak gösterilebilir. Yerli halkın gün geçtikçe köyden uzaklaşması, göçlerle il dışından gelenlerin sayısındaki artışlar Elazığ'da yeşil alanların önemini artırmıştır. Örneğin yıllardan beri Elazığ'a hizmet eden Çayda Çıra parkı yapılaşmalarla özelliğini yitirmiştir.

8-İmar planında verilen yol genişliklerinin, sübjektif kararlarla daraltılması ve gelecekte düzeltilmesi hatalara neden olmuştur. Örneğin Vali fahri bey caddesi.

9-Resmi kurum alanlarında taban alanı katsayısının artırılması, yoğunluğun merkezde toplanmasına neden olmuş,bu durum daha çok eğitim tesislerinde görülmektedir. İmar planında dengeli dağıtılmaya çalışılmış eğitim tesislerinin ön görülen alanda yapılaşması da sağlanamamıştır.

10-Yerel yönetimlerin siyasi olması nedeniyle her seçim döneminde belirli mahallelere giden hizmetler dengeli bir organizasyonu imkansız hale getirmiştir. Seçimlerden önce seçmenlere verilen sözler imar planlarının uygulanmasında büyük sorunlar yaratmıştır.

11-İmar planındaki konut potansiyel alanları olarak belirlenen imar adaları alt yapısı yapılmadan iskana açıldığı ve merkeze bağlantıları tamamlandığı için kent dokusuyla bütünleşme-yerek kırsal bir görünümde kalmıştır. Binalar arasındaki kot farklılığı şehir silüetini de bozmuştur.

12-Şehrin doğusunda toplu konut alanı olarak Doğukent, batısında gece kondu önleme bölgesi olarak Abdullahpaşa mah. merkezin yükünü hafifletecek donatı alanlarına sahip konut alanları olarak imar planı yapılmıştır. Daha sonra uygulama imar planları üzerinde alınan yanlış tadilat kararlarıyla bu uc noktadaki kat adetlerinin artırılması,yoğunluğun bu alanlara yayılmadan yine merkezde kalmasına yol açmıştır. Abdulahpasa mahallesi imar planlarının ölçü bazında binaları sınırlamasıyla oluşan yapılaşma estetik ve kullanım açısından kötü örnekler arasına girmiştir. Doğukente ise daha düzenli bir tablo oluşmaya başlamıştır. Bu gelişmeye sebep ,alt yapı çalışmalarının büyük bir kısmının, imar uygulama-sından önce yapılmış olması gösterilebilir.

13-Kentsel ulaşım planlarının belediye tarafından yapılmamış olması ,yerleşim birimleri arasındaki toplu taşıma gidiş-geliş seferlerini merkezin dışına çıkaramamıştır.

14-Elazığ'ın ilk yerleşim planlarında merkezden uzak gibi görünen sanayi alanlarının yeni imar planlarında korunması (çimento fabrikası,şarap fabrikası vb) çevresindeki yerleşim-leri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu alanlardan iplik fabrikası alanı tadilatla konut alanına çevrilmiştir. Fakat çimento fabrikası alanı kültür parkı olarak imar planında gösterilmesine rağmen bir türlü merkezden kaydırılamamıştır.

15-Küçük sanayi sitesi olarak ayrılan (şehirler arası otobüs terminalinin kuzeyindeki alan) yerleşim yerleri arasında sıkışıp kalmıştır. Küçük sanayi alanındaki mevcut tesislerin ve arsaların maliyeti de alternatif alan olmadığı için gün geçtikçe yüksek rakamlara ulaşarak el değiştirmektedir. Belediye tarafından Elazığ nazım imar planında diğer küçük sanayi alanlarının



yerlerinin fizibilite çalışmaları acilen yapılmalıdır.

16-Merkezde büyük alan kaplayan resmi kurum alanları yerleşim birimlerini birbirinden koparmaktadır. Bu alanların uygun bir yere taşınmasının hukuki ve arazi üretme konusunun nasıl çözüleceği çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

17-Merkezde görülen otopark sorunu trafiği olumsuz yönde etkilemektedir. Ana ve tali yol kenarlarına yapılan parklar trafiğin akışını engellemekte; ulaşımı zorlaştırmaktadır. Belediyenin konut ve ticari alanlarının ihtiyacı olan otopark yerlerinin para karşılığında yapılmamasına neden olan uygulaması bu sorunun çözümünü engellemektedir. 2030 lu yıllarda merkezde taşıtlardan adım atacak yer kalmayacaktır. 2007 yılı itibarı ile her 9 kişiye 1 otomobil düşmektedir. Buda araç yoğunluğu göstermektedir.

18-Elazığ'ın ilk çekirdeği ve şimdiki zamanda ise ticaret merkezi olan çarşı mahallesinin imar planında özel bölge olarak işlenmesine rağmen yapılan kat artırımlarıyla gerçek kimliğini ve görüntüsünü yitirmektedir. Bakım çalışmalarının da yapılmadığı kapalı çarşı bir imaj nokta özelliğini hızla yitirmekte ve günden güne harap bir hale gelmektedir. Ayrıca yeniden yapılan dükkanlarda da ne plan bütünlüğü nede cephelerde bir uyum olmadığı görülmektedir. Sadece kapalı çarşının ahşap makaslı çatısı kalmıştır. Buda ömrünü doldurmuş zaman içerisinde çöküp gidecektir.

19-Yeni ilave imar planıyla (Abdullah paşa mahallesinin doğu kısmında) demir yolu ile sınırlandırılmış verimli tarım arazileri imara açılmıştır. Halbuki bu alandan kırık fay hattı geçmektedir. Mevcut imar planında yapılaşmanın bitmemiş olduğu alanlar ile henüz yapılaşmaya açılmamış konut alanları cazibesini büyük ölçüde

kaybetmiştir. Merkez çevresinde parçalar halinde yerleşilen alanlar, merkezden çevreye sağlıklı bir açılımı engellemiş ve belediye hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde götürülmemesine neden olmuştur.

20-Elazığ'ın en çukur yerleri olan Kesrik, Aksaray, Olgunlar,Sürsürü mahalleleri yapılaşmalarını tamamladıktan sonra en sorunlu bölgeler olarak önümüze gelecektir.Çünkü verimli tarım toprakları büyük ve yoğun bahçe alanları bu mahallelerdir. Elazığ'ın oksijeni katledilecektir.

21-Harput daha önce belediyelik bir yerleşim yeri iken, sonra mahalle statüsüne geçilmiştir. Konumu nedeniyle yeri seçilerek kurulmuş, tarihi ve kültürel bir merkez olan Harput'un günümüzde temsil ettiği değerlere uygun düzenlenmemiş ve restore edilmemiş olması büyük bir kayıp ve ayıptır. Harput'la ilgili olarak 2005 yılında ihale edilen koruma amaçlı imar planı 3 yıldır bitirilememiştir. Sivil mimariye ait azda olsa mevcut evlerin restorasyon projeleri hazırlanmış ancak bugüne kadar restorasyonları gerçekleştirilememiştir.Harput'ta en önemli sorun mülkiyet sorunudur. Ancak belediye yapılan şuulandırma da bütün parsellere ortak olmuştur ve bu güne kadar bir çözüm üretilmemiştir.

22-Son iki yıldır gündemde olan Kentsel dönüşüm projeleri ile ilgili hiçbir çalışmanın yapılmadığı gözlenmektedir. Ancak yasa meclisten çıkmadığı halde diğer belediyelerde hummalı bir çalışma yapılmaktadır. 9-21 Şubat'ta yaşanan depremlerden sonra Elazığ belediyesi depreme dayalı kentsel dönüşüm projesi hazırlaması gerekmektedir. Ancak bu konuda hiçbir çalışma yapılmamaktadır.

### **Elazığ Uygulama İmar Planındaki Sorunlara Düşünülen Çözüm Önerileri:**

1-Elazığ'ın ihtiyaca cevap vermeyen merkez ve çevresinin (ilk etapta imar planları sınırları için)etaplaşma yapılarak sağlıklı ülke nirengi



sistemine bağlantısının yapılması, hali hazır haritalarının yapılması, kadastro paftalarının günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yenilenmesi gerekmektedir. Kadastronun yenilenmesinden sonrada yine çözülemeyen sorunlar için imar kanunu çerçevesinde çözüm yolları bulunmalıdır. (18.madde uygulaması)

2-İlk etapta sağlıklı verilere dayanan Elazığ kent içi ulaşım planlarının yapılması gerekmektedir. Bu konuda bilgi sahibi elemanların oluşturduğu ekibin bir an önce çalışmalara başlaması gerekmektedir. Örneğin hafif raylı sistemin ilin doğu-batı istikametinde yapılması kent içi trafiği büyük ölçüde rahatlatacaktır.

3-Merkezde yapılaşmasını tamamlamış bölümlerin alt yapı ve donatı ihtiyacı sınırlar zorlanarak ve kentsel tasarımlar yapılarak bu alanlar çok amaçlı kullanılmalıdır. (İhtiyaca göre bodrum katlar otopark, çarşı olarak yapılması, yer üstünde ise yeşil alan düzenlemesine gidilmesi vs. çözüm yollarının aranması)

4-Genelde merkezde bulunan imar adalarının atıl durumda bulunan arka bahçelerinin imar durumu iyi tetkik edildikten ve hukuki boyutu araştırıldıktan sonra donatı ihtiyacına göre (yeşil alan, otopark, çocuk bahçesi vs.) düzenlenmesi çalışmalarının kentsel tasarım ölçeğinde yapılması ve yarışmalarla proje üretimine gidilmesi gerekmektedir.

5-Hakim gabari dikkate alınarak kat artırımına gidilmemesi belediye meclisine bu konuda verilecek dilekçelerin ret edilmesi önemlidir.

6-Elazığ'da yaşam düzeyi yükselen insanların ihtiyaç duydukları dinlenme, eğlenme ve sosyal kültürel amaçlı tesislerin ihtiyaç duyulan semtlerden başlanmak üzere bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Eğer imar planı cevap vermiyorsa uygun alanlarda belediye tarafından yapılacak tadilatlarla ilk adımın atılması en doğru yoldur. Çünkü kendisine uygun fiziki ve sosyal muhiti bulunmayan insanlar ilk fırsatta buldukları çevreyi ret edeceklerdir. Elazığ'daki

beyin ve sermaye göçlerinin en önemli sebeplerinden biri budur.

7-Alan büyüklüğü bakımından standartlara uymasa da imar planında ayrılan yeşil alan çocuk bahçelerinin bir an önce düzenlenmesi gerekmektedir. Şehir insanının yaşamının sıkışmış olduğu beton yığınları arasından alacak rekreasyon alanlarının oluşturulması çalışmaları yapılmalıdır. Kısa vadede maliyeti çok olsa bile uzun vadede getireceği yararlar gözden uzak tutulmalıdır. Şehir merkezindeki aile parkı üzerindeki yapılar yıkılarak eski haline dönüştürülüp insanlarımızın hizmetine sunulmalıdır.

8-İmar planında korunan eğitim tesis alanlarının tabanda yoğunluğunu artıracak hiçbir talep kabul edilmemelidir. Bu isteklerin yapılaşmamış eğitim tesis alanlarına yönlendirilmesi Belediye tarafından sağlanmalıdır.

9-Merkezde yer kaplayan resmi kurum alanları yerleşmenin dışında hukuki ve mali durumu çözüldükten sonra yeni alanlara taşınmaları gerekmektedir. Bu başarılırsa merkezde nefes alınacak dinlenme alanları, sosyal-kültürel tesis alanları için yerler kazanılacaktır. Eğer bu konuda yapılacak çalışmalar başarıya ulaşırsa 2000 li yıllarda Elazığ'ın kazanımı bu olacaktır.

10-İmar planındaki konut adaları tamamen yapılaşmadan yerleşme alanlarının açılması Belediyenin götüreceği alt yapı hizmetlerini alan düzenlemelerini bölecektir ve belediyenin imkanlarını açacaktır. Bu şekilde oluşacak yerleşme alanları da kentin bütünlüğünü ve düzenini bozacaktır. Yeni imara açılacak yerlerin imar planları yapılırken ilave olacak imar planı ile uyumu konusunda yeniden kritik yapılmalıdır.

11-İmar planı sınırları içinde, konut alanları arasına sıkışmış vaziyetteki bütün fabrikaların, atölyelerin, toptan ticaret gibi kullanım alanlarının kendi alanlarına gitmelerinin sağlanması ve bu alanların imar tadilatıyla kaldırılması gerekmektedir. (Çimento Fabrikası, Şarap Fabrikası vb.) küçük sanayi alanlarının (alternatif alanlar araştırılarak) yeni alanlara ihtiyaca göre kaydırılması.



12-Elazığ'ın en çukur yerleri olan güney kesimindeki yerleşmelerin yapılaşma durumu araştırılıp işlendikten sonra yapı yoğunluğunu düşürücü ve yaşayacak nüfusu azaltan tadilat kararı alınması gerekmektedir. Bunun en doğru çözümü belirli bir alan büyüklüğü saptanması yapılarak (bina yapılacak arazi büyüklüğünün min.ölçüsü belirlenerek)tarımsal nitelikli konut alanları lejantıyla kullanım getirilmelidir. Bu alanları kaplayan küçük bahçeler, ekili araziler ancak bu yolla korunabilir. DSİ bu alanları (Kesrik, Aksaray, Sürsürü, Miyadin yolu) ilk fırsatta sulamaya kavuşturulmalıdır.

13-Çarşı mahallesi Elazığ'ın ilk kurulduğu yıllardan beri ticaret merkezidir. Kendine has insancıl bir dokusu vardır. Fakat son yıllarda bu dokuyu bozan kat artırımlarına gidilmesi bu alanın eski yapısını giderek daraltmaktadır. Tarihi ve kültürel değerimiz olan kapalı çarşıda aslına uygun bakım ve onarım yapılmaktan yoksundur. Yavaş yavaş bu çarşının esas sahipleri olan aktarlar,

kasaplar, fırınlar köylerden gelen toptan ve perakende süt ürünlerinin satıldığı dükkanlar, kadayıfçılar vs. yerine tuhafiyecilere, marketlere kısaca bu çarşının ruhunu bozan dükkanlara bırakmaya başlamıştır. Bu alanda kentsel tasarım çalışmalarıyla birlikte aslına uygun dayanıklı malzemelerle restorasyon çalışmaları yapılarak yenilenmesi ve korunması gerekmektedir. Kapalı çarşının batı kısmında yeri belediyenin olan imar adasında çarşının şeklini bozacak şekilde 8 katlı iş hanı yapılması, fırsatçı yaklaşımlarla bu yoğun kütle o alanın otopark olarak düzenlenmesi fırsatını da yok etmiştir.

14-Yerleşime açılan Doğukent toplu konut alanının yarıya yakın bir kısmı yapılaşmamıştır. Alt yapı bitmiş 18.madde uygulaması yapılarak donatı alanları ayrılmıştır. Bu alanlara insanların ilgisini çekmek için çareler aranmalı ve cazip şartlar sağlanmalıdır. Yeni yapılacak kooperatif alanları da çevre düzenlemesinin inşaat yapımı süresince yapılması sağlanmalı ve bu düzenle-meleri bitirilmeden iskan ruhsatı verilmemelidir.





# Harput Koruma Amaçlı İmar Planı Taslağına Getirilen Öneriler

1. 1950-60 yılları arasında yapılan Harput 1/1000 ölçekli İmar ve Parselasyon Planındaki yeni Parselasyon Planının Dikkate alınmadan eski parsellere göre Konut Alanları ve Konut Dışı Alanların nerelerde yerleştiğinin incelenmesi sonucunda Tasarım Bölgelerinin yeniden gözden geçirilmesi Ticaret alanlarının eski yerlerinde yeniden canlanmasına yardımcı olabilir (Mimarlar Odası ve Çekül Vakfı tarafından arasta yapılması önerilen alanların yeniden değerlendirilmesi ve uygun yer belirlenmesi). Eski büyük meydanların yeniden oluşturulmasına çalışılabilir.

2. Mevcut imar planı kullanımlarının uygulanamamasının nedenlerinin ne olduğu araştırıldığında ilk sırada mülkiyet sorunu gelmektedir. Bugüne kadar Mülkiyet sorununun çözümü için kullanılacak uygulama araçları da hisseli parsellerin olması nedeniyle (istimlak veya şüyu işlemleri de) sağlıklı sonuçlar vermemiştir. Son zamanlarda Elazığ Belediyesinin istimlak ve izalei şüyu davaları açması ve sonuçlandırmaya çalışması ilklerdendir. Bu nedenle Koruma Amaçlı İmar Planı Taslağında Ulu Camiinin kuzey yönünden doğuya dönüp güney yönüne kadar gelen Mezarlık olmayan Ağaçalandırma Alanları-

nın, mülkiyet durumu incelenerek, Gelişme Konut Alanları olarak düzenlenip Hak Aktarım Alanları olarak ilan edilebilir. Böylece Mevcut İmar Planı içinde kalan Konut İmar adaları sayısı ve alanları arttırılmış olacağından özel mülkiyet alanlarında kalan düzenleme alanlarının sorunları da çözülebilir. (Önerilen alanlar Harput'un Çelebi, Gürcübey ve Ahi Musa Mahalleleri sınırları içinde kalmaktadır.)

3. Harput kent kimliğinde yaşarken ve 21 mahalleye sahip olduğu zamanlardaki konut alanlarının nerelere kadar uzandığının belirlenmesi için Müzede alınacak dokümanlardan ve diğer belgelerden yararlanılması sonucunda Koruma Amaçlı İmar Plan Taslağında yeni konut alanlarına açılacak bölgeler daha kolay belirlenebilir.

4. Harput'un mezarlıklarıyla anılmasının önüne geçilmesi için kuzey yönünde hem perdeleme görevini üstlenecek hem de Harput'un yaşarken, eğitim ve sanat alanındaki gelişmişliğini yeniden canlandıracak kullanımlar verilebilir. Bu alanlar Kuyumcular sitesinin kuzey yönündeki Günöbirlik Tesis alanı ve Konut Alanı olarak ayrılan imar adalarının yerine Eğitim Alanları ve Sosyal-Kültürel Tesis Alanları yerleştirilebilir.

5. Sadece Resmi Kurumların değil (Belediye, Vakıflar, Bakanlıklar vs.) Özel mülkiyete ait alanlar içinde, imar adalarının birleştirildiği yapılanma şartları Harput'a uygun olarak canlanacak konut veya ticaret nüveleri oluşturulabilir. Bu alanlar Dabakhane yolunun batı yönündeki yukarıda anılan mahalle sınırları içinde düzenlenebilir.

6. Özel Tasarım Alanları olarak belirlenen bölgelerin konu başlıkları belirlenmelidir. (Konut alanları veya Ticaret Alanları vs.)











## Harput Şefik GÜL Kültür Evi'nin Tarihi

Aslına uygun olarak restore edilen bu evin bilinen geçmişi XIX. yüzyılın başlarına kadar dayanmaktadır. Evin yer aldığı muhit kayıtlarda "Keşoğlu Meydanı" olarak geçiyor. Bânisi ise Saraylı Muharrem Ağa'dır. Arşiv malzemelerine dayanarak yapılan araştırmalara göre, Muharrem Ağa'nın vefatından sonra ev, kızı Fatma Hanım'a miras kalıyor. Fatma Hanım da evi 1890 yılında 100 Osmanlı lirası karşılığında Harput eşrafından Huylu Mamogillerden Mustafa Efendi'ye satıyor. Evi elden geçirip esaslı bir onarıma tabi tutan Mustafa Efendi 1915 yılına kadar burada ikamet ediyor. Mustafa Efendi'nin aynı yıl Sarıkamış Muharebesinde şehit düşmesi üzerine ev oğulları öğretmen Şefik ve Refik beylere miras kalıyor.

Daha sonraki yıllarda evin sakinleri sık sık değişiyor: Çorbacıoğulları'ndan Sait Efendi evde 7-8 yıl kiracı olarak oturuyor. Vefatından sonra da çocukları evde oturmaya devam ediyor. Şefik Bey bilahare evi 1953 yılında Halit Meşe ve ortağı Fikri Ozan'a satıyor. Bir süre sonra ev yeni sahipleri tarafından Harput Belediyesi'ne satılıyor. Belediye de evi Fırıncı Sadık Tekay'a satıyor. Ardından ev Hacı Zülfü Efendi, ondan da Kamer Usta'ya intikal ediyor.

Tarihî Harput kentine ait sivil mimarinin olgun örneklerinden sayılan bu ev, merkezi İstanbul'da bulunan ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı)'ün dikkatini çekiyor. ÇEKÜL'ün teklifi üzerine ev GÜLSAN AŞ tarafından 2004 yılında satın alınıyor. ÇEKÜL'ün mimar ve mühendislerince tarihî kentin mimari dokusu dikkate alınarak evin rölevesi ve restorasyon projesi çıkartılmıştır. Ev, GÜLSAN AŞ tarafından sağlanan finansmanla Mimar Mithat COŞKUN, İnş. Müh. Mustafa GÜL ve Mak. Müh. Mustafa ALÇİÇEK tarafından aslına uygun bir biçimde restore edilerek "Harput Şefik Gül Kültür Evi" adıyla halkımızın hizmetine açılmıştır.

Evde Bugüne Kadar Oturanlar

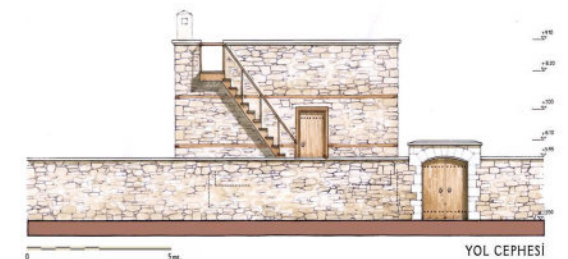
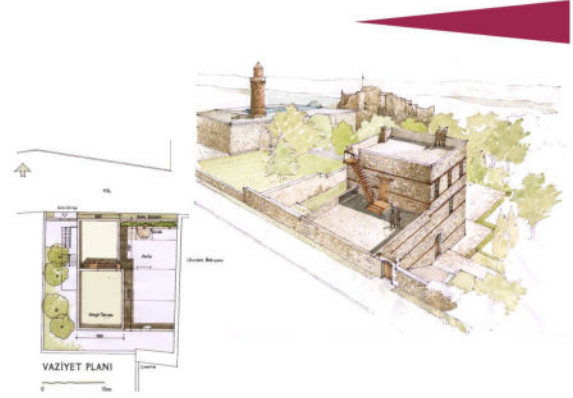
- Saraylı Muharrem ağa (....)-1800
- Saraylı Muharrem Ağa'nın Kızı Fatma Hanım (1800-1880)
- Huylu Mamogil (1880-1915)
- Öğretmen Şefik Bey (1915-1950)
- Çorbacıların Sait Efendi (1940-1950)

-Harput Belediyesi (1950-1960)

-Fırıncı Sadık Tekay (1960)

-Hacı Zülfü Efendi (1960-1961)

-Kamer Usta (Yalav)- (1961-1990)



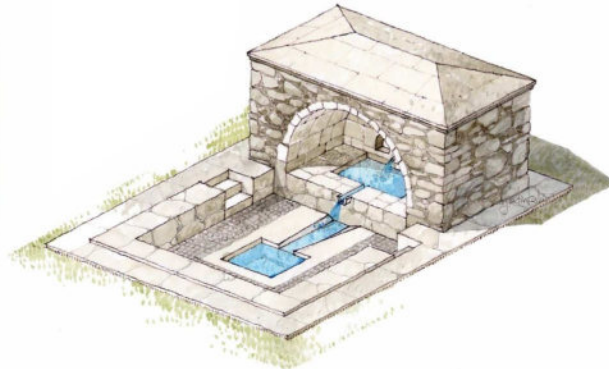
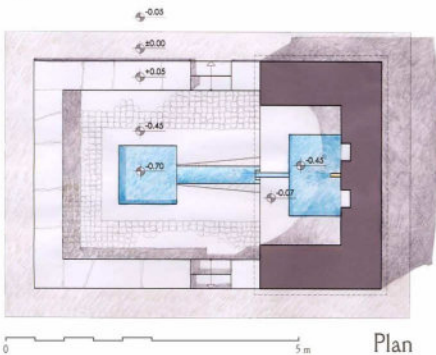
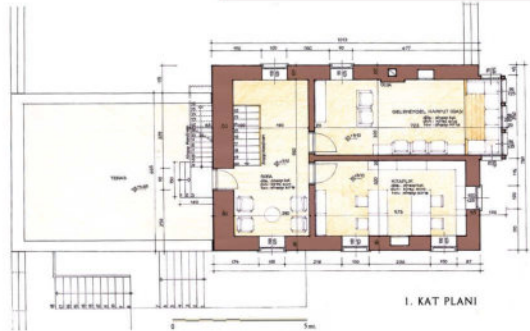
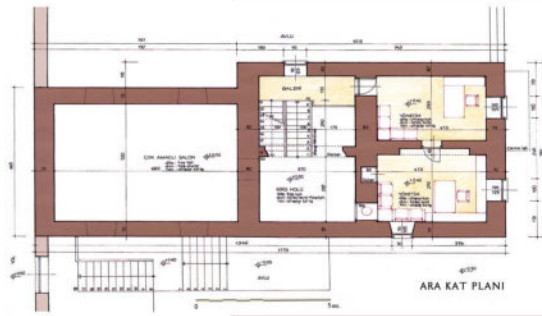
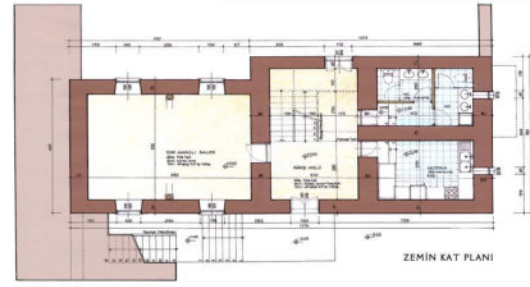
## Evin Bulunduğu Muhit ve Özellikleri

Tarihi Saraylı Muharrem Ağa Konağı Harput'un Cami-i Kebir Mahallesiinde bulunmaktadır. Bu Mahalle Harput'un en eski müslüman mahallelerinden biri olup mahalleye adını veren tarihi Ulu Cami 12. yüzyılda Artuklu döneminde yapılmış Anadolunun en eski camilerinden biridir. Harput'u fetheden Çubukoğulları ve bunların devamında Harput'a egemen olan Artuklular döneminde kalenin dışında İslam yerleşimleri kurulmuş olup bu yerleşim yerlerinden en önemlilerinden biride Ulu Cami ve etrafında oluşan Cami-i Kebir mahallesi olmuştur. Mahalle nüfusuna ilişkin elimizdeki en eski veriler Osmanlı dönemine kadar gitmektedir. 16. yy. Harput Tahrir defterlerinde Mahallenin nüfusu 400 haneden fazladır. Tarihi süreç içinde mahallede nüfus artışları ve azalmaları olmuşsa da her zaman önemini koruyan bir özelliğe sahip olmuştur.

Tarihi Konağın ön kapısı Harput'un en önemli meydanlarından birine açılmaktadır. Bu meydan Keşoğlu meydanı ismiyle anılmaktadır. Meydanda 60-70 yıl evveline kadar alış veriş için pazarlar kurulmuş ve Harput insanı bu meydanı alış-verişte, oyun ve özel günlerinde kullanmıştır. Evin ön kapısının bulunduğu bu geniş meydan dışında çevre dar sokaklarla Sara Hatun Camisine kadar yoğun yerleşme yeri olarak kullanılmıştır. Tarihi konağın hemen bitişiğinde bulunan Ulu Cami çeşmesi(Bey pınarı) kitabesinde yazılan bilgilere göre 19yy.aittir.

Yine evin sol kenarında bulunan tarihi mezarlık ve mezar taşları yüzelli ve daha evvelki yıllara aittir.

Ulu Cami çevresinde bulunan ve eve yakın olan bir diğer ziyaretgahta Çapakçuri isimli bir zatın mezarıdır. Seyyid Ahmet Kürdi olarak bilinen bu zat 19. yy. sonları ve 20. yy. başlarında yaşamıştır. Bugünkü mezar yerine Nurettin Ardıçoğlu tarafından nakledilmiştir. Bu zat tam bir derviş hayatı yaşamış ve Ulu Caminin etrafında kendisine ayrılan hücrede çoğu zaman vaktini geçirmiştir.





# Harput Kalesi Kazıları

Kültür ve Turizm Bakanlığı Elazığ İl Kültür Müdürlüğü Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi tarafından bugüne kadar 2005-2006-2007 yaz dönemi çalışmaları olmak üzere üç sezon kazılar gerçekleştirilmiştir. Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Müdürü Haydar KALSEN'in idari başkanlığında ve Prof. Dr. Veli SEVİN'in Bilimsel başkanlığında, Prof.Dr. Necla SEVİN, Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN, Yrd. Doç. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ, Mimar Mithat COŞKUN, Araştırmacı-Tarihçi Mustafa BALABAN ve Fotoğraf Sanatçısı Feridun ŞEDELE'nin katılımı ile gerçekleştirilen kazının yıllara göre sonuçları şöyledir:

## 2005 Yılı Çalışmaları

Bu yılki çalışmalarda Harput evi, sarnıç ve bir kalaycı dükkânı gün yüzüne çıkarılmıştır.

İç Kale'nin en güneyindeki Harput evi muhtemelen iki katlı bir evin kalıntısıdır. Evin girişi sal taşlarla düzenlenmiştir. Girişteki küçük koridorda merdiven izi ve belki ayakkabı koyma yeri olduğu tahmin edilen birimler tesbit edilmiştir. Merdiven izinden evin iki katlı olduğunu söyleyebiliriz. Alt katta mutfak, kiler vb görevi gören birimlerin varlığı bu görüşü desteklemektedir. Duvarları kısmen ayakta olan alt katta üçlü ocak, tandır, kiler tesbit edilmiştir. Farklı büyüklükte üç ocağın bulunuşundan hane sakinlerinin zaman zaman üç ocağı kullanmaya ihtiyaç duyacak kadar varlıklı olduğunu söyleyebiliriz.

Kalenin ortasına yakın bir yerde bulunan ve Urartu kaya işçiliğinin güzel örneklerinden birisi olan sarnıcın bu yıl yarısı kazılmıştır. Sarnıç define arayıcılarının sık sık uğradığı bir yer olduğu için çevresinde bulunan moloz malzeme ve çöp kalıntıları ile doldurulmuştur. Bu nedenle sarnıcın kazılması sırasında çok miktarda

seramik parçası, tüketilen hayvanlara ait kemik, pişmiş topraktan pipo, bazı metal parçalar ve günlük kullanım eşyaları bulunmuştur.

Sarnıcın hemen yanı başında fırın tabanı olduğu düşünülen iki alan ve iş yerine ait duvarlar tesbit edilmiştir.

Sarnıcın kuzey doğusunda kalaylama ocağı, ortada köz ocağı bulunan ve zeminin sağlam halde tesbit edilen bir kalaycı dükkânı tamamen ortaya çıkarılmıştır. Bu dükkânın hemen kuzey-doğusunda sokak dokusunu tesbit etmek amacıyla çalışma yapılmış ve evler arasındaki sokak yapısı hakkında ipucu verecek bir alan açılmıştır.

## 2006 Yılı Çalışmaları

Bu yılki çalışmalarda cami, cami doğu açması, sarnıç ve bir ev açılmıştır.

Kaledeki en büyük cami diyebileceğimiz dini yapı kaleye girdikten sonra sarnıcın hemen yakınında bulunmaktadır. Caminin Ortaçağ'a ait olduğu tahmin edilmektedir. 2006 yılı yaz çalışmalarında Cami'nin kesme taştan mihrabı, ana mekanı ayakta tutan sütun ayakları ve sarnıç alanındaki ana kayanın devamı olan köşede belki vaaz kürsüsü olarak kullanılmış olabilecek bir mekanın izleri tesbit edilmiştir.





Caminin doğu açmaları dediğimiz alanda bu satırların yazarı tarafından çalışmalar yürütülmüştür. Bu alanda sokağa geçilmeden önce sarnıcın kuzeyinde küçük bir iş yerine benzer bir mekan, mekanın batı köşesinde ise belki tuvalet olarak kullanılan bir mekan ortaya çıkarılmıştır. Burada sokağa açılan ve üzeri sal taşlarla kapatılmış ilkel bir kanalizasyon tesbit edilmiştir. Burada ve sokaktaki kazılarda belki Ortaçağlardan kalmış olan ve sonraki çağlarda çeşitli amaçlarla kullanılan değişik çaplarda mancımık taşları ele geçmiştir.

Sokaktan caminin doğusundaki mekanlara bir kapı ile girilmektedir. Buradaki ilk mekanda tam olarak ne olduğu anlaşılmayan bir platform, bir ateş mekanı ve bir köşede de demir cürufu ve metal aletler, seramik parçaları ve küçük bir parça çini parçası bulunmuştur.

Bu mekandan cami duvarının yanından dar bir koridorla ikinci bir alana geçilmektedir. Burada üçüncü bir mekan doğuda bulunmaktadır. Bu yılki çalışmalar tamamlandığında doğu açmasında kazılan alanlardaki çalışmalar henüz tamamlanmamıştı.

Bu yılki çalışmalarda caminin doğusunda ikinci bir açmada daha çalışılmıştır. Burada bir eve ait mimari unsurlar ortaya çıkarılmıştır. Ocak, çanak çömlek parçaları ile gündelik hayatın sürdürüldüğü tipik bir Harput evidir.

2006 yılı çalışmalarında ayrıca stratigrafiyi görebilmek amacıyla kuzey sur duvarı dibinde kesit açma çalışmaları yapılmış, burada tabakalaşma görülmüş, bazı metal ve seramik parçaları da tesbit edilmiştir.

Bu yılki çalışmalarda Danişmentli ve Osmanlı dönemine ait paralar tesbit edilmiştir.

### 2007 Yılı Çalışmaları

Bu yılki çalışmalar cami ve müstemilatı, sarnıç ve güney tarafındaki iş mekanları, kuzeybatıda bir dehliz ve sarnıcın doğusunda daha önce izleri tesbit edilen mekanlarda çalışılmıştır.

Cami içinde zeminde zeminin altındaki tabakayı tesbit amacıyla yürütülen çalışmanın verimsiz çıktığını söyleyebiliriz. Ancak caminin

ana giriş kapısı civarında belki din görevlisi tarafından kullanılmış olabilecek, belki de bir bölümü tasavvufi düşüncelere dalma bölümü olabilecek küçük mekanlar ortaya çıkarılmıştır. Caminin kuzey batısında tam olarak hangi amaçla kullanıldığı henüz tesbit edilemeyen değişik şekilde birkaç alan daha açılmıştır. Bu alanlarda ve kısmen diğer alanlarda ciddi miktarda camdan bilezik, kolye, yüzük gibi takılar seramik ve metal parçaları ve bocuklar bulunmuştur.

Sarnıcın geri kalan yarısı bu yılki çalışmalarda tamamen boşaltılmıştır. Sarnıcın içinden bolca metal buluntu, seramik parçaları ve pişmiş topraktan pipolar ele geçmiştir. Sarnıcın her iki ucu sarnıç zemininden biraz daha fazla çukurlaştırılmıştır. Sarnıcın güney doğusundan kaya oyularak açılan dar koridordan, demirci dükkanı olduğunu düşündüğümüz bir alana geçilmektedir. Buradaki ocak ve ateş çukurları ve demir cürufu bu alanın demirci dükkanı olduğunu düşündürmektedir. Buradan dar ve yamuk bir



koridora bir kapı açılmakta, buradan da zemininde ocak, platform ve demir cürufu bulunan başka bir dükkan ortaya çıkarılmıştır. Bu iş yerlerinin önündeki kısımda Osmanlı, Venedik ve Bizans paraları da ele geçmiştir. Yan tarafta bir giriş ve başka bir iş yeri daha açılmıştır. Buradaki girişte sağlam olarak kalmış olan bir tandır bulunmuştur. Tandırın içinde sağlam halde bir küp, tandır demiri küllerin içinde ele geçmiştir.

Sarnıcın doğusundaki alanda yürütülen çalışmalarda ise duvar kalıntıları çıkmaya devam etmektedir.



## Harput Evleri Harput Girişindeki Beş Ev



### Yapım Tekniği:

Restorasyonu düşünülen 5 ev genelde zemin katları yığma moloz taş duvar birinci katları ise kerpiç duvar tekniği ile örülmüş geleneksel yapım üslubuna bağlı yapılarıdır. Yapı katları ahşap kirişler üzerine oturtulan ahşap döşeme ile oluşturulmuştur. Dış mekanlarda kesme taşla oluşturulmuş kemer ve kapı lentoları vardır. Ön cephelerde eski fotoğraf ve mevcut kalıntılardan ahşap şahnişi ve çıkmalar olduğu görülmektedir. 1 ve 5 nolu ev mevcut halini korumakta olup yapısal olarak ayaktadır. 2-3-4 nolu evlerin birinci katı ile zemin kat tavanları yıkılmıştır. Ayrıca moloz taş duvarlar ve kerpiç duvarlar ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Binalarda ahşap malzeme olarak kavak ağacı kullanılmıştır. 1 ve 5 nolu evlerin üzeri sonradan yapılan sac çatı ile örtülmüştür. 1 nolu ev moloz taştan çamur harçlı tek kat olarak yapılmış halen kullanılmaktadır. Bina genelde sağlam durumdadır. 5 nolu evde zemini moloz taş duvar üzeri kerpiç bir bölümü sonradan yapılan biriket duvar ile örülmüştür. Ayrıca 5 nolu evin ahşap kirişli

döşemeleri şahnişi kapı pencere ahşap iç merdiven kullanılamaz durumdadır. 2-3-4 nolu evlerin büyük bir bölümü yıkılmıştır. Moloz taş duvar temeller ile 1. kat döşeme altına kadar ayakta durmaktadır. 2-3-4 nolu evlerdeki ahşap aksam yok denecek derecede tahrip olmuştur, kerpiç duvarlar mukavemetini kaybetmiş büyük bölümü yıkılmıştır.

### Yapıların Onarım İlkeleri:

Yapıların onarımında gözetilecek ana ilke sağlam bölümlerin gereken yerlerde takviyesi yanında geleneksel yapı yöntemine bağlı kalınarak yıkılmış olan bölümlerin ana beden duvarı devam ettirilerek yeniden inşa edilmesine yönelik olacaktır. Yapıların çevresinde bulunan yapılara ait moloz taşlar toplanarak değerlendirilecektir. Yapıların ön cephelerindeki şahnişi ve ahşap çıkıntılar ahşap iskelet yapım tekniğiyle inşa edilerek tamamlanacaktır. Ayrıca kat döşemeleri de geleneksel yapım tekniğine bağlı kalınarak ahşap kirişler ve tavan kaplaması ile kapatılacaktır. yapıların bütününde geleneksel yapım yöntemleri dışında farklı bir yapım sistemi kullanılmayacaktır.



Restorasyon projelerine ek olarak bir statik projenin gerekli olmadığı düşünülmektedir. Evlerin müstakil olarak onarım ilkelerinin ele aldığımızda 1 ve 5 nolu evler kullanıldığından fazla bir yıpranma olmamıştır. 1 kattan oluşan 1 nolu evin moloz taş duvarları ve temeli takviye edilerek kullanılabilir haldedir. Ancak yapıdaki mevcut ahşap aksam yeniden çam kerestesi ile yapılması önerilebilir. Ayrıca ahşap kirişli tavan döşemesi de kavak kirişli çam mertekli üzeri çamur harçla kapatılıp düz dam olarak yapılacaktır. Binanın zemin döşemesi şapla kaplıdır. 2-3-4 nolu evlerin 1.kat ve zemin kat tavan döşemeleri yıkıldığından bu üç evinde onarım ilkeleri ortak değerlendirilecektir. Bu evlerin zemin kattaki moloz taş duvarları ile temelleri takviye edilerek zemin kat döşemesi yapılıp üst kat duvarları kerpiçle geleneksel yapım tekniğine göre yeniden yapılacaktır. Bu duvarlar ahşap hatıllarla desteklenecektir. Hatıllarda ve kirişlerde kavak kerestesi kullanılacaktır. Döşeme mertekleri ile oda taban döşemeleri merdivenler kapılar pencereler dolaplar çam kerestesinden yapılacaktır. 1 kat tavan döşemesi çamur haçlı düz dam olarak yapılacaktır. Sular ahşap çötenlerle

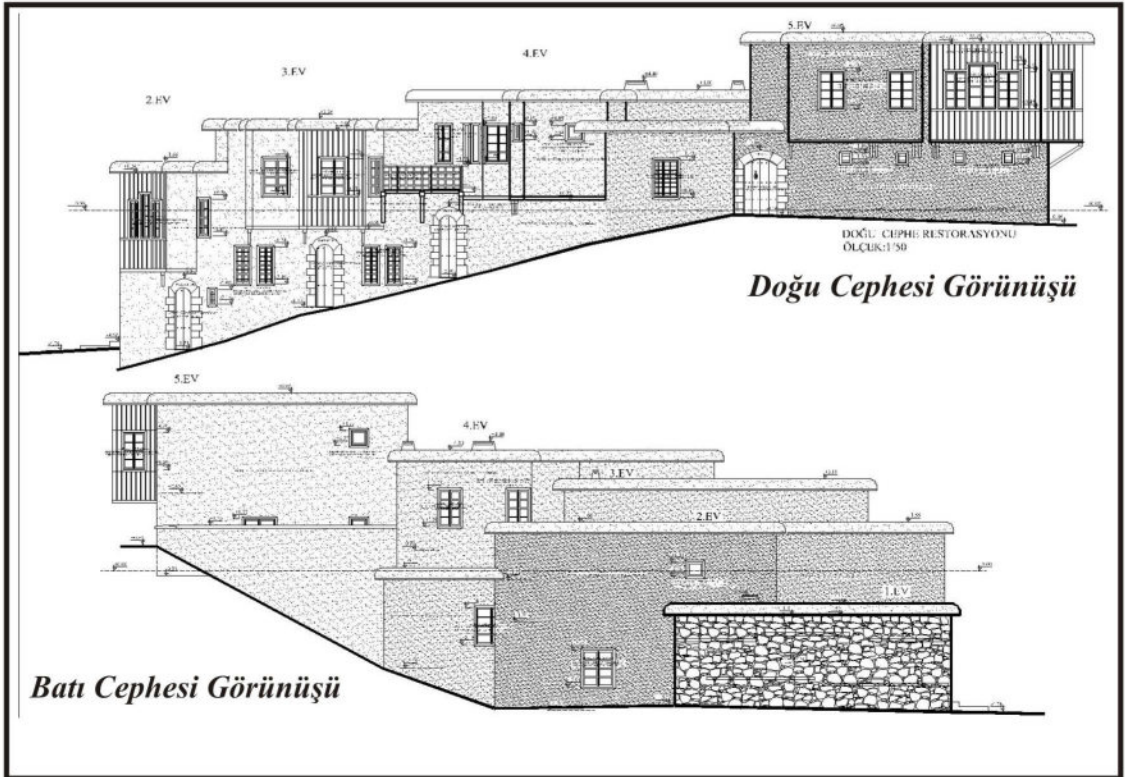
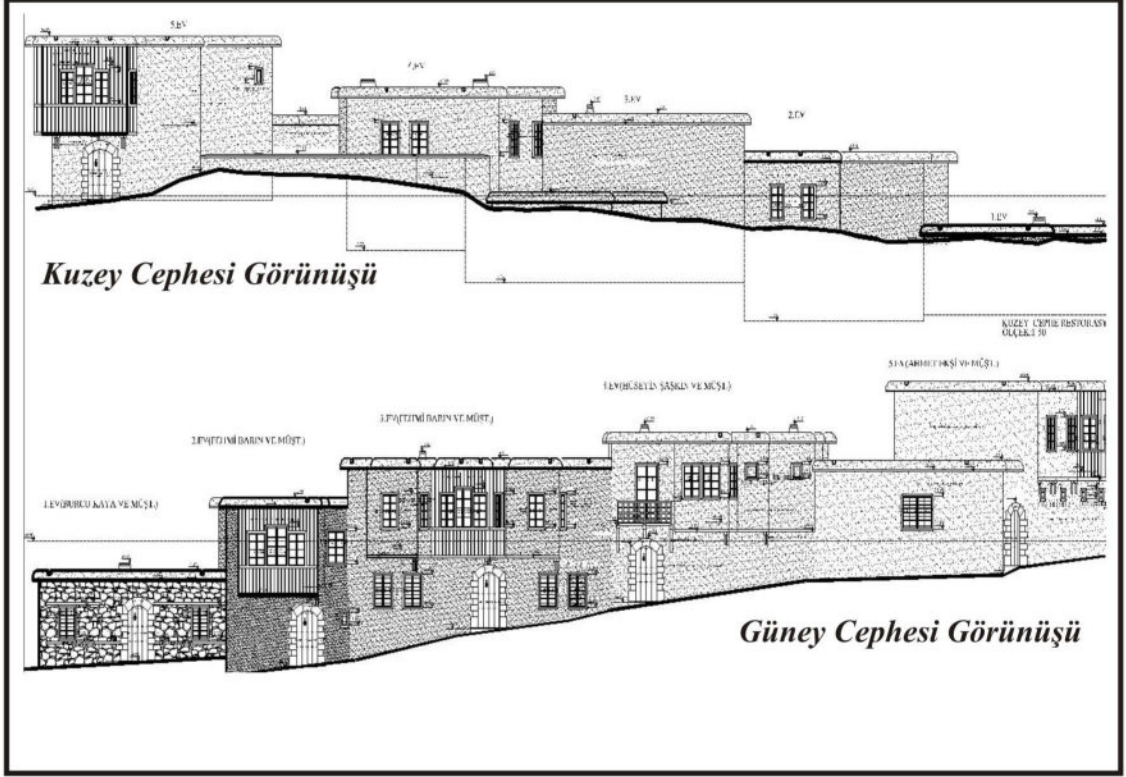


dışarıya akıtılacaktır. Zemin kat döşemeleri sal kaplama yapılıp 1 kat döşemeleri çam kerestesi tahta ile kaplanacaktır. Yapılacak bütün ahşap aksam eprenye edilerek, verniklenecektir. 5 nolu evin zemin katı ile temelindeki moloz taş duvarlar takviye edilerek kullanılabilir. Bu ev iskan edildiğinden yıkılmamıştır. 1. kattaki kerpiç duvarların yıkılan yerleri ile sonradan yapılan biriket duvarlar yıkılarak kerpiçten yeniden yapılmalıdır. Moloz taş duvarların derzlerinin takviye edilerek yeniden yapılması gerekir. Mevcut durum ve fotoğraflara göre sıvalı olan bölümlerin; dış cephelerde saman takviyeli çamur sıva, iç cephelerde ise beyaz toprak saman takviyeli sıva ile yapılması önerilmektedir.





## Beş Eve Ait Restorasyon Projesinden Cephe Görünüşleri





## Elazığ'daki Sivil Mimariye Ait Örnekler (Kazım Efendi Sokak)

### Tarihçe

Tarihi Harput kentinin devamı olan Elazığ şehrinin kuruluşu 1834 yılında doğu eyaletlerini ıslah etmek üzere görevlendirilen Reşit Mehmet Paşa'nın vilayet merkezini Harput'tan Ağavat Mezrası olarak adlandırılan bugünkü Elazığ'a taşınmasıyla başlar. Aynı yıl içinde vilayet merkezi Harput'tan Elazığ'a taşınmış, yine aynı yılda hastane, kışla, cephane binaları yapılmıştır. Bu olayların etkisiyle Harput, ekonomik önemini kaybederek gün geçtikçe tenhalaşmıştır. Nitekim 1814-1839 tarihlerine ait Harput Şer'iye sicilinde yer alan birçok esnafın 1848 tarihinde ki sicillerde yer almaması bu dönemde çarşı esnafında Harputtan Elazığ'a taşındığını göstermektedir. 1866 yılında vilayet adı Ma'muret-ül Aziz olarak değiştirilmiş fakat halk arasında daha rahat söyleniş olan Elaziz ismi yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Aynı yıllarda kentleşmenin omurgası olan yapılar, caddeler, çarşılarda oluşmaya başlamıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru kurumları, yapıları ile ortaya çıkmaya başlayan Elaziz kentinin mahalle dokuları ve sivil yapıları da bu

yüzyılda oluşmaya başlamıştır. Kentin oluşan ilk mahalle dokuları Harput eteklerinde başlayan ve bugün 1. harput, 2. harput caddeleri olarak isimlendirilen caddeler üzerinde oluşmuştur. Bunların yanında Hükümet konağı, İzzetpaşa Cami, Çarşı ve Hanların civarında da yeni yerleşim yerleri oluşmaya ve hızla büyümeye başlamıştır. Bu mahalleler bugüne kadar gelen İzzetpaşa, çarşı, Seko, Rızaiye, Rüstempaşa mahalleleridir.

Kazım Efendi sokağının bulunduğu Nailbey Mahallesi ise 20. yüzyılın başlarından itibaren yerleşim yeri olmuş ve hızla büyüyerek kentın önemli bir mahallesi olmuştur. Özellikle bu mahalledeki sivil yapıların oluşması da 20. yüzyılın başlarından itibaren inşa edilmiştir. Kazım Efendi sokağında bulunan evlerde 20. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş ve zaman içinde ihtiyaçlara göre tadilat ve değişikliklere uğrayarak bugüne kadar gelmiştir.

### Geleneksel Elazığ Evleri

Geleneksel Elazığ evleri eski usul kerpiç ve taş kullanılarak inşa edilmiştir. Genelde iki katlıdır. Alt katlarda taş malzeme, ikinci kat ise kerpiç kullanılarak inşa edilmiştir. Alt kattan üst kata evin içinde bulunan merdivenle çıkılır. Alt kata giriş kapısından girildikten sonra sizi bir salon karşılar. Salonun iki tarafında odalar bulunur. Bu katta mutfak ve bahçeye açılan evin arka cephesinde bir kapıda görülür. Evler çoğunlukla iki katlı olduğu için salondan ikinci kata çıkmak için inşa edilmiş ahşap bir merdiven bulunur. Üst katta büyük şahnişenli büyük bir salon ve bu salona açılan odalar, banyo bulunur. Bu katın dikkati çeken bir





özelliği de arka kapıda balkona açılan bir kapı ve balkonda bulunan tuvalettir.

**Elazığ Evlerinde Bulunan Mekanlar:**

**Ayvan (Eyvan):** Bilhassa yazının kullanılmak için bazen üstü açık, bazen kapalı olan ve 2. kattan bir kapıyla geçilen bölümdür.

**Sofa:** Bilhassa kış mevsiminde oturulan misafir ağırlanan büyük salondur. Sofanın pencereleri şafak pencereleri gibi yukarda bulunur.

**Tandır Başı:** Genelde avlunun içinde olur, evinde dışında da inşa edildiği görülebilir.

**Şahnişen:** İkinci katta daha ziyade evin dışarıya açık çıkmalı bölümüdür.

**Oda:** Muhtelif sayıda bulunur. Evlerinde oda sayısının çokluğu evin zenginliğini ifade eder.

**Mutfak:** Genelde Elazığ-Harpur evlerinde alt katta bulunur. Mümkün olduğu kadar büyük tutulmaya çalışılmıştır.

**Banya:** Daha ziyade zengin evlerinde bulunur. Gelir durumu düşük olanların bir odasında bulunan Çark banyo ihtiyacını karşılar.

**Tuvalet:** Elazığ-harpur evlerinde genelde dışarıya inşa edilmiştir. Elazığ evlerinde 2. katta bahçeye açılan balkonda da görülür.

**Ahr-Merek-Kiler:**Harpur-Elazığ evlerinde evlerin alt katlarında yer alır. Evin ihtiyacını

karşılama için beslenen hayvanların ve evin ihtiyacı olan kışlık yiyeceklerin konulduğu yerlerdir.

**Kazım Efendi Sokağı:**

Elazığ kent kimliğinin özgün halini yansıtan tek sokak olarak 1985 yılında tescil işlemiyle 4 ev tescillenmiştir. Sokağın baş ve sonunda yapılan betonarme binalar sokağın özgün kimliğine yapılan ağır müdahaleler olmuştur. Buna rağmen elimizde bulunan tek örnek olarak gelecek

kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu açıdan bu sokağın acil bir şekilde kurtarılması Elazığ tarihi açısından hayati önem taşımaktadır.

**Kaynaklar:**

1-İshak Sunguroğlu, Harput Yollarında, 1.Cilt, İstanbul-1958, s.202

2-Elazığ TSO; 1972 Yılı Faaliyet ve Bölge İktisadi Raporu

3-İbrahim Yılmazçelik; "Cumhuriyet Sonrası Elazığ'da Tarım-ticaret ve Sanayi" Fırat Havzası Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Kalkınması Sempozyumu, Nisan-1988, Elazığ-1991, s.409-433

4-Bünyamin Duran;"1870-1914 Arasındaki Elazığ ve Civarının İktisadi Gelişmesi" Fırat Havzası Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Kalkınması Sempozyumu, Nisan-1988, Elazığ-1991, s.435-444

5-Hilmi Karaboran; "Elazığ'da Endüstrileşme Faaliyetleri", " Fırat Havzası Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Kalkınması Sempozyumu, Nisan-1988, Elazığ-1991, s.249-284

6-Bekir Ali Demirel; Elazığ'da Sanayi, Elazığ-1998, s.3

7-1974-1992-1998-2000 Yılı Elazığ İl Yıllıkları



# Şehirlere Akapunktur'a Örnek; MİSLAND ve Akapunktur



Elazığ; Harputtan ovaya 1800 lü yıllarda inmiş, sonra gelişmeye başlamış, Cumhuriyet döneminde Mimarisi şekillenmiş, güzel eserler yapılmış, fakat daha sonraları 1970 li yıllardan sonra şehircilik ve mimarlık açısından, birçok Anadolu kentinde olduğu gibi, hızlı göçlerle, doğru kararların verilemeyip mimari gelişme kontrol altına alınmadığı için hiç de istenmeyen bir mimarinin ortaya çıktığı, Harput yavrusu, bir şehirdir.

Uluslar arası, Dünya Mimarlık kongresi İstanbul'da yapıldığı sıralarda Misland inşaatı da devam ediyordu. Bu kongreye birçok Tanınmış Mimar-Şehirci katılmıştı. Kongrenin sonunda yayınlanan sonuç bildirisi tüm dünya için çok önemliydi ve aynı zamanda Elazığ'ın mimari-şehircilik sorunları ile de ilgili bir sunumdu sanki. Tüm dünyadaki ve özel olarak Anadolu'daki şehirler için mimari sıkıntılar ve çözümler dile getirildi.

Kongre sonunda yayınlanan sonuç bildirgesi birçok mimari, dert, konularla dolu olmasına rağmen bizi ilgilendiren kısmı çok daha önemliydi. Kongrede Dünyada ve de Türkiye'de şehirlerin büyüme, hızlı gelişmesi sonucu karşılaşılan kötü mimari-şehircilik durumundan kurtulması için yapılacak bir şeyin kalmadığını ama bu tip şehirlerin yakınlarda uydu şehirler-yerleşmeler kurarak şehirlere bir nevi, akupunktur yapılabileceğinden bahsedilmekteydi.

Bu bildiri okuyunca Misland'ın ne kadar ileriye dönük bir proje olduğunu bir kez daha özümstedim. Misland özelde Elazığ, genelde tüm Dünya şehirleri için bir akupunktur yani Mimari için lokal bir tedavi olarak görülmelidir; Halk arasında mecburiyet caddesi ismi takılan Gazi cad

- Vali Fahri Bey Caddesi örneklerinde olduğu gibi, ne kadar uğraşılsa da, artık şehir merkezini kaldıramayacak dar arterler meydana gelmiş, altyapı da iflas etmiştir. Bütün şehircilik planlamaları artık yıllar öncesinden yapılır iken ne kadar da istesek, maalesef artık, eski Elazığ konseptli bir şehir için; yerimiz dar ve yetersizdir.

Misland da çok fonksiyonlu güzel bir kurgu olmasına rağmen, Halen şehir merkezi ve özellikle ilçelerde depreme dayanıksız olmakla birlikte plansız kentleşme devam etmektedir. 11 ağustos 2004 tarihinde 5.5 büyüklüğündeki (sivrice) depremin olduğu bölgedeki gezimizde, binaların ne kadar dayanıksız ve kentleşmenin ne kadar plansız-projesiz olduğunu mimar arkadaşlarımızla görmüştük ve çok üzülmüştük özellikle meslektaşlarımız ile mühendisler ve belediyeler bu konulara çok önem vermelidirler. Hele hele 2. derece deprem kuşağındaki Elazığ'da bu konu daha da önemlidir.

Tüm Anadolu şehirlerinin yaşam merkezlerinin Misland gibi modüllere ihtiyacı olduğu görülmektedir. Misland'ın kurulduğu yerin daha önce taş ocağı kalıntıları, moloz - çöp yığını olduğu düşünülürse bu projenin ne kadar zor ama başarılı bir şehircilik çalışması, zamanında verilmiş olgun, takdir edilmesi gerekli bir karar olduğu, bu kararı desteklememenin (olgunlaşmamasını sağlamanın) de Elazığ'ın Cumhuriyet Dönemi Mimarisine ihanet olduğu anlaşılacaktır.

Sonuç olarak; Misland, Belki (muhakkak manasında) Mimari açıdan Tüm Dünya şehirlerindeki kentsel dokuya faydalı Elazığ'ın Lisanslı Mis ilacıdır.





Yrd.Doç.Dr. Hayrettin AYZAZ  
F.Ü. Eğitim Fakültesi

# YİTİK BİR TARİH AYNASINDA HARPUT

*İnkilâb-ı devr ile asâr-ı âlem mahvolur,  
Gösterir mazideki umrânın virâneler.*

*Harputlu Saçlızâde Hoca*

Şehirler, mekânın insan eliyle yapılandırılmasıyla oluşan hayat alanlarıdır. İnsanoğlunun; güvenliğini, zaferlerini, refah ve huzurunu emânet ettiği mekânlardır şehirler. Maddî-mânevî tüm insanlık faaliyetlerini dokusunda saklı tutan şehirler bir nevi kolektif hafıza işlevi de görürler. Bazı şehirler vardır ki, zaman onlardan pek çok kaliteyi koparıp almakla beraber varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bazıları ise bir karadeliğin sarmalına yakalanıp tozları uzaya savrulan yıldızlar gibi yitip gitmişlerdir. İşte bu “yitik” şehirlerden kimlikli, kişilikli olanların tarihte bıraktıkları izler hiçbir zaman silinmemiş, daima övgüyle hatırlanır olmuşlardır. Klasik yazı hayatımızda bu önemli şehirleri her yönüyle anlatan eserlere “şehrengiz” adı verilirdi. XVI. Yüzyılın önemli âlim ve şairlerinden Lamii Çelebi'nin “Şehrengiz-i Bursa” adlı eseri gibi. Tanzimat sonrası Batı'dan aldığımız yazı türlerinden “kent monografileri” bir bakıma şehrengizlere karşılık gelmektedir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Beş Şehir”i bu sınıfa dâhil edilebilir.

Tanpınar Beş Şehir'in önsözünde, kimlik kaybına uğrayan şehirlerin bu durumunu, “hayatımızda kaybolan şeylerin ardından duyulan üzüntü” ifadesiyle dillendiriyor. Bütün renk ve çizgileriyle kaybolan şehirler için üzüntü kelimesi yetersiz kalır. Tarihin tozlu sayfaları arasında

yitip giden kimlikli “ölü” bir kentten söz etmek, sevilen birinin ardından duyulan burukluğu ifâde eden mersiye'nin hüznüyle eşdeğerdir. Ancak bu buruk duygular, çığ bir nostaljinin ötesinde, hayatiyetini yitirmiş bir kültür ve uygarlığın kaybı karşısında duyulan hüznü işaret eder.

Yazımıza konu edindiğimiz “yitik şehir” Harput için özgün bir tabir aranacak olsa bu tarihî kente “asil şehir” demek yerinde olur. Özellikle fethi sonrasında idrâk ettiği asırlar içerisinde Harput'un, ticaret, bilim ve kültürel alanda elde ettiği özgün kimliğiyle bu sıfatı çoktan hak ettiği kanaatindeyiz. Bir derginin tahammül edebileceği çerçevede kendisinde söz edeceğimiz “yitik şehir”le ilgili bu değerlendirmeyi, yazılmayı bekleyen “Harput monografisi”ne bir başlangıç sayılması ümidiyle kaleme aldık.

## KISA BİR TARİHÇE

Harput'un tarihiyle ilgili pek çok kaynakta doyurucu bilgiler bulunmaktadır. Yazımızda bilinenleri fazla tekrarlamadan bahsi kısa tutacağız.

Harput, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Murat ırmağı vadisinin güney kısmına açılan Ulu Ova'nın kuzey cihetine



# ŞEHRİN İZİNDE HARPUT'UN SİLÜETİNİ YAKALAMAK

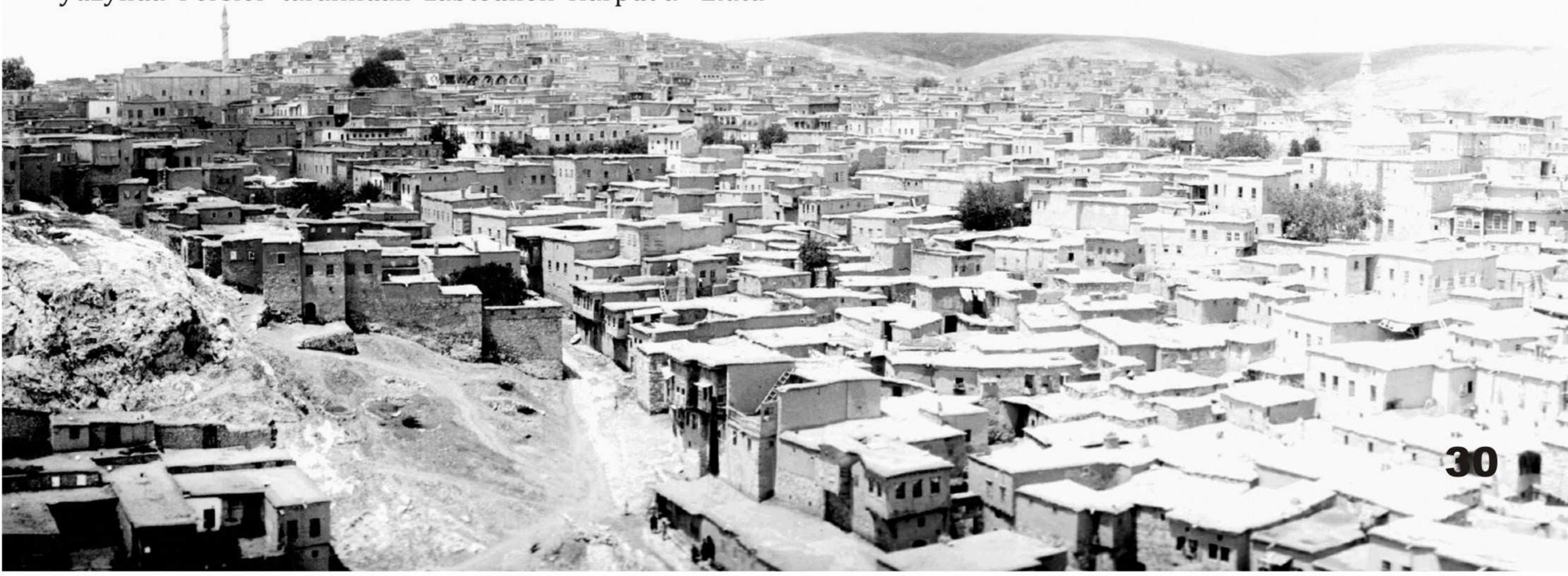
hâkim yüksek bir plato üzerinde, deniz seviyesinden 1280 metre yükseklikte kurulmuş bir kale şehridir. İlk ve orta çağın savunma konseptine uygun bir mekânda inşa edilen kalenin etrafında sürekli genişleyerek büyüyen bir kent. Harput ve çevresinde yer alan verimli ovalarda eski çağlardan beri yerleşim olduğu, yörede yapılan kazılardan anlaşılmaktadır. İlerde söz edeceğimiz gibi hem batı-doğu ekseninde uzanan ticaret yollarının kavşağında bulunması hem de önemli akarsuların suladığı geniş ovaları dolayısıyla Harput ve çevresi eski çağlardan beri önemini hep koruyagelmiştir.

Harput adının etimolojisi konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Yunanlı coğrafya bilgini Strabon, "*Sophene*" bölgesinde bulunan "*Karkathiokerta*" ve "*Arsamosata*" adlı iki şehirden söz etmektedir. İşte Strabon'un sözünü ettiği "*Karkathiokerta*" ile Harput'un kastedildiği ve Harput adının etimolojisinin bu kelimeye dayandığı genelde ifade edilen bir görüştür. Harput ve çevresinden bahseden kaynakların ancak miladî IV. yüzyıldan itibaren kaleme alındığı göz önüne alınırsa, bu görüşü ihtiyatla karşılamak gerekir. Söz konusu kaynaklarda Harput'un farklı dillerde "*kale*" ön adını taşıyan ifadelerle anıldığını da belirtelim. Meselâ, IV. yüzyılda Persler tarafından zabtedilen Harput'a "*Ziata*

*Castellum*" adının verildiği görülür. Arapça'ya "*Hısn-ı Ziyâd*" şeklinde geçen bu tabire göre, "*Ziata*" "*Ziyâd*" şeklini almış ve Roma (Latin) dilinde kaleye karşılık gelen "*Castellum*" da Arapça "*Hısn*" kelimesiyle karşılanarak "*Ziyâd Kalesi*" anlamını verecek şekilde tercüme edilmiştir. Bu adın, şehrin fâtihi "*Ziyâd*" adındaki komutana izafe edilmesi suretiyle ortaya çıktığı muhtemeldir. Tarihî kentin ismiyle ilgili olarak ileri sürülen daha başka görüşler de mevcuttur.

Gerek stratejik konumu gerek verimli geniş hinterlandını kontrol eden bir merkez oluşu sebebiyle Harput sık sık el değiştirmiştir. Bu el değiştirmeler sonucu bölgeye hâkim olan unsurları, fetihten önce ve sonra olmak üzere iki fasılda ele almak gerekiyor.

Çeşitli kaynaklardan edinilen bilgilerden yola çıkarak Harput ve yöresine hâkim olan kavim ve zümreleri şöyle sıralayalım: Yörenin ilk sakinlerinin bir dönem bölgeye hâkim olan Subar/Hurriler olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra çevresiyle beraber Harput'un Hititler, Urartular, Romalıların hâkimiyetine geçtiği bilinmektedir. Harput'un Roma-Pers mücadeleleri sırasında zaman zaman el değiştirdiği de bilinmektedir.





20. Yüzyılın başında Harput'tan bir detay (Foto: Gertrude Bell-1909)



VII. yüzyılda Hz. Ömer zamanında Irak ve Suriye'ye hâkim olan İslâm orduları Harput ve çevresini de fethetti. O devirde Müslümanların kontrolündeki coğrafyaya bir kenar çizen Erzurum'dan Tarsus'a kadar uzanan hat üzerinde yer alan Harput, X. yüzyılın ortalarına kadar Müslümanların hâkimiyetinde kaldı. Ancak bu yüzyılda büyük bir Bizans ordusu Harput ve havalisini zapt etmeye muvaffak oldu.

### HARPUT VE ÇEVRESİ TÜRKLER'İN FETHİNE AÇILIYOR

Anadolu'yu Türklere açan Malazgirt Savaşı'ndan sonra fetih amaçlı faaliyetler yoğunlaşarak devam etti. Kısa sürede Anadolu'nun birçok bölgesi Türkmenlerden oluşan Selçuklu ordularının hâkimiyetine geçti. Fethedilen yerlerden biri de Harput ve çevresidir. Fetihten önce Harput, *Philaretos (Filaret) Brakhamios* adında bir senyörün egemenliğinde bulunuyordu. Bu esnada Türkmen zümreleri de kitleler halinde Harput ve çevresine yerleşmeye başlamışlardı. Selçuklu komutanlarından *Çubuk Bey*, Harput'u *Filaret'in* elinden alarak hâkimiyetini Palu, Çemişgezek ve Arapkir taraflarına kadar genişletti ve kendi adıyla anılan bir beylik kurdu. *Çubuk Bey'den* sonra yerine oğlu *Mehmed Bey* geçti. *Çubukoğlu Mehmed Bey'in* Harput ve çevresindeki hâkimiyetine 1113 yılında Artuklu *Belek Gazi* tarafından son verildi.

### HARPUT'UN PARLAK YILLARI

Harput'un Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle birlikte yörenin idarî taksimatı

esaslı bir temele oturtuldu. Şöyle ki: Biri Yavuz (1518) diğer ikisi Kanunî Sultan Süleyman tarafından (1523 ve 1566) ihdas olunan fermanlarla Harput klasik bir Osmanlı sancağı statüsüne kavuşturuldu. Böylece XVI. yüzyıldan XX. yüzyılın ilk çeyreğine uzanan süreçte Harput, Osmanlıların önemli bir sancağı haline geldi. XIX. Yüzyılda Ergani Madeni ve Keban'daki maden işletmeciliği münasebetiyle Malatya'yı da içine alacak biçimde Harput'un kısa süreli eyalet merkezi olduğunu da hatırlayalım.

Batıdan Ortadoğuya giden ticaret yollarının kavşağında bulunan Harput, gelişip canlandı ve bölgenin önemli bir merkezi haline geldi. Bunun sonucu olarak civar yörelerden Harput'a yoğun bir göç oldu. Göçü arttıran etkenlerden bir diğeri de bu kentin giderek ilmî ve dinî eğitimin önemli bir merkezi durumuna gelmiş olmasıdır. Meşşâi (İşrakî) ekolün teorisini Sühreverdi-i Maktûl'ün de bir dönem Harput'ta yaşadığını da hatırlayalım.

### ÇÖKÜŞ VE KAYBOLUŞ

XIX. yüzyıla gelindiğinde, -tarihte eşine ender rastlanır biçimde- en parlak dönemini idrak eden bir kent, kısa sürede tükenme sürecine girip yok oluyor. Bu tarihî kentin yok oluşu üzerine çok şey yazıldı, söylendi. Yazımızın başına aldığımız Saçlı Hoca'nın beyti bu durumu acı biçimde dile getiriyor. Tarihî kentten sonradan haberdar olan entelektüel zihinler de bu durumu kabullenemiyorlar. "*Harput'ta Bir Amerikalı*" oyununun yazarı Cevat Fehmi Başkut bu zihinlerin başında gelmektedir. 1950'li yıllarda oyununu yazma esnasında bizzat Harput'a gelerek harabeler arasında dolaşan



Başkut, gördükleri karşısında hayli hayıflanır.

Harput'un tükenip yok oluşuna etki eden birkaç faktörden söz edilebilir. Bunların en önemlisi stratejik konumunu kaybediştir. Bilindiği gibi stratejik sebeplerle sarp yükseltilerde inşa olunan kentler yeni silah teknolojilerinin gelişme kaydetmesiyle bu önemini kaybediyorlardı. Bundan Harput da nasibini aldı. Tarihî şehrin “yenisi” karşısında kimliğini kaybetme süreci şöyle gelişti:

Harput'un eteklerinden başlayıp Ulu Ova'ya doğru meyil gösteren düzlüklere Arapçada ekilip biçilen yer anlamında “Mezra” denilmekteydi. Beylerin bu mıntıkada bulunan çiftlikleri dolayısıyla yöre “Agavat Mezrası” olarak adlandırılmaktaydı. Doğuda meydana gelen asayişsizliğe son vermek maksadıyla fevkalade yetkilerle donatılan Mehmet Reşit Paşa, kendine karargâh olarak bu düzlükleri seçmişti. Paşa, tarihî kentin eteklerinden başlayarak ovaya doğru imar faaliyetlerine girişti. Böylece o günkü şartlarda önemli bir mesafe olan 5 kilometre aralıkla yan yana iki şehir vücut buluyordu. Hatta bu durum, ilerde halkın dilinde Harput için “Yukarı Şehir”, yeni kurulan kent için de “Mezre” isimlerini yerleştirecektir. Giderek büyüyen Mezre 1860'lı yıllara gelindiğinde artık bir “şehir” statüsüne kavuştu. Vali İzzet Paşa döneminde kentin adı, devrin padişahı Abdülaziz Han'ın ismine izafeten “Mamûretü'l-azîz” olarak tescil edildi. Zamanla bu ad, kısaltılarak ilkin Elaziz, ardından da bugünkü Elazığ'a dönüştü.

Bu ikili yapı sonucu, XX. Yüzyılın başlarında nüfus hareketliliği bakımından dengeler yukardan aşağıya doğru hızla Harput'un aleyhine bozuldu. Böylece tarihî kent, Elazığ'ın bir kasabası mevkiine indi. 1915 ve 1916 yıllarında vuku bulan hadiseler ise büsbütün Harput'un tükenmesine yol açtı. İlkin

tehcir hadisesi vuku buldu. Ardından I. Dünya Harbi'nde Rusların doğuda Bingöl, kuzeyde Çemişgezek'e kadar sarkmaları Harput ahalisini tedirgin edip daha güvenli bölgelere göçe zorladı. Göç edenler, daha çok kentin varlıklı sınıfını oluşturuyordu. Böylece Harput'un demografisiyle birlikte iktisadi hayatı da darbe aldı. Bunlara kuzeydeki aşiretlerinin ayaklanarak yağma faaliyetlerini Harput'a doğru genişletmeleri de eklenince tarihî kentin hayat damarları birer birer bir kurumuş oldu.

Daha güvenli bölgelere göç edenlerin Harput özlemi hiçbir zaman dinmedi. Öyle ki, kendilerinden sonra gelen ahfâdına “Harput” sözünün içinde yer aldığı soyadları hediye ettiler. Bugün Elazığ'ın dışında yaşayıp da *Harput*, *Harputlu*, *Harputlugil*, *Özharput* vs. soyadı taşıyanların çoğunun ataları yukarda belirtilen tarihlerde Harput'u terk edenlerdir.

Ancak şu tespiti de yapmadan geçmeyelim. XIX. yüzyılın ikinci yarısıyla XX. yüzyılın ilk çeyreği arasındaki süreçte Harput, sosyal ve kültürel bakımından en olgun dönemini idrak etmişti.

## HARPUT'U ÖNEMLİ KILAN DİNAMİKLER

### TİCARİ HAYAT

Tarihin eski çağlarından beri Anadolu ticaret yollarına ev sahipliği yapmaktaydı. Bu durum Osmanlılar döneminde de devam etti. Ticaret yolları batıdan gelip Anadolu'yu kuzey, orta ve güneyden boydan boya kesip Ortadoğu'ya ulaşıyordu. Keban, Hekimhan, Sivas, Tokat ve Amasya üzerinden Samsun'a; Malatya, Kayseri ve devamı güzergâhla İstanbul'a kolaylıkla bağlanması dolayısıyla Harput ticaret yollarının kavşağında bulunmaktaydı. İstanbul'daki “Bağdat

1. Cevat Fehmi Başkut duygularını şöyle belirtir: “XI. sahne eserim olan “Harput'ta bir Amerikalı”'yı size nasıl tarif edeyim? Bir komedi yazarının kalemi ile ölen bir şehrin dramı mı diyelim? Yoksa Türkiye'den Amerika'ya göçen ve bir daha vatanın ismini ağızlarına almayan bir kısım Türklerin tenkidi diye mi anlatayım? Hayır! Ben, Harput'ta bir Amerikalı'yı bir dâva piyesi olarak yazmadım. Onun iddiası olsa olsa bu günkü cemiyetimizin bir paçasına ayına tutmaktır. Onun için Harput'ta bir Amerikalı'nın en iyi tarifi bence şudur, üç perdelik komedi.

Onu yazmağa karar verince, ilk isim bir uçağa atlayıp Elazığ'a gitmek oldu. Elazığ'da ve eserimin ikinci, üçüncü perdelerinin cereyan ettiği Harput'ta, üzerinde derin tesirler bırakan bir kaç gün geçirdim. Coğrafyanın ve iktisat kaidelerinin ölüme mahkûm ettiği bir şehrin son nefesine yetişmiş olmanın kederini yaşadım. Harput'un mazide geçirdiği altın devrin, hikâyelerini dinleyerek gözlerim kamaştı. Onun unutkan evlâtlarının vefasızlıklarını dinleyerek yüreğim sızladı. Oturup gördüklerimi, duyduklarımı bir araya topladım, yazdım, işte Harput'ta bir Amerikalı bu gibi hislerin mahsulü olarak ortaya çıktı. Onu, Harput'ta kalanlara ve Harput'u sevenlere ithaf ediyorum.”





Harput'ta ipekçilik eğitimi veren okulun tabelası  
(Foto: Arslan Çetin Arşivi)

Caddesi"nin menşei üzerinde de durmak gerekir. Bu cadde (yol), bitimindeki (İstanbul) limandan, yukarda andığımız güzergâhla Harput'a, oradan da Diyarbakır, Bağdat, Basra; Şam ve Halep gibi önemli merkezlere uzanan ticaret yolunun başlangıç noktası olarak düşünölmelidir.

Harput'un ticaret hayatı iki damardan besleniyordu. Bunlardan ilki üretime dayanıyordu. Verimli ovalarında tarımın her türlü yapılmaktaydı. Hububattan üzüm ve meyveciliğe, balcılıktan hayvanî ürünlere kadar her tür üretim söz konusuydu. İpek üretimi de önemli bir iktisadi kıymettir. İpek böcekçiliğinin temel girdisi olan dut ağaçları, halen yöredeki bitki florasının önemli bir unsuru olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca kent merkezinde kumaş üretimi için boyahaneler, deri işlemeciliği için de kirişhâne ve tabakhâneler bulunmaktaydı. Azınlık mensubu girişimciler ise, yörede bolca elde edilen üzümlerden şarap imal edip önemli ölçüde ihraç etmekteydiler.

Harput'u iktisadî bakımdan canlı tutan bir diğerk faktör ise kervanlardı. Ticaret yollarının kavşağında yer alması dolayısıyla XX. yüzyılın başlarına kadar deve katarlarının uğrak yeriydi Harput. Bu tarihî kentte, XIX. Yüzyılın sonlarında 20 büyük işhanı dışında değişik semtlere yayılmış 800 dolayında farklı iş kollarına ait dükkân bulunmaktaydı.

### BİLİM VE EĞİTİM HAYATI

İslâmiyetin kabulünden sonra Türkler'in dinî merkezli eğitim veren medreselerin açılmasına önem verdikleri bilinen bir gerçektir. Eğitim süresi müfredata bağlı olarak değişkenlik arz eden bu bilim kurumlarında, dinî bilimler başta olmak üzere matematik, astronomi ve tıp alanlarında eğitim verilmekteydi. Bu eğitim faaliyetleri fetih sonrasında Harput'ta da hayata geçirildi. Özellikle Osmanlılar döneminde Harput, ilim vizyonuylay öne çıkan bir merkez haline geldi. Bilindiği gibi Osmanlılar döneminde ilim, kültür ve sanat yönünde öne çıkan kentler ya başkent

statüsü elde edenlerdi; Bursa, Edirne ve İstanbul gibi. Ya da XVII. yüzyılın başlarına kadar şehzadelerin bir nevi staj gördüğü kentlerdi. Meselâ Trabzon, Amasya, Manisa gibi... Harput'un bu iki statünün haricinde olmasına rağmen ilim ve kültür yönünde elde ettiği başarı dikkate şayan bir durumdur.

Harput'ta ilk medrese Artukoğullarından Fahrettin Karaaslan tarafından 1156 yaptırılan Cami-i Kebir (Ulu Cami)'in hemen yanı başında kurulup faaliyete geçti. Kaynaklarda ikinci medresenin, yine Artukoğullarından Hızır Şah tarafından 1203-1204 tarihlerinde yaptırılan Alacalı Cami yanında hizmete geçirilen Alacalmescit medresesi olduğu haber verilmektedir. Bunu, Melik Esâd tarafından Esâdiye Camii-nin yanında tesis edilen Esâdiye Medresesi takip etmiş ve medreselerin sayısı zamanla artarak, 20'yi bulmuştur.

Osmanlı dönemi Harput'unda medreselerin sayısı ve niteliği artarak devam etmiş, civar merkezlerden de öğrenci celbetmiştir. Harput'un öğretim kurumları hakkında bilgi aktaran kaynaklardan birisi de Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'dir. 1654 yılında Harput'ta bir hafta kadar kalan Çelebi, Seyahatnamesinde, Harput'ta 6 medrese ile her cami içinde bir dersânenin bulunduğunu ve ayrıca 50 adet de mektebin mevcut olduğunu belirtmektedir.

### HARPUT'TA EDEBİ HAYAT

Harput'ta edebî açıdan İstanbul'daki mahfellerin dikkatini çekecek kalitede şairler yetişiyor ve eser veriyorlardı. Bu şairlerin başında Harputlu Rahmi ve Hacı Hayri Bey gelmektedir. Ayrı bir janrın şairi Abdülhamid Hazmî'yi de bu isimlere ilave edebiliriz. Sözüünü ettiğimiz şairlerden ilk ikisinin şiirleri İstanbul'daki dergi ve antolojilerde yayınlanıyor; Muallim Naci, Ahmet Mithat Efendi ve İbnülemin Mahmud Kemâl gibi isimlerin senâlarına mazhar oluyorlar.

Günümüze intikal eden verimlerden yola çıkıldığında, Harputlu şairlerin bir kısmı klasik anlayışa uygun şiirler yazmışlardır. Bunların başında Rahmi-i Harputî (1802-1884)



gelmektedir. Vefatından sonra şiirleri Hacı Hayri Bey tarafından bir araya getirilerek 1886 yılında "Divân-ı Rahmi-i Harputî" adıyla bastırılmıştır. Bir şiiri:

Âfitâbım her gören âşık sana mehrû demiş  
Nakşedip kıl-k-i kaza iki hilâl-i ebrû demiş  
Nâfe-i tatar-ı hal-ü zülfü şebbuy-hiten  
Çeşm-i yâre dil hala etmiş mi ya âhû demiş  
Kim demiş derdim esir-i hattı olmuş müşk-i çin  
Zülfüne eyler işaret gamzeler kim bû demiş  
Dilleri tashir eder âşûbgâh-ı gamzesi  
Çeşm-i dildâre kimi âhû, kimi cadû demiş  
Sünbülü divane dil sanmış ki, zülfün bağıdır  
Servî görmüş hayret el vermiş kad-i dîlcü demiş  
Âşık oldur kim demez râzın, yanar ateşlere  
Bülbüle pervâneler ta'n eyleyüp pür-gû demiş  
Çok temennây-ı visâl etmiş yine cânânına  
Aşka düşmüş Rahmiya dil hû demiş, yahû demiş.

Klasik çığırda şiir yazan şairlerinden Hacı Hayri Bey (1862-1910), İstanbul'da bulunduğu yıllarda Ahmet Mithat Efendi ve Muallim Nâci'nin övgülerine mazhar olmuş, her iki üstat da şairi yazmaya teşvik etmişlerdir. Hayri Bey'in meşhur:

Sinemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydı  
Zülfün karanlığında bezme çerağ olaydı  
matlalı şarkısının dışında çokça bilinen başka manzumeleri de vardır. Bunlardan biri:  
Ey serv-i kadim bağ-ı letafette fidânım  
Aşkınla senin hoş geçiyor böyle zamânım  
Güya ki, bahar oldu yine vakt-ı hazânım  
Sen tazeledin ömrümü ey taze civânım  
Gönlüm ham-i zülfünde iken sünbüle bakmam  
Pervâne gibi kendimi her ateşe yakmam  
Gül geçse çemen solsa da ben zevki bırakmam  
Sen tazeledin ömrümü ey taze civânım



### "MAHALLÎ KLASİK" HARPUT MUSİKİSİ

Harput'un özgün karakterini oluşturan unsurlardan biri de musikisidir. Bu musiki, gerek makam tertibi gerekse icrada kullanılan enstrümanlar itibarıyla yüksek kent kültürünün zerâfetini ortaya koymaktadır. Harput'un yanı sıra diğer Türkmen illerinden Kerkük ve Urfa (kısmen Diyarbakır ve Erzurum)'da icra olunan bu musiki öteden beri dikkat çekmekteydi. Yapılan araştırmalarda özgün cephesi ortaya konan bu musiki, asıl olgun kimliğine Harput'ta kavuşmaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar bu musiki için "mahalli klasik" tabirini kullanmaktadır. Yazar, "Beş Şehir" isimli eserinin Erzurum faslında kullandığı bu tabir kapsamına Harput musikisini de dâhil ediyor. İstanbul'un "taşra"sında rastladığı bu "aşına" musikiyi, Tanpınar, "klasik" kapsamında ele alarak ona bir nevi özgünlük atfetmektedir. Aslında bu tabir, alelâde bir adlandırmadan fazla olarak ülkemizin yetiştirdiği önemli bir kültür adamının dikkate alınması gereken tespiti olarak görülmelidir.

Tanpınar, 1923 - 1924 yıllarında genç bir öğretmen olarak bulunduğu Erzurum'da Hafız Faruk'un sesinden tanışıyor bu musikiyle. Tanpınar'a "mahalli klasik" dedirten (Harput'un da içinde yer aldığı) bu musikide dikkat çeken cihet makam tertibidir. Harput başta olmak üzere Kerkük, Urfa ve diğer illerde coğrafyanın da etkisiyle "hoirat" havalalarının baskın olduğu mahalli klasik musikinin makam tertibi melodik seyirlerine göre çeşitli adlar alırlar: *Muhâlif*,

*Geleneksel  
"Kürsübaşı'nda"  
Harput Musikisi  
icra ediliyor.*





XX. yüzyıl başlarında Harput'taki Amerikan (Fırat) Koleji görülüyor.

*Beşîri, Kesik, Şîrvânî ve İbrâhimî* gibi... Kerkük asıllı folklor uzmanı, mimar Suphi Saatçı'nın da belirttiği gibi, Kerkük musikisi birçok bakımdan Harput musikisinin etkisi altındadır.

Makam tertibi ve klasik musikiye has enstrümanların icrada yer alması kadar seçilen güfteler bakımından da Harput musikisi özgünlük ifade etmektedir. İncelmiş bir sanat zevkinin ürünü olarak bestelenen güfteler, klasik edebiyatımızın üstat şairlerine ait manzumelerdir. Seçilen bu manzumelerin makamla uyumlu olmasının yanı sıra taşıdığı anlam derinliği de dikkat çekmektedir. Aşağıda matla beytini verdiğimiz Rif'at Dede'nin manzumesinde de görüldüğü gibi, tasavvufî mânâ ve mazmunlarla örülü bu manzumeler, özel gün ve dost meclislerinde hâfızlar ve amatör hanendeler tarafından okunmaktaydı. Harput, Kerkük ve Urfa'nın "mahalli klasik" musikisinin güfte tâcidârı kuşkusuz büyük şair Fuzûlî'dir. Bu şairden sayısı onu aşkın gazel bestelenmiştir. Manzumeleri bestelenen diğer şairler arasında *Rasih, Rif'at Dede* ve *Hacı Hayri Bey* de yer almaktadır. Harput'ta türlü makamlarda okunan bu manzumelerden bir kaçının matla beyitleri şöyledir:

**Fuzûlî'den:**

Ah eyledüğüm serv-i hırâmanun içündür  
Kan ağladuğum gonca-i handânun içündür

≈ ≈ ≈

Ey firâk-ı leb-i cânân cigerüm hun etdün  
Çehre-i zerdümi hûn-âb ile gül-gûn etdün

≈ ≈ ≈

Penbe-i dağ-i cünûn içre nihândır bedenüm  
Diri oldukça libâsun budur ölsem kefenüm

**Rasih'ten:**

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne  
Urma zahm-ı sineme peykân peykân üstüne

**Rif'at Dede'den:**

Ben şehid-i bâdeyim dostlar demim yâd eyleyin  
Kabrimi meyhane enkazı ile bünyâd eyleyin

**Hacı Hayri Bey'den:**

Sinemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydı  
Zülfün karanlığında bezme چراغ olaydı

### BİR HOŞGÖRÜ İKLİMİ OLARAK HARPUT'TA AZINLIKLAR

Son yıllarda ülkemiz etrafında başlatılan azınlık tartışmalarında zaman zaman Harput'un ismi de gündeme gelmektedir. Bu konuya herhangi bir hüküm atfetmek bu yazının amacı ve hacmini aşan bir durumdur. Ancak, bu tarihî kentte yaşamış azınlıklarla onlara yönelik olarak kurulan misyon mekteplerine kısaca değinmek durumundayız.

XIX. Yüzyılın başlarından itibaren Batı dünyası ülkemizdeki azınlıklarla yakından ilgilenmiş, bu kütleyi yanına çekmek amacıyla bir takım faaliyetlerin içinde olmuştur. Özellikle 93 Harbi (1877-78) sonrasında Osmanlı devletiyle Rusya arasında akdedilen Berlin antlaşmasının ilgili hükmüyle aralarında Harput'un da bulunduğu altı vilayetimiz azınlıkların idaresine terk edilmek istendi. Ancak II. Abdülhamid'in iradesi, öngörülen söz konusu maddeyi geçersiz kılınca bu kez azınlıklar Osmanlı devletine karşı ajite edildi. Oysa farklı din, kültür ve etnisiteyi asırlarca bir arada yaşatma hünerini gösteren Osmanlı Devleti'nin ulaştığı insanî ve ahlâkî tecrübe, bugün modern dünyanın önünde aşılmaz bir model olarak duruyor. Bu tolerans ve hoşgörü pratiği, asırlar boyu Harput'a da egemen olmuştur. Bunun en açık kanıtını "şer'iyye sicilleri"nde görmek mümkündür. "Kadı defteri"



adıyla da bilinen şeri'yye sicilleri, bir kentin siyasî, idarî ve içtimaî tarihini yansıtan önemli belgeleridir. XVII. yüzyılın başlarından XX. yüzyıla kadarki süreçte Harput'ta da düzenli biçimde tutulmuş bulunan söz konusu siciller incelendiğinde, Müslümanlarla azınlık durumundaki vatandaşlar arasında -münferit sürtüşmeler dışında- kayda değer vukuatların olmadığı görülmektedir.

XIX. yüzyılda Harput merkezinde toplam 16 Müslüman, 5 de azınlık mahallesi mevcuttu. Azınlık vatandaşların meskûn bulunduğu mahallerin adları şöyleydi: *Gürcü Bey, Şehroz, Sinabut, Asuri ve Protlar*. Bu mahallelerden Protlar, Fırat Koleji etrafında vücut bulmuş ve Protestan inancını taşıyan kimselerin oturduğu bir mahaldi.

#### AZINLIK OKULLARI

Ülke genelinde olduğu gibi, Harput'ta da azınlık vatandaşlar, kendi dil, kültür ve inançları doğrultusunda eğitim yapan kurumlara sahipti. Maarif Nezâreti tarafından çıkartılan tüzük ve yönetmeliklerle yönetilen, devlet imkânlarından yararlandırılan bu eğitim kurumlarının bazıları şunlardı:

- Harput Süryani Rüştüyesi (45 öğrenci),
- Harput Ermeni Rüştüyesi (58 öğrenci),
- Elazığ Ermeni Rüştüyesi (89 öğrenci),
- Hıristiyan Mektebi (105 öğrenci).

Ayrıca azınlık vatandaşların yaşadığı bazı köylerde de kendi dil ve kültürleri doğrultusunda eğitim veren okulları mevcuttu.

#### HARPUT'TAKİ MİSYON MEKTEPLERİ

Son yüz elli yılda Osmanlı Devleti'nin değişik merkezlerinde açılan "*misyona* mektepleri"yle ilgili çok şey söylendi yazıldı; akademik çalışmalar yapıldı. Bu okulların kurulduğu merkezlerden biri de Harput'tur. Ülke coğrafyasındaki mevkii ve azınlıklar açısından ifade ettiği konumundan dolayı Harput, öteden beri Batılı devletlerin ilgi alanı içindeydi. Bunun sonucu olarak tarihî kent üzerinde nüfûz sahibi olmak maksadıyla burada okullar açma pratiği bu devletler için bir

yarıya dönüştü. Harput'ta okul açmada öncülüğü Amerikalılar üstlendi. Ardından Fransızlar geldi; Almanlar onları takip etti. Tabii bu okulların ilk elden hedef kitleleri Harput ve çevresinde yaşayan azınlıktaki Osmanlı vatandaşlarıydı. Ülkede açılan diğer yabancı okullarda olduğu gibi Harput'taki misyon mekteplerinde de Hıristiyanlık içindeki "mezhep" kaygısı öne çıktı: Hedef, Ortodoks/Gregoryen mezhebine tâbi azınlıkları, Protestan ve Katolik çemberine almaktı.

#### AMERİKAN (FIRAT) KOLEJİ

Avrupa'da Protestanlığın ortaya çıkmasıyla başlayan huzursuzluk ve bunun sonucunda başlayan din (Otuz Yıl) savaşları yeni mezhep taraftarlarını takatsiz bırakmıştı. Bunun sonucu olarak bu Protestan zümreler yeni kıt'a (Amerika)ya akmaya başladılar. Kendilerini güvende hissettikleri yeni yurtlarında heyecan ve enerjiyle işe koyulan Protestanlar, inançlarını diğer coğrafyalarda da yayma hamlesine giriştiler. Yeni kıt'ada birliğini sağlayarak güçlü bir devlete kavuşan ABD'nin çıkarlarıyla da bütünleşen bu misyon, Osmanlı ülkesi başta olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde faaliyete koyuldu. Bu amaçla XIX. yüzyılın başlarında kurulan "*American Board of Commissioners for Foreign Missions*", adındaki örgüt yüzyılın ilk yarısından itibaren Anadolu'da faaliyete geçmiş bulunuyordu. İlk Harput'ta Amerikan Koleji (*Euphrates College*) ardından İstanbul'da *Robert Kolej* faaliyete geçti. Bununla eş zamanlı olarak ülkenin diğer stratejik merkezlerinde, Merzifon, Tarsus, Maraş, Halep, Beyrut ve diğer bir kısım kentlerde bu okullar açıldı. Kendi içinde birbirine bağlı niyet ve hedefleri barındıran bu projeye ülkedeki azınlıklardan "*yandaş*" devşirme faaliyetleri hızlanarak arttı.<sup>2</sup>

Adına "*misyona mektepleri*" de denilen bu yabancı okulların kurucuları misyonerlerdi. Uzun yıllar bu okulların örgütlenmesinde görev alan Henry Jessup, 1870'te kendi örgütüne yazdığı resmi mektupta; "*Hıristiyan misyonerlerin okulunda eğitim, yalnız amaç için bir vasıtaadır. Bu amaç da, insanları İsa'ya*





Gerek Harput'un bölgedeki stratejik konumu gerekse bu kolejin çap ve kapasitesinin yüksek oluşu dolayısıyla kentte Amerika konsolosluğu da açılmıştı. Misyonerlerin faaliyetleriyle bütünleşen konsolos adetâ bu kolejin rektörü gibi davran-maktaydı. I. Dünya Savaşı'nda ABD'nin, Osmanlı Devleti karşısındaki itilaf devletleri safında yer alması ve tehcir olayından dolayı Fırat Koleji 1916 yılında resmen faaliyete-tine son verdi.

*Harput'taki Fransız Kolejinin bir görünümü*

*götürmek, fertler ve milletler Hıristiyan oluncaya kadar onları eğitmektir" diyordu.*

1859 yılında Amerikan "Board" teşkilatınca açılan Harput'taki kolej, XX. Yüzyılın başına kadar sürekli kendini yenileyerek gelişme göstermiş, 1907-1908 istatistiklerine göre Kolej'in yönetiminde 5 departman ve 548'i erkek olmak üzere toplam 1051 öğrencisi vardı. Ermenilerin "*Yeprad*", Amerikalıların "*Euphrates College*" adını verdikleri bu kolejde son zamanlarda yüksek öğretim de verilmekteydi. Amerika'dan gönderilen eşyalardan gümrük vergisinin alınmaması okulun önemli ayrıcalıklarından birisiydi.

<sup>2</sup> Osmanlı ülkesindeki azınlıklardan "yandaş" devşirme projesinin ürünü olan bu faaliyetler, bölgedeki azınlık aydınlarının da gözünden kaçmıyordu. Kendisi de Harputlu olan ermeni asıllı yazar Vahan Totovents (1989 - 1937) Türkçeye "*Yitik Evin Vârisleri*" adıyla çevrilen anı- roman türündeki eserinde Ortodoks inancına sahip Ermeni yurttaşlara yönelik bu misyonerlik çabaları ironik bir üslupla ele alıyor. Kitapta şu satırlar okuyoruz:

"Bir gün şehre (Harput-Mezre) Jacop adında Amerikalı bir adam geldi. Mistir Jacop bir Protestan misyoneri idi. Kutsal Ruh dağıtıyordu. Hayır hayır yanlış okumadınız Mistir Jacop, Kutsal Ruh dağıtıyordu. Peki bunu nasıl yapıyordu? Mistir Jacop kilisede vaaz verdikten sonra gözlerini kapar, kollarını açarak dua ederdi. Bu duadan sonra her seferinde birkaç dakika derin bir sessizlik olur, sonunda Mistir Jacop konuşurdu: "Kutsal ruh'a erişenler ayağa kalsın." (.....) Bir ay boyunca şehirde Kutsal Ruh'tan başka şey konuşulmadı. Hatta bazı riyakârlar işi aşırıya vâdırıp Kutsal Ruh'a erişmemiş olanlarla selâmı sabahı bile kestiler. Şehirde ailevi rahatsızlıklar, boşanmalar, ayrılıklar baş göstermeye başladı. Ebeveynler Kutsal Ruh'a erişse çocuklar karşı çıkıyor, çocuklar erişse ebeveynler istemiyordu. (Vahan Totovents, *Yitik Evin Vârisleri*, s. 122-125)

### HARPUT VE ELAZİZ'DE FRANSIZ OKUL VE KOLEJLERİ

Protestan Amerikalılar'ın Harput'a gelerek burada okullar açması Katolik dünyasının bakışlarını da bölgeye çevirmişti. Bu maksatla 1868 yılında biri papaz üç Fransız Harput'a gelip Kale mahallesinde satın aldıkları evlerde ilk Fransız okulunu faaliyete geçirdiler. Bilahare satın aldıkları evlerin yerine muntazam ve gösterişli okul binaları yaptıran Fransızlar, ayrıca Elaziz merkezinde arazi satın alarak burada Fransız mimarisine uygun yeni binalar yaptırmak suretiyle bir okul daha açtılar. Bir süre sonra bu okulların daha üst derece bölümlerini de açarak Elaziz Fransız Koleji diye isimlendirmişlerdir.

### HARPUT'TA ALMAN OKUL VE KOLEJLERİ

Fransızların ardından 1886 yılında üç Alman misyoneri Harput'a gelerek tarihî kentle Mezra (Elaziz) arasında geniş bir arazi satın aldılar. Bu geniş kampüste okul binaları, sanat atölyeleri, spor, müzik ve toplantı salonları, hastahane ve lojmanlar inşa ettirip faaliyete geçirdiler. Bu okulların yer aldığı mıntıka günümüzde "Alman bağları" olarak adlandırılmaktadır.



### HARPUT'TAKİ AMERİKA, AMERİKA'DAKİ HARPUT

Cevat Fehmi Başkut'un ünlü tiyatro eseri "*Harput'ta Bir Amerikalı*" ismine nazire olarak başlıkta kullandığımız "*Amerika'daki Harput*" tabiri aslında bir gerçeği ifade etmektedir. Anadolu'ya gelen misyonerler, Osmanlı vatandaşı azınlık (Ermeni, Marunî, Süryanî, Rum)lara yönelik çok yönlü faaliyetlere girişmişlerdi. Bu faaliyetlerden biri de azınlıklara mensup vatandaşları Amerika'ya götürüp yeni "mezhep"e olan aidiyetlerini pekiştirmektir. 1860'lı yıllardan itibaren başlayan göç, Türklerin de ilgisini çekmeye başladı. Bunun sonucunda Ermeni vatandaşların da yardımıyla on binlerce Türk Amerika'ya gitti. İşte bu göçmenlerin büyük bölümü Harput ve çevresindedir. Başlı başına bir çalışmanın konusu olan bu hadiseye dokunup geçmekle yetinelim.

Çalışmak amacıyla yeni kıtaya giden Türk göçmenlerin eğitim durumları hayli düşük, lisan bilgileri ise hemen hemen yoktu. Yapılan çalışmalarda, ilk neslin kimliklerini korumak amacıyla bir gayret içerisinde oldukları görülmektedir. Ancak ikinci nesilden itibaren kimlik kaybı başlıyor. Meselâ babası

Harputlu olan *Frank Ahmed* veya *George Alli*, *Jack Mehmet*'in isimlerinde görüldüğü gibi asimilasyon çarkı dönmeye başlıyor. Yine de tutunmak maksadıyla bazı örgütlenmeler olmadı değil. Buradaki Türkler XX. yüzyılın başlarında "*Hars Birliği*" adıyla bir dernek kurdular. Bu örgütlenmeler sonucu anayurtla irtibat kuran Türkler yardım faaliyetinde de bulundular. Şöyle ki:

İstiklal Savaşı şehitlerinin yetimlerine yardım toplamak üzere, Bolu Milletvekili Dr. Fuad Mehmed (Umay) Bey Ankara Hükümeti tarafından Amerika'ya gönderildi. 1923 nisanından aynı yılın temmuzuna kadar dört ay süren seyahatte Dr. Fuad Bey Amerika'daki Türk ve Müslümanlara İstiklal Savaşı'nı anlatmış, onlardan şehit yetimlerine yardım elini uzatmalarını istemişti. Büyük kısmı Detroit'te Ford Otomobil Fabrikasında işçi olarak çalışan Harputlu (Elazığlı)lar o devir için mühim bir meblağ olan 21 bin doları aralarında toplayarak şehit çocuklarına göndermişlerdi. Ankara'da Keçiören Çocuk Esirgeme Kurumu binaları Amerika'da sağlanan bu para ile inşa olunmuştur. (Bkz. *Fuad, Mehmet, Amerika'daki Türkler ve Gördüklerim*, s. 156, İstanbul, 1341 7 1925)





## YARARLANILAN BAŞLICA KAYNAKLAR

- AKSIN, Ahmet, *XIX. Yüzyılda Harput*, Elazığ, 1999.
- ALPTEKİN, Coşkun. "*Selçuklular Zamanında Harput*.", FHAM yayınları, s.45-51, **Tarih İçinde Harput Sempozyumu**, Elazığ, 1992.
- ALTUN, Ara. **Anadolu'da Artuklu Devri Türk Mimarisinin Gelişmesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1978,
- ARDIÇOĞLU, Nurettin. "*Harput Kelimesinin Menşei Üzerinde*.", **Altan (mecmuası)** 6-7, İstanbul, 1934.
- ARDIÇOĞLU, Nurettin, **Harput Tarihi**, Harput Turizm Derneği Yayınları, İstanbul. 1964,
- ARDIÇOĞLU, Ülker. "*Harput'un Prehistoryası*". Tarih İçinde Harput Sempozyumu, FHAM Yayınları, s.11-17 Elazığ, 1992.
- ARTUK, İbrahim, "*Artukoğlu Belek'in Hayatı ve Mezarı*", **Fırat Havzası Sanat Tarihi Sempozyumu**, FHAM yayınları, s.79-86, Ankara, 1992.
- ATAOĞLU, Remzi. "*Harput'ta Artuklu İdaresi*", **Tarih İçinde Harput Sempozyumu**, FHAM yayınları, s.53-57 Elazığ, 1992,
- BAHAR, Hasan. "*Elazığ-Bingöl ve Tunceli İllerinde Prehistorik Araştırmalar 1987*", **VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Kültür Bakanlığı KTVKB yayınları, s.501-527, Ankara, 1989.
- BALİ, Rifat N., **Anadolu'dan Yeni Dünya'ya Amerika'ya İlk Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- BEZER, Gülay Öğün. "Harput'ta Bir Türkmen Beyliği: Çubukoğulları", **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi**, s.80-102, İsparta, 1995.
- CAHEN, Claude. **Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi** (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı), (Çev.Yaşar Yücel, Bahattin Yediöldiz), TTK Yayınlan. Ankara, 1992.
- DANIK, Ertuğrul, **Ortaçağ'da Harput**, Kültür Bakanlığı Yayınlan, Ankara, 2001
- DARKOT, Besim. "*Harput*.", **İslam Ansiklopedisi V.cild**, MEB Yayınlan s.296-299, İstanbul. 1950.
- DURUKAN, Aynur. "*Harput Ulu Camii'nin Düşündürdükleri*", Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Bildirileri (II cilt) Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Elazığ, 1999.
- ERTUĞRUL, Halit, **Azınlık ve Yabancı Okulları**, İstanbul, 1998.
- EVLİYA ÇELEBİ. **Evlıya Çelebi Seyahatnamesi V. Cild**, (Çev.Zuhuri Danışman), Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1970,
- FOLYAN, Nurettin. **Türkiye'de Yabancı Öğretim**, İstanbul. 1952.
- TONBUL, Saadetin-KARADOĞAN Sabri, "*Harput'un Kuruluş Yeri ve Şehrin Fonksiyonunu Yitirmesi Üzerinde Etkisi Olan Doğal ve Çevre Faktörleri*", **Dünü ve Bugünüyle Harput II**, Türkiye Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yayınlan, s.303-324, Elazığ. 1999.
- Fuad, Mehmet, *Amerika'daki Türkler ve Gördüklerim*, s. 156, İstanbul, 1925.
- GÜNGÖR, Erol, *Türkiye'de Yabancı Kültürler: Sosyal Meseleler ve Aydınlar*, Ötügen Yayınları, İstanbul, 1996.
- KOCABAŞ, Süleyman, *Misyonerlik ve Misyonerler*, İstanbul, 2002.
- KÖPRÜLÜ, M.Fuad, "*Artukoğulları*", **İslam Ansiklopedisi I**, MEB Yayınları, s.617-625, İstanbul, 1940.
- MEMİŞOĞLU, Fikret, Harput Divanı,
- SUNGUROĞLU, İshak, *Harput Yollarında* (I. II. III, IV. Citler), İstanbul, 1958- 1968.
- TOZLU, Necmettin, **Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar**, Ankara, 1988.
- TURAN, Osman, **Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1993.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı*, Türk Tarik Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "*XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Harput Sancağı'nın Demografik Yapısı*", **Tarih İçinde Harput Sempozyumu**, FHAM Yayınları, s.89-99, Elazığ, 1992.
- YILDIRIM, Narin, **Fransız Eğitiminin Türk Toplumuna Etkisi**. İzmir, 1975.
- YILDIZ, Hakkı Dursun. "*Bizans Tarihi*", **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi III. cild**, Görsel Yayıncılık, İstanbul, 1982,
- YINANÇ, Mükrimin Halil. "*Belek*", **İslam Ansiklopedisi II. cild**, MEB Yayınlan, s.468-473, İstanbul, 1949,



## Hüseyinik'ten Çıktım Şehir Yoluna

*Hüseyinik'ten çıktım şehir yoluna  
Can ağrısı tesir etti koluma  
Yaradanım merhamet et kuluna  
Yazık oldu yazık şu genç ömrüme  
Bilmem şu feleğin bana cevri ne...*

Harput musikisinin sevilen ezgilerinden “Hüseyinikten çıktım şehir yoluna” türküsüne adını veren Hüseyinik köyü (şimdilerde mahalle) Yavuz Sultan Selim'in, fetihten sonra Harput ve çevresini idari taksimata tabi tutan 1518 yılındaki fermanında da aynı isimle yer almaktadır.

Hüseyinik, yüksek bir plato üzerinde kurulan Harput'un bir bakıma “avlu”su hükmündedir. Hem Harputlu hem de Hüseyinikli için birbirlerine sesini duyuracak kadar yakınlık ifade ediyor. Kendisi seferdeyken Haçlıların ele geçirdiği şehri geri almak için Belek Gazi'nin, Hüseyinik Boğazı'nı kullandığını da hatırlayalım. Bakalım, Harput'un “avlus”u Hüseyinik bugün ne durumda?

Türkünün üzerine yakıldığı devrin postal-telgraf memuru Akif Bey'in, Harput'a çıkarken can verdiği “şehir yolu” hâlâ duruyor Hüseyinik'te. Zengin kültürel ve tarihi birikimi yok olmaya yüz tutmuş Harput eteklerinde Hüseyinik; yolları, çeşmeleri ve yüzyılın yorgunluğuna rağmen ayakta kalabilen tarihi evleri ile zamana direniyor. Özellikle tarihi evleri ile Elazığ'ın en önemli sivil mimarisine ait mekânları barındıran Hüseyinik yorgun günler yaşıyor. Son demlerini yaşayan tarihi evleri, çeşmeleri, mezarlıkları, cami ve kilisesi ile adeta zamana karşı direnen tarihin son şahitlerine ev sahipliği yapıyor. Bu günlerde Türkiye genelinde başlayan restorasyon çalışmaları ile birçok kent ve belde, eski sokakları ve mahallelerini ayağa kaldırma konusunda önemli bir uğraş veriyor. İlimizin, tarihten devraldığı mirasın geleceğe taşınması konusunda Hüseyinik adeta bir çalışma seti görünümünde. Bunun içinde kamu-yerel-sivil güçleri biraya getirmeyi hedefleyen proje ekibinde Çekül Gönüllüleri,

mimarlar, sanat tarihçileri, arkeologlar gönül birliği içinde çalışmalarına devam ediyorlar. ÇEKÜL Elazığ Temsilciliği bu direnci daimi kılmak ve Hüseyinik'i eski görkemine kavuşturmak için çalışıyor. “Elazığ Evleri Envanter Çalışması” kapsamında işe başlayan Çekülcülerin hedefi, Hüseyinikliler ile birlikte bu tarihî beldeyi bir yenileme projesine dönüştürebilmek.

Hüseyinik mahallesinin son yüzyılda yaşadığı tarihi olaylarla şekillenen mimari dokusu bu konuda önemli hatıraları da içinde barındırıyor. 20. yüzyılın başlarında en şaşılağan günlerini yaşayan Hüseyinik'in nüfusu 10 binlere yaklaşıyor. Bu nüfusun büyük kısmı, tarımcılığın yanı sıra el sanatları ve ticaretle uğraşıyor, Bu da Hüseyinik'e önemli bir zenginlik katıyor. Hüseyinik'te zenaatın sanatkârâne bir titizliğe dönüştüğü uğraşların başında dericilik, marangozluk ve taş ustalığı yer almıştır. Buna, kalaycılık, bakırcılık, kuyumculuk, şeker-helva imalatçılığı, semercilik, ipekçilik ve dokumacılığı da ilave edelim. Güney illerinden Harput'a uzanan ticaret (kervan) yollarının son menzili Hüseyinik oluyor. Bundan dolayı da çok sayıda çeşme, han ve konaklama yerleriyle Hüseyinik kervancıların ihtiyaçlarına cevap veren bir mekân olarak kullanılıyor.

Halkın büyük kısmının meslek erbabı olmasının yanı sıra, Harput'a yakın oluşunun sağladığı avantajdan ötürü de eğitim gören hatırı sayılır bir katmandan dolayı Hüseyinik, entelektüel havası olan bir merkez durumunda olmuştur. Bu bakımdan Hüseyinik bölgesi hem doğu hem de batı kültürüyle ilk tanışan yerleşim yerlerinden biri haline geliyor. 1885 yıllarda yapılan bazı evlerde gördüğümüz tavan yazılarında Latin alfabesi ve





*Günümüze kadar gelen Hüseynik, dar sokakları ile ayakta kalmaya çalışıyor*

rakamlarını kullanılması da bu birikimin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Hüseynik'te yaşayan önemli bir katmanın, Harput'ta bulunan Amerikan Fırat Koleji, Fransız ve Alman okullarında öğrenim görmeleri sebebiyle Batı kültürünün etkisi altında kaldıkları bilinmektedir. Yeni dil ve kültürle yüzleşmeye bölgenin zengin ticari hayatı da eklenince ortaya ilginç bir sentez çıkıyor. Bunun izlerini, bir kısmı günümüze intikal eden sivil mimarinin temel unsurları olan evler, çeşmeler ve sokak düzeninde görmek mümkündür. Bu kültürel değişim ve etkileşmeyi o dönemden kalan fotoğraflarda da müşahade etmekteyiz. XIX. yüzyıldan XX. yüzyıla intikal eden meşhur fotoğraf sanatçısı Harputlu K.S.Melikian'dan sonra Sursuryan isimli Hüseynikli fotoğrafçının objektifine yakalanan görüntüler de bu kültürel etkileşimin bölgedeki yansımalarını ortaya koyuyor.

1915'teki tehcir ve seferberlik olaylarıyla başlayan alt-üs oluş Hüseynik'te de derinden hissedilir. Bunun ardından Şeyh Sait isyanı da Hüseynik üzerinde derin tahribatlara yol açıyor. Şöyle ki, Elazığ'ın isyancıların eline geçmesi ve Karerli Mehmet Efendinin Hüseynik'teki evinde isyancıların bir kısmının barınması üzerine askeri deponun havaya uçurulması köyü olumsuz etkiler. Bütün bu hadiselerin ortaya çıkarttığı manzarayla Hüseynik, âdetâ bir canlı müzeye dönüşüyor. Bu senaryonun en son halkası Türkan Şoray ve Kadir İnanır'ın baş rollerde oynadığı CEMO filmi ile Hüseynik adeta Yeşilçam'a tarihi bir set olarak görev yapar. İhmal ve zamanını tahribatına rağmen yine de sivil mimarinin o devirdeki örneklerinden bir kısmı günümüze kadar gelmiştir.

### Son bir tanıkla Hüseynik'i konuştuk

Yazıyı kaleme aldığımız bu günlerde tarihe tanıklık edecek asırlık simalar çoktan gittiler. Hüseynik ve yöresinin geçmişine tanıklık edeceklerin en yaşlısını aradık, karşımıza ancak 1934 doğumlu Mehmet Yüksel\* çıktı. Tatlı bir ilkbahar gününün kuşluk saatlerinde ona bir kahvehanede rastladık. Hüseynikle ilgili hatırlayabileceği en eski hatıralarını bize anlatmasını istedik. O ise, soracağımız sorulara "hazırım" dercesine yerinden doğruldu, dikkat kesildi. İlk sorumuzu soruyoruz:

- Bize Hüseynikle ilgili hatırlayabileceğiniz en eski günlerinizi anlatır mısınız?

\_Hüseynik'in 1940'lı yıllarını size anlatabilirim. O devirde köyde 2000 civarında aile vardı. Bunu, en azından 5'le çarparsanız 10 bin rakamına ulaşırsınız.

En köklü ve kalabalık olan aile, benim de mensubu olduğum eşraftan Yasinbeyoğulları olarak anılan ailedir. Hacı Yasinbey köyün kurucusudur. Ben onun 8. kuşak torunu Hacı Hasan Bey'in torunuyum. Dedelerimden Hacı Yusuf, Yemende şehit olmuştur.

Yine bu yörenin köklü ailelerinden Çeçenlerle akraba oluruz. Hüseynik'in diğer köklü aileler ise şunlardır: Nalbantlar (Nalbant Abogil), Çilesizler, Çakmakçılar, Tuğrullar, Bekoşgil, Faik Bey ailesi gibi. Bir de sonradan Hüseynik'e yerleşen aileler vardır. Bunların da bir kaçından söz edelim: Zazoğlugil, Çay Mahmutgil, Hacı Şihgil(oğlu Kadir bey köyün Muallimidir), Halit Hocagil (Halit Mamo), Sabri Hocagil.



*Günümüze kadar gelen Hüseynik'in eski sokak dokusu*





Köyde kendimi bildim bileli iki duvarcı ustası vardı. Bunlar, Çakıcı Osman ve Duvarcı Asım'dı. Öteden beri köyün ekonomik yapısı zenaat ve ticarete dayanır. Ayrıca köyde tarım ve hayvancılık da yapılır. Zenaat olarak öteden beri yemenicilik gözde bir meslekti. Ayrıca dabaklık ve nalbantçılık da sık rastlanan bir meslekti.

Köyün alt kısmında bulunan arazi oldukça verimlidir. tahıl ürünlerinin yanı sıra, sebzeçilik ve şeker pancarı ekimi yapılıyordu. Su kaynakları olarak Harput deresinden akan ve Örtmek dersinden akan su bir ırmak büyüklüğündedir. ayrıca kerhiz adı verilen haküke ile taşınan akarsular önüne göletler yapılmıştır. Bu göletlerin adları şunlardır: Deve gölü, Harman gölü, Kehriz, Ayro ve Çirittepe gölüdür.

Köy çeşmelerinin adları şunlardır: Kortik pahar, Lüto çeşme, Seydi kasım çeşmesi ve mazman adı verilen çeşmelerdir.

Köyde Belki ermenilerden kalma oldukça yaşlı dut ağaçları vardır. İpek böcekçiliği yapılmaktaymış. Köyde önemli sayılabilecek hiçbir adli vaka olmamış, sadece köye sonradan yerleşen ve alevi Karerli Mehmet efendi dayısı Hayri'yi astırmış ve yengesini (dayısı karısını) kendisi almıştır.

Köyün canlı ve diri çarşısında fırını, bakalı ve kasabı vardı. Kasap ünlü Zaza Haydo idi.

Köyün renkli simalarından Hançerli Hıdo da ünlü biridir. Ancak üç kardeşiyle birlikte işinde gücünde olan kimselerdi, herhangi bir vukuatları yoktu.

Yine Hüseyinik'teki renkli simalardan İklime Bibi ve ekmekçi Firdevs'in de şöhretleri Elazığ'a kadar yayılan ünlü kimselerdi.

- Mehmet Efendi; Hüseyinik'e renk katan hatırladığım başka şahıslar yok mudur?

- Şimdi hatırladım, köyün bir de meşhur bir at arabacısı vardı. Adı Hüsen efendidir.

Yine köyün bekçisi Abdullah, davulcusu ise Hüseyin Efendi idi.

Büyüklerimden duymuştum, köyde bazı önemli kararlar camide alınır mış.

Köyün alt kısmında Agali adı verilen bir de oyun alanı vardır. Bu alan özel olarak düzenlenmiştir.

Köyde günlük hayatın akışı ise şöyleydi: İyi ilişkiler içinde olan köy halkının dayanışması da oldukça yüksekti. Örneğin kışlık ekmek (tandır) ve diğer faaliyetler (bulgur kaynatma vs.) en az 10 hanenin imecesi ile yapılır mış.

Köydeki özel günler ve sohbetler kahvehanede yapılırmış. Misafirlere kahve ikram edilirmiş.

Köy evleri bahçelidir. Bu bahçelerde tandırlık, havuz başı vardır.

Cumhuriyetten sonra köyün girişine bir ilkokul yapıldı. Bu okul çift katlıydı.

Köyde nahır vardı, hatırladığım kadarıyla bu nahır güden çoban laldı. Nahır yaklaşık bin büyükbaş hayvandan oluşuyordu.

Köyün bir çok yoksul ve hasta ailesi vardı. Bu ailelere hergün imece usulüyle yemek gönderilirdi. H. Asım Efendi ise özel yemeklerini Cuma akşamı (eskiye göre perşembeyi cumaya bağlayan gecenin akşamı) gönderirmiş. Bu yemekler bol etliymiş.

Köyün yakınındaki askeri birlikten camiye cuma namazına ya da bayram namazına gelenler de özellikle bayram yemeklerine davet edilirlirmiş.

*Hüseyinik'te bulunan duvar resmi Harput'un en eski panoramik görünümünü bizlere aktarıyor.*





*Karerli Mehmet Efendi'nin evinden bir görünüm*

### HÜSEYNIK'TEKİ SIVİL MİMARİ

Yukarıda da andığımız gibi, Hüseynik tarihi geçmiş olan bir yerleşim birimidir. Ancak zaman içerisinde tahribata maruz kaldığından dolayı sivil mimariyle ilgili yapılar sınırlı sayıdadır. Bu yapıları sırasıyla tanıtalım:

#### **Karerli Mehmet Efendi Evi:**

Evde bu güne kadar oturanlar :

- 1) Karerli Mehmet Efendi
- 2) Muhindili Nurettin
- 3) Necmettin Polat ( Halen oturmaktadır)
- 4) Evin Tarihi tavanında yakma tekniği ile

h.1317 (m.1904) olarak yazılmıştır.

Ev iki katlı olup her iki katta oturma amaçlı olarak inşaa edilmiştir.

Servis mekanı olarak kullanılan mekanlar (ahır samanlık tuvalet gibi mekanlar evin

kenarındadır. Evin girişi doğuya bakan sokak tarafından yapılmıştır. Yol ve sokak cephesinde bulunan ahşap kaplamalı şahnişenler (cumbalar) ile dışardan tarihi bir mekan görünümünü hissedilmektedir. Elazığ evlerinin kendine has özelliklerinden olan: kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılan kapı tokmakları bu evin kapısında da mevcuttur. İlk girişte bir hol ve odaların bu holün etrafında dizildiğini görmekteyiz. Farklı kotlarda tasarlanan odaların dibinde kiler olarak kullanılan bir bölümde yer almaktadır. Alt kattan ahşap bir merdiven ile üst katın sofasına çıkılmaktadır. Sofanın doğu cephesi şahnişen ile bitirilerek hem evdeki insanın sokağa bakışı kolaylaştırılmış hemde güneş ışığından daha fazla yararlanılmıştır. Sofa etrafında odaların dizildiği (iç sofalı) plan tipine sahiptir. Sofanın solunda içinde ocak ve nişleri bulunan mutfak vardır. Sağdaki odalardan biri yatak odası diğeri ise oturma odasıdır. Oturma odası içinde oda kapısında içine alacak şekilde dolap mevcuttur. Odanın tavanında evin tarihinde belirtildiği yakma tekniği kullanılarak Osmanlıca yazılar mevcuttur. Evin banyo ihtiyacı bugün eski fonksiyonunu kaybetmeyen çarkta karşılanmaktadır. Taşıyıcı sistem olarak taş ve kerpiç duvarlar kullanılmıştır. Üst katta ise Bazı duvarlar inceltilecek bağdadi teknikle yapılmıştır. Tavan döşemeleri ahşap cisirler üzerine tahta kaplamalar ile yapılmıştır. Zemin döşemelerinde ahşap tahta kaplama kullanılmıştır. Pencereler Güneş ışığının daha fazla alınması gayesiyle içe doğru şevli ve üstten oval şekilde tasarlanmıştır. Evin yola bakan tarafındaki şahnişen üzerinde süslemeler yer almaktadır.

#### **Aziz Efendi Evi:**

Evin Tarihi tavanında yakma tekniği ile (M 1895) olarak yazılmıştır.

Ev iki katlı olup her iki katta oturma amaçlı olarak inşaa edilmiştir.

Servis mekanı olarak kullanılan mekanlar (ahır samanlık tuvalet gibi mekanlar evin kenarındadır.

Evin iki girişi vardır Alt katın girişi batı cephesindeki yol tarafındadır. Üst katınki ise güney cephesinde basamakla çıkılarak üst kata bağımsız giriş verilmiştir.

Alt kata sofanın etrafında iki oda yer almaktadır. Soldaki oda mutfak sağdaki ise oturma



odasıdır. Sofanın tam karşısında tuvalet yer alır. Basamaklardan yukarı çıkılınca üst kata geçiş sağlanmaktadır.

Üst kata güney cephesinden bağımsız bir giriş yapılmaktadır. Evin dış kapısından önce bir koridora girilir. Koridorun sonunda ahşap merdivenler ile üst katın sofasına çıkılır. Sofanın etrafında odalar yer alır. İç sofalı plan tipinde inşaa edilen evin tavanında yakma tekniği ile evin tarihi takkında bilgi veren yazı bulunmaktadır. Evin batı cephesindeki odalar öne doğru çıkmalıdır.

Malzeme olarak taş kerpiç ve ahşap kullanılmıştır.

### Çeçenlerin evi :

Evin Tarihi net olmakla beraber, yanındaki evler ve özellikleri dikkate alınarak 19.yy'da yapıldığı tahmin edilmektedir.

Ev iki katlı olup alt kat servis katı, üst kat ise evin odalarının bulunduğu bölümdür.

Evin girişi batı cephesindedir. Dışarıdan önce evin bahçesine oradanda eve girilir. Üst kat ile alt kat arasında içerden bir bağlantı yoktur. Dışarıdaki kapılardan solda olan evin üst katına çıkan merdivenlerin olduğu aralığa açılan kapıdır. Sağdaki ise evin ahır ve tandırın bulunduğu bölüme girilir. Bu kısımda Elazığ evlerinde kullanılan en geniş açıklıklı kemer yer almaktadır. Soldaki merdivenlerden evin sofasına çıkılır. Dış sofalı plan tipinde olan evin geniş açıklıklı odaları vardır. Sofanın yol tarafı



Elazığ evlerinin genelinde kullanılan aksine şahnişen ile bitirilmemiştir. Şevli ve üstten oval olarak yapılan pencereler sofaya daha fazla ışığın girmesini sağlamaktadır. Odaların tavanın da yakma tekniği ile yazılar yazılmıştır. Evin içerisinde gömme dolaplar ve nişler bulunmaktadır. Güney cephesine bakan odada şahnişen sonradan yıkılmıştır. Mutfak kısmında ise ocak bulunmaktadır. Mutfakta daha geniş bir alan oluşturmak için orta kısımda bir ahşap direk kullanılarak mekan daha da genişletilmiştir. Taş ahşap ve kerpiç kullanılarak inşaa edilmiştir. 1972 li yıllarda Türkan Şoray ve Fikret Hakan'ın oynadığı CEMO filminin çekildiği evdir.

*Aziz Efendi Evinin Ön Cepheden Görünümü*



Çeçenlerin evinin içinden bir detay



**Faik Bey'in konağı:** Bu konak Mir-i Ümera Hacı Muharrem Paşanın konağıdır.

Konağa kesme taşlarla örülü büyük bir cümle kısımdan girilir Giriş kapısının üzerinde kadın ve erkekler için ayrı ayrı kullanılan iki tokmak yer alır. İki kanatlı ahşap kapıdan konağın avlusuna girilir. Avlunun zemini farklı renklerde kullanılan dere taşlarının zemine döşenmesiyle oluşturulmuştur. Avlunun içerisinde üst bahçeden gelen suyun konağın dibinden geçirilerek aşağıya indiği bir çeşme yer alır. Bu çeşme daha çok alt katlarda ahır olarak kullanılan bölümlerde hayvanların su ihtiyacını karşılamak için kullanılmıştır. Avludan taş basamaklı iki merdivenle üst kata çıkılır. Merdivenlerden biri taş kemerli bir bölüm ile avludan ayrılmıştır. Bu bölümdeki merdivenlerin konağın arka kısmındaki haremlik olarak algıladığımız bölümüne geçilmektedir. Diğer merdiven ise avlunun içine kadar inen selamlık merdivenidir. Konağın alt katı ahır olarak planlanmıştır. Evin alt kısmında dört göz bulunmaktadır. Avludan başlayarak sıra ile birinden diğerine

geçiş yapılarak arka bölmelere ulaşılır. Taşıyıcı duvarlar taş kullanılarak yapılmıştır. Bu bölümlerdeki pencereler fonksiyon nedeniyle oldukça küçüktür. Ahşap cisirler kullanılarak üst katın döşemesi oluşturulmuştur.

Avludan sağdaki kapalı merdivenle evin haremlik kısmına ve kottan dolayı üst kat seviyesindeki bahçeye çıkılır. Merdivenlerden sonra yarı açık bir geçişle haremlik kısmına ulaşılır. Bu bölümde taş kaiderin üzerine ahşap sütunlar konularak üzeri dam yapılmıştır. Geçiş bölümünün sonunda evin mutfağı, banyo ve tuvalet yer almaktadır. Ahşap bir kapı ile haremliğin sofasına girilir. Sofanın içerisinde ahşaptan yapılmış bir kemer sofabı ikiye bölmektedir. Sofanın sol duvarında yüklük olarak

kullanılan bir dolap ve üst kata bağlantı sağlayan bir ahşap merdiven yer alır. Sofanın içerisinde yer döşemesinde üzerinde yazı bulunan devşirme taşlar kullanılmıştır. sağında haremliğin odalarından birine girilir. Odanın içerisinde girenlerin hemen algılayabileceği ahşap bir dolap bulunmaktadır. Bu odanın pencereleri evin güneyinde ki dama bakmaktadır. Bu oda bugün evin oturma odası olarak kullanılmaktadır. Sofanın kemerle bölünen ikinci kısmında büyükçe bir oda bulunur sofanın sağındaki kapıdan evin güneye ve batıya bakan dam kısmı bulunmaktadır.

Evin üst katına çıkılarken avluya bakan büyük bir oda yer almaktadır. Bu odanın plan şemasındaki konumu dikkate alınarak misafir odası olduğu sanılmaktadır. Odanın avluya bakan kısmında 4 adet pencere ile avlu arasında güçlü bir bağlantı kurulmuştur. Odanın doğuya bakan cephesinde sokağa doğru şahnişeni ile evin bu cephesi hareketlendirilmiştir.

Avludan doğrudan çıkan merdiven ile selamlık kısmına çıkılır. Selamlık sofası avluya bakmaktadır. Bu kısım Şahnişen şeklinde işlemeli olarak inşaa edilmiştir. Bu kısımda yerler muazzam taş

işçiliğinin bulunduğu zemin döşemesi yer almaktadır. Yazlık oda şeklindeki kullanılabilen bu bölümden avlunun bir kısmını örten dama geçiş yapılmaktadır.

Sofanın içinde selamlık için yapılan tuvalet, depo ve bir oda yer almaktadır. Bu oda içerisinde ahşap tavan üzerine renkli motiflerle süslemeler yapılmıştır. Sofanın sağında bir ara hol bulunmaktadır. Bu holden selamlığın diğer iki odasına girilir.

Evin kuzey cephesinde arazinin eğiminden dolayı sekilerle oluşturulmuş bir bahçe yer alır. Evin en kuzeyinde bir çeşme ile bahçeye su geçişi sağlanmıştır. Burada üç ayrı havuz ile suyun bahçedeki sesi ev yaşamının içerisine katılmıştır.



Faik Bey Konağı'nın Bugünkü Görünümü



## Elazığ eşmeleri

Günlük hayatın en temel parçası olan çeşmelere gereken önem verilmemiştir. eşmeler, gerek doğa gerekse insanoğlunun yıkıcı tahribatından en çok etkilenen yapı grubunu oluşturmuşlardır. Amacımız hızla yok olmakta olan Elazığ İli eşmeleri'ni kısaca tanıtmaktır.

Günlük yaşantımız içinde suya olan gereksinimimiz göz önüne alındığında suyun hayatımızda ne kadar önemli bir yere sahip olduğu hiç kuşkusuz anlaşılabilir. Günlük hayattaki bu ihtiyaçtan yola çıkılmak sureti ile çeşmelerin Türk sanatı içinde önemli bir yapı grubu olduğu fark edilebilir. Günlük gereksinim dışında çeşme kitabelerinde yer alan hayrat (sevap için yapılmış şeyler<sup>1</sup>) ya da sahib-ül-hayrat velhasenat (sevap işler ve güzel şeyler sahibi<sup>2</sup>) ibarelerinden dinsel nedenlerin de çeşme inşasında önemli bir sebep olduğu ortaya çıkar.



Elazığ'da bulunan çeşmeleri şehir içinde ve şehir dışında yer alanlar olmak üzere iki farklı gruba ayırmak mümkündür. Şehir dışında yer alan çeşmeler: Tek cepheli ve eyvanlı çeşmelerdir. Şehir içinde yer alan çeşmeleri ise konumlarına göre bağımlı ve bağımsız olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

En basit biçimde Elazığ çeşmeleri; kemerli bir niş içinde –bu niş derinleşerek çoğu zaman bir eyvan biçimini alır- su lüleli bir ayna taşı ve bu lüleden akan suyun içine dolduğu bir su teknesinden (taka) oluşur. Elazığ çeşmelerinin büyük çoğunluğunu oluşturan su haznesi olmayan, nişli ve su tekneli çeşmeler, Anadolu'nun her tarafında karşılaşılan tiptir.

Yukarı Fırat Havzası Arkeolojik Yüzey araştırması kapsamında Elazığ merkez, Harput, Keban, Palu, Alacakaya ve Kovancılar'da yapılan araştırmalar kapsamında 49 adet çeşme tespit edilmiştir. Bu çeşme-



<sup>1</sup>ÖZÖN, Mustafa Nihat., Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük, İstanbul 1987, İnkılap Yayınevi, s. 307.

<sup>2</sup>ÖZÖN, Mustafa Nihat., Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük, İstanbul 1987, İnkılap Yayınevi, s. 307



lerden 9 tanesi taşınmaz kültür varlıkları olarak kayıt altına alınmıştır. Geriye kalan 40 adet çeşme ise ilk kez tespit edilmiştir.

Bu yazıda çeşmeler sadece ön cepheleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Elazığ ili çeşmelerinin 47 tanesi tek kemerli, bir tanesi 2, bir tanesi ise dört kemerlidir. Harput Kırkkuyu (Karakavaklı) Çeşmesi, Kovancılar ilçesi Mağara Köyü çeşmesi, Palu Muhammed Ağa ve Ahmet Efendi Çeşmelerinin üst bölümleri yıkıldığı için bu çeşmelerin nişlerini örten kemerlerin formları hakkında bilgimiz yoktur.

Bu çeşmelerden 14 tanesi Harput Halkevi (Kuru) Çeşme, Harput Alaaddin Bey Çeşmesi, Harput Üç Lüleli Çeşme, Ulukent (Hüseyinik) Çay pınarı, Ulukent (Hüseyinik) Ulu Cami, Ulukent (Hüseyinik) Lito, Ulukent (Hüseyinik) Kortik Çeşmeleri, Palu Kasımiye Çeşmesi, Palu Yeşilbayır Köyü Hafız Ağa Evi Çeşmesi, Palu Ulu Cami Çeşmesi, Keban I Numaralı Anonim Çeşme, Keban Yusuf Ziya Paşa Çeşmesi ile Alacakaya Bağın Köyü Çeşmesi sivri kemerli çeşmelerdir.

Harput Ağyolu ( Sülüklü), Harput Çahpur, Harput Çapçaklı, Harput Deliktaş, Harput İsmail, Harput Meydan, Harput Ortapınar (seferberlik), Harput Sara Hatun, Harput Selvi Pınarı, Harput Top Top, Harput Ulu Cami, Harput Üç Lüleli, Harput Yarı çavuş, Harput Zeynep, Harput karakavaklı (Kırkkuyu), Mesti, Elazığ Han Pınarı, Palu Çeper pınarı, Palu karasalkım köyü, Palu Kozlu Mahmut Ağa, Palu Muhammed Ağa, Palu Seydilli Köyü, Palu Şor Pınarı, Keban II Numaralı Anonim, Habab I Numaalı, Kovancılar Kürüm Köyü İban ve Kalove Çeşmeleri yuvarlak kemerli çeşmelerdir.

Harput Top top Çeşmesi basık kemerli, Ulukent (Hüseyinik) Seyit Kasım Çeşmesi, Palu Kındık Çeşmesi ise düz kemerli çeşmelerdir. Koancılar Karasungur Köyü Muhammed Narullah Çeşmesi üç dilimli kemerlidir. Ulukent (Hüseyinik) Hacı Muharrem Paşa Çeşmesi nişsiz düz cepheli bir çeşmedir. Habab II Numaralı Çeşme ise hem yuvarlak kemerli hem düz kemerli bir çeşmedir.

Tespit edilen 49 adet çeşmenin 11 tanesi bağımlı geriye kalan 38 tanesi ise bağımsızdır. Mevcut çeşmelerin 8 tanesinin kitabesi vardır.





# Bir Arkeologun Evrak-ı Metrukesinde Harput Yansımaları

Oryantalizm için Cemil Meriç “sömürgeciliğin keşif kolu” der. Çünkü Batı geleneğinde, sömürgeleştirilecek coğrafya ve orada yaşayan insanı tanımak çok önemlidir. Bunun için de bazen örtülü bazen de aşikâr olarak hedefe konan coğrafyalara antropolog, sosyolog, arkeolog, teolog ve coğrafyacı kisvesinde uzmanlar gönderilir. Özellikle XIX ve XX. yüzyıllarda Osmanlı hâkimiyetindeki bölgelerde bu uzmanların faaliyeti oldukça artmıştı. Bahse konu olan İngiliz arkeolog Gertrude Bell de bu “uzman”lardan biridir.

Şark Meselesi'nin merkezine yerleştirilen Ortadoğu'nun parçalanma ve sömürgeleştirilmesinde rol alan iki İngiliz arkeologun “katkısı” görmezden gelinemez. Bunlardan biri meşhur **Thomas Edward Lawrence diğeri ise Gertrude Margaret Lowthian Bell**'dir. Her ikisi de katıksız İngiliz istihbaratı (M-15)'nin elemanı olan bu arkeologlarla ilgili ciltlerle kitap yazıldı. Gertrude Bell'in, dergimizin kısıtlı sayfalarına girmesi onun günlük ve mektuplarına akseden Harput'la ilgili yazı ve fotoğraflarıdır.

## Kimdir bu bayan arkeolog?

Kendisinden söz eden kaynaklardan aldığımız şu bilgilerle yetinelim:

**Gertrude Bell'in** (Gertrude Margaret Lowthian Bell - 14 Temmuz 1868 - 12 Temmuz 1926) kendisini fazla anlatmaya gerek yok sanırım. Çölün Kraliçesi, Çölün Kızı, Kralların Danışmanı, Irak'ın Taçsız Kraliçesi... Oxford Üniversitesinin ilk kadın mezunu... Tarihçi, arkeolog, müzeci, Hafız'ın şiirlerini mükemmel bir şekilde Farsçadan İngilizceye çeviren edebiyat uzmanı, sanat tarihçisi, yazar, Alp Dağlarına tırmanan ve



arkasında “**Gertrude Zirvesi**”ni bırakan dağcı, 1897-1898 ve 1902-1903 yıllarında dünyayı iki kere dolaşan bir gezgin, coğrafyacı, yedi dil bilen bir dilbilimci, ajan ve 1918 baharında cetvelle çizilmiş dediğimiz Ortadoğu'nun siyasi haritasını çizen ve “*Bir daha kral yaratma işine girmeyeceğim. Fazlasıyla yorucu bir iş bu...*” diyen Politik Analist. Birinci Dünya Savaşında “**Siyasi Subay**” rütbesini alan, savaştan sonrada “**Doğu Sekreterliği**” makamına (istihbaratın kilit görevi) getirilen, Kraliyet Coğrafya Kurumu'nun altın madalyası, Britanya İmparatorluğu'nun şeref nişan

sahibi, Bağdat Müzesi Eski Eserler Bölümünün Onursal Müdürü... Whitehall (İngiltere Dışişleri Bakanlığı) ve Downing Street'in (İngiltere Başbakanlık konutu) “**Bilge**”si... Espiriyle “**benim oğlum**” diye hitap ettiği Lawrence'ın hocası ve “**Gerty**”si... Suud ailesini Suudi Arabistan'a, Şerif Hüseyin ailesini Irak'a (Irak Kralı Faysal bir gün ona “**Enti Irakiyah, Enti Bedeviyah**” - Sen bir Iraklısın. Sen bir Bedevinin - diyerek Mezopotamya'nın “**Taçsız Kraliçesi**” 'ne en büyük övgüde bulunmuştu.), Ürdün'e kral yapan,

Arapların “**Mübarek**”, “**Ümm el Mü'minin**” (müminlerin anası), “**El sitte**” (kadın) yada “**Hatun**” diye hitap ettikleri çölün yalnız kadını...

Yaptıklarından bıkmış olacak ki, bir daha uyanmamak üzere 1927 yılında yüksek dozda aldığı ilaçlar sonucu hayata veda ediyor. Bayan Gertrude'nin âkibeti de meslektaş Lavrence'inki gibi trajediyle sonuçlanıyor. Zirâ Lavrence şüpheli bir motosiklet kazası sonucu ölmüştü.

**Gertrude Bell, Anadolu'yu da karış karış gezerek gerek pagan kültürlerine gerekse Hristiyanlık'a ait olsun en küçük bir kalıntıyı ihmal etmeden fotoğraflarını çekmiş, günlük ve**



mektuplarında bilgi vermiştir. O devirdeki teknolojik imkânlarla göre şaşırtıcı netlik ve yüksek çözünürlükte çektiği fotoğraflarla günlük ve mektupları ölümünden sonra İngiltere'daki Newcastle Üniversitesince bir araya getirilmiş ve yayınlanmıştır.

Gertrude Bell 1909 yılında Halep, Urfa ve Diyarbakır üzerinden Harput'a gelmiştir. Harput'a ulaşmaya değin yüzlerce fotoğraf çekmiştir. Harput ve hinterlandına ait fotoğrafları bir albüm halinde sunuyoruz. Ayrıca günlük ve mektuplarında Harput (Mamuretü'l-Aziz)'le ilgili bölümlerden söz etmek gerekiyor.

Gertrude'nin kaleminden 1909 Harput'u

### *5 Haziran 1909-Cumartesi*

Dün gece Tarmul'da bir düğün vardı. Komşu köyün sakinleri bir katırı çaldılar. Silah seslerini duyduk. Bu sabah katır tekrar ele geçirildi ve düğün alayı ile damadın köyünün yolunda karşılaştık, görüntü tam anlamıyla mezbelelik idi. Gelin parlak morumsu kırmızı renkte örtülmüştü.

...

Saat 6'da ayrıldık ve Kaydeu K.'dan R'ye saat 6.30'da geçtik . 6.50'de R.'den Shawa K'ya. Her iki mesafe yaklaşık ¼ mil. 7.10'da R'den bir mil uzaklıkta ki Tulkhum. 8.15'de küçük bir ırmağı geçtik. Tulkhum'dan hemen sonra, Tulkhum'a göre oldukça düşük bir koddan olan küçük bir ovayı geçtik. R'den yaklaşık 1 mil uzakta ovanın ortasında bir köy vardı ...

Saat 9'da yolun Ergani'ye ayrıldığı yere geldik ve saat 9.10'a kadar burada kaldık. Fattuh'u, Jusef ve onbaşığı alması için arkada bıraktım, manastıra doğru at sürmeye devam ettim, Ergani solumuzda kaldı. Manastır ve köy muhteşem bir konumda, Manastır sivri uçlu bir tepenin dik bayırında, köy ise tepede bulunuyor. Saat 10.10'da buraya ulaştık ve 10.35'e kadar burada kaldık. Burada hoş bir manzara ve daha da önemlisi hoş bir fincan kahve ile ödüllendirildik. Manastırın, Ermeni manastırı olduğu, Meryem Ana'ya ithaf edildiğini ve 1865 yıllık olduğunu söylüyorlar. Fakat Manastır ortaçağda, yeniden inşa edilmiş olmalı , muhtemelen 14.yüzyıl, kilise kapısı üzerinde bir parça Arap motifleri ve kilisenin doğuya bakan ucunda(apse) ki S'de bulunan girintide bazı küçük

şapkalarda düz Arap şekilleri

Rüzgar oldukça sert ve oldukça soğuk. Saat 11.15 - 11.35 arasında öğle yemeği yediğimiz bahçelere aşağıya doğru at sürdük. Daha sonra, vadinin karşı tarafında üzerinde yol olan tepenin taşlı bayırı boyunca devam ettik. Orayı saat 12.50'de geçtik ve 13.00 sularında Karandan Köprüsü üzerinden Maden çayını geçtik. Böylece uzun ve rüzgarlı bir tepenin üstünden ve düzgün olan yoldan çıkarak tekrar Maden çayına indik. Bakır eritme işi, odun kömürü ile yanan bakır eritme fırını ve üflenen iri alevler. Bakır kaba levhalara dökülüyor ve develer ile götürülüyor. Dumanın yoğun olduğu maden ocağının olduğu yere gitmedim. Anlaşılan orada maden cevherini kısmen eritip arıtıyorlar. Saat 15.00'da dere boyundaki hana (*Khan olarak yazılmış olan kelimenin han olduğunu tahmin ediyorum*) vardık ve karavanın henüz vardığını gördük. Kamp kurmak için alan bulunmadığı için hana yerleştik. Derin bir vadideki küçük bir İngiliz oteline benziyor. Tepeler tamamen çıplak ve kırmızı.

### *6 Haziran 1909-Pazar*

(.....)

Ayrılırken başka bir yerden gittik, diğeriyle eşit derecede dik ve kayalıklı ve 3 saat süren bir yolculuk yaptık ve birçok çorak kırmızı tepenin üstünden geçtik. Öfkeli bir rüzgâr vardı ve bulutlar tepelerin üstünde birbiriyle yarış ediyorlardı; bulutlar çok vahşi ve muhteşemdi. Arghana Maden'inde (Erganimaden'de) kamp kurduk, daha çok bir handı, kendimizi tekrar Dicle Nehri'nde bulduk; buraya Maden Çay'ı deniyor. O kadar dik ve dar ki çadır kuracak hiçbir yer yoktu. Çok güzel bir han, daha çok küçük bir İngiliz kasabası hanına benziyordu. Dicle kenarı boyunca uzanan dut ağaçları ve asmalar vardı. Pencereden, üstünde dumanların biriktiği, vadinin karşısındaki tepede olan Arghana Maden köyüne baktım.

Maden, Türkiye'de en büyük ve en eski bakır madenlerinden birine sahiptir. Bakır dağın yüksek kesimlerinde meydana çıkıyordu ve orada bakır filizini kısmen eritiyorlardı ve böylece de bazı fırınlara getiriliyordu ve burada mangal kömürü ve körüklerle işlemi tamamlıyorlar. Bu kadarını



gördüm, ama madenleri görmeye gitmediğimi söylemeye utanıyorum. Hava o kadar rüzgârlı ve fırtınalıydı ki; manastırlardan sonra birçok tepeyi tırmanmak zorundaydım. Bakır yuvarlak disklere dökülür ve develerle taşınır -bugün onlardan teller halinde bulduk-. Geceleyin hava çok yağmurluydu ve bugün çok güzel bir yolculuk yaptık. Sabah boyunca durmadan yağdı ve öğleden sonra 3'e kadar güneş görmedik. Uzun zamandır hiçbir şeyden bu kadar zevk almamıştım; hava çok soğuktu. Dar Dicle vadisine kadar birkaç saat yolculuk yaptık, çok güzel ve engebeliydi; ve Dicle'nin varlığının başladığı çok güzel küçük bir ovaya geldik; buğday tarlalarının arasından, söğüt kümelerinden söğüt kümelerine akmaktaydı. Wiske'den daha büyük olmayan ve kaynağına yaklaşık 4 saatte ulaştığımız küçük akarsudan ayrıldık. Öğle yemeğini yediğim yere yağın yağmurla birlikte yolculuk yaptık ve sıcak kahve içtim. Yağmur durmasına rağmen bulutlar tepelerin üstünden sürüklenmekteydi. Yol bizi mükemmel bir gölün doğu tarafındaki kısmına götürdü. Gölün ismi Gölcük (Hazar). Tepelerin arasında derin bir yerde; daha sonra yüksek bir alana tırmandık, tepeye geldiğimizde ayaklarımızın dibinde büyük verimli bir ova gördük. Puslu tepelere, doğuya doğru uzanmaktaydı. Karşı tarafında sadece 3 saat uzaklıkta olan Harput duruyordu, ama 10 saatir yürümekte olduğumuz için ilerlememeye karar verdim ve yolumuzun üstündeki bir dut bahçesinde kamp kurduk. Dutlar olgundu ve bu da olanı iyi yapıyordu ve çadırımdan ovaya kadar olan manzara çok güzeldi. En sonunda Küçük Asya'ya (*Türkiye'nin batısına demek istiyor.*) gitmem gerektiğini hissediyorum, başka hiçbir ülkenin onunki gibi tepeleri ve gölleri yok, köyler kavaklık korularının ve gülümseyen vadilerin içinde kurulmuş. İnsanların hepsi Kürtçe yerine Türkçe konuşuyor, bu da çok güzel, ben de tekrar kötü Türkçeme başlıyorum.

### *Kızınız Gertrude*

6 Haziran Pazar. 6.20'de Maden'den ayrıldım. Puslu ve seyrek yağmur yağıyor. Maden Suyunun dar rüzgarlı vadisini takip ettik. Oldukça yabani ve

sarp, tepelerde bir parça yeşillik, her bir dik su yolunda kavak ağaçları, söğüt ağaçları ve zezafun(?). Taç yaprakları içeriye kıvrılmış beyaz çok güzel bir yaban sümbülü buldum. Kahve yüklü bir çok deve kervanı geçti. Saat 9.40'da Pırnos'taki hana ulaştık ve burası, Avrupadaki gibi, bir parça verimli ova, bu noktada oldukça zayıf olan Dicle nehri söğüt kümeleri arasından sakin sakin akıyor ...

Öğle yemeği yediğim (10.55-11.30) Gezin hanına gelinceye kadar sağanak bir yağmur yağdı ve burada karavanı bekledik. Karavan ile beraber yola koyulduk ve saat 11.55'de çok güzel, puslu tepeler arasında uzanan ve suyu hafif tuzlu olan Gölcük gölü kıyılarına ulaştık. Gölün karlı tarafının yüksek kesimlerinde biraz kar var. Göl'den ayrıldık ve saat 13.40'da küçük bir köy olan Şebgen köyüne geldik. Kısa bir süre sonra tepenin üstüne çıktık ve aşağıda Harput ovasının tamamını gördük. Yolu aşağı doğru takip etmedik.

(.....)

Bu sabah Harput boyunca uzanan çok hoş bir ovaya, Mezre'ye doğru üç saatlik bir yolculuk yaptık. Mezre şehrin daha alçakta kalan bölgesi oluyor, çünkü Harput buradan yarım saat uzaklıktaki bir tepenin üzerinde yer alıyor. Yolda harabeye dönmüş bir kilise içerisine inşa edilmiş iki muhteşem Nero yazıtı buldum. Onların bilindiğini zannediyorum, ama yine de içten gelen bir coşkuyla onları kopyasını çıkardım. Nero, Cladius, Sezar Augustus, Alman İmparator Pontifex Maximus'u okuyunca insan kendini yeniden Avrupa'da gibi hissediyor... Evet, doğrusu, onlar bu şaşaalı unvanları hak ediyorlar. Bunlardan ikisi Domitius Carbulo's un 3. Lejon'la olan keşif seferinin kalıntılarıdır. Bu arada, öğle yemeği için beklerken Coquelin hakkındaki o çok hoşuma giden yazını okudum. Sanırım onun bundan daha iyi bir portresi verilemezdi, ne de daha iyi bir beğenisi... Keşke onu kendi okuyabilseydi. Eminim, hoşuna giderdi. Şuanda, görkemli surları görmek için Harput'a çıkıyorum. Türkiye, itiraf etmeliyim ki güzel bir ülke. Keşke, çadırımdan ötesi boyunca uzanan tepeleri, ovaları, bağları bahçeleri görebilseydiniz.

*Sevgili kızınız*

*Gertrude*



### 7 Haziran 1909 Pazartesi

5.40'da yola koyulduk ve Nero yazıtının bir kopyasını aldığım yere Keserik (Kesrik)'e doğru uzanan ova boyunca yol aldık. Saat 9'da Mezredeki caravana yetiştim ve Harput yolunda kamp kurdum. Kırmızı kiremitli çatılar. Öğle yemeği yedim. Bay Masterson, Amerikan Konsülünün tercüman rehberi, beni görmeye geldi. Daha sonra, kayalıklı tepeler arasında muhteşem bir şekilde duran Harput'a gittim. Kalenin kalıntıları oldukça az ve bu kalıntıların da pek de iyi bir işçiliği yok. Kalenin doğuya bakan bir burcu kırmızı ve beyaz çizgili (şeritli). Kapı tarafında çok sıradan bir aslan ve bir aslanla bir keçi relyöfleri (kabartmaları) ve daha çok hasar görmüş bir yazıt. Burada büyük bir Amerikan Koleji var.

...Kalenin altında 1800 yıllık olduğu sanılan bir Jakobit Kilisesi var. Güneyde bir narteks (*Hıristiyan mimarisinde kilisenin orta bölümünden alçak bir duvar ya da ekranla ayrılan ve cemaatten olmayan ve ayini izleyecek tövbekarlar için ayrılan bir bölme*) ve çatı kemeri altında nişler ( mihraplar, bölmeler) oluşturan gömme sütunlarıyla geleneksel (klasik) bir yapısı var. Batı ucu kesik bir kaya, ancak sanırım tamamı restore edilmiş. Görünürde birkaç acayip kanvas

üzerine eski yağlıboya resimleri; Meryem Ana ve Çocuk, çarpmıha gerilmiş İsa ve konusunu çıkaramadığım başka iki resim daha. Lezzetli kirazlar...Mimari kaygı olmayan şehir oldukça hoş, ama tekerlekli trafiğin olmadığı kaldırım taşlı huzurlu sokakları olan tepede inşa edilmiş bir İtalyan şehri gibi....

### 10 Haziran Perşembe 1909

Sevgili anneciğim, sana Pazartesi günü Harput'tan bir mektup postaladım, o günden beri mektup yazmam, tüm zamanımı alan uzun yürüyüşler ve resmi ziyaretler dolayısıyla engellendi. Pazartesi akşamı, Vali beni ziyaret etti, neşeli, kızıl çehreli küçük bir adam. Kendisinin tüm turistlerle ilgilenmekle görevli olduğundan ve özellikle de benim İngiliz oluşumdan ve İngilizlerin yeni yönetimin (İttihat ve Terakki) en sağlam destekçileri olmasından ötürü beni görmeye geldiğini söyledi. Daha sonra, Abdulhamid'in indirilişine sevindiğini gösteren bazı ifadeler kullandı. Ondan sonra, Bay Rawlins Diyarbakır'dayken bize çalışan (temsil eden) Amerikan konsolosu Bay Masterson geldi. (Bay Rawlins ise her iki vilayet için yetkili kişi). O bir beydi ve Amerikan Konsolosuydu; benimle yaklaşık olarak 2 saat oturdu ve bana istediğim

## GERTRUDE BELL FOTOĞRAF ARŞİVİNDEN



Fotoğraf. N110- Tarmur'da (Ergani yakınlarında bir yer) damadın köyüne giden bir düğün alayı





Fotoğraf. N111- Tarmur'da (Ergani yakınlarında bir yer) damadın köyüne giden bir düğün alayı



Fotoğraf. N112- Ergani Meryem Ana Manastırı



## Odamızın Cumhuriyet Dönemi Yapılarıyla İlgili Çalışmaları

### KİMLİK

- Adı** : Elazığ Hükümet Konağı  
**Doğum Tarihi** : 1896  
**Doğum yeri** : Çarşı Mahallesi – Elazığ  
**Mimarı** : Bilinmiyor  
**Medeni Hali** : Yapı özgün durumunu korumaktadır.  
**Evsafi** : Bodrum ve zemin üzeri 1 kat  
**Bugünkü İşlevi**: Kent Müzesi



### Mimari Özellikleri

Elazığ Hükümet Konağı Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1985 yılında korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilen bir yapıdır. Restorasyon çalışmaları devam eden bina kent müzesi fonksiyonu yüklenerek restore edilmektedir. Bodrum katında kalorifer kazan dairesi olan binada; zemin katta idari bürolar, sanat atölyeleri, geleneksel giyim, el sanatları, gıda sergileri, kafeterya, Elazığ'lı ünlüler köşesi, açık sergi alanı; birinci katta ise eski dönemlerdeki vali makam odası, Harput odası, Elazığ odası, Elazığ'ın müzik ve eğitimlerinin tanıtıldığı odalar, sergi alanları ve toplantı salonu bulunmaktadır. Yapı Hürriyet Caddesine açılı yerleştirilmiş ana aksı ve caddeye yine açılı olan giriş aksından oluşmuştur.

Giriş aksında; Hürriyet Caddesinden girişte 4 adet kesme taş sütundan oluşan revak bulunmaktadır. Aynı akstan çıkışta ise yuvarlatılarak içeri çekilen dış duvara yine yuvarlatılmış merdivenlerle çift yönlü ulaşım sağlanmıştır. Yapının ana aksına çift taraflı yerleşen mekanlar ve birinci katta giriş aksında çift taraflı bulunan dışarı taşırılmış cumbalar yapı plan sisteminde olduğu gibi simetriktir. Giriş cephesinde sağ ve sol kütleler birinci kattaki cumba kadar dışarı taşırılarak cepheye hareket verilmiştir. Cephelerdeki tüm köşeler kesme taşla çevrilmiş ve döneminin özelliği olan katlar arasının silmelerle ayrılması bu binada tüm cephelerde gözlenmektedir. Yapının tüm pencereleri kemerli olup kilit taşları işlemeli, kemerin başladığı ve bittiği taşlar ise silme taş şeklindedir. Yapı kırma kiremit çatı ile örtülmüştür.







### Mimari Özellikleri

Elazığ Akpınar Mahallesinde bulunan yapı, Cumhuriyet dönemi mimarisini gösteren iyi korunmuş bir yapı olduğundan anayasanın 2008/63 kanununa göre koruma altına alınmıştır. Bu nedenle yapı bütünüyle orijinaldir. 1938 yılında inşa edilen bina on yıl kolordu olarak kullanıldıktan sonra PTT tarafından satın alınarak günümüze kadar ptt başmüdürlüğü olarak kullanılmıştır.

Bodrum ve zemin üzeri 1 kattan oluşan yapının ana kütlelerinde çatı katı da bulunmaktadır. Kolordu olarak tasarlanan yapı U şeklini oluşturan koridorlar etrafında iki yönde sıralanmış mekanlardan oluşur. Aynı dönemde yapılan kamu yapılarının olduğu gibi simetrik plan sistemine sahiptir. Binanın ana kütleleri U şeklinin gövdesini oluşturan küttedir. Yan kollar tamamen simetrik.

Yapının bodrum katında yemekhane, kalorifer dairesi, zemin katta ve birinci katta U koridor etrafında çift yönlü sıralanmış idari bürolar ve hizmet mekanları, çatı katında ise arşivler bulunmaktadır.

Yapının giriş kapısının karşısında bulunan, zemin kattaki şeref holünden birinci kata ulaşımı sağlayan merdivenin, sahanlığı yuvarlatılarak ve çatısı ayrı çözümlenerek arka cepheden silindirik şekilde algılanması sağlanmıştır. Binada ikisi U koridorların birleştiği noktalarda biri gövde kütlelerinin ortasında olmak üzere toplam 3 adet merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenlerden ikisi birinci kata kadar çıkarken sağ tarafta bulunan merdiven çatı katına kadar çıkmaktadır. Bu, merdiven kütleleri, dikkörtgen biçiminde yükselen duvarları

### KİMLİK

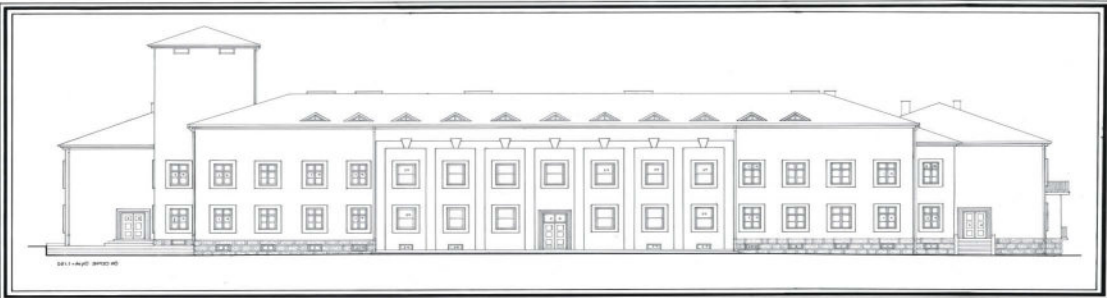
**Adı** : Elazığ Korgeneral Abdullah Alpdoğan 4. Müfettişlik binası  
**Doğum Tarihi** : 1938  
**Doğum yeri** : Akpınar Mahallesi - ELAZIĞ  
**Mimarı** : Bilinmiyor  
**Medeni Hali** : Yapı özgün durumunu korumaktadır.  
**Evsafi** : Bodrum ve zemin üzeri 1 kat  
**Bugünkü İşlevi**: PTT Baş Müdürlüğü

ve ayrı çözümlenmiş çatısıyla kule görünümüne sahiptir.

Yapının çatı katı haricindeki tüm pencerelerinin etrafında taş çerçeveler dönmektedir. Çatı katı pencereleri ise ön ve arka cephede üçgen pencereler şeklinde çözülmüştür.

Bina, zeminde 3 veya tek sıra taş üzeri taraklı mozaik serpmeye sıvalı, 63 x 30 m boyutlarındadır. Giriş kapısının her iki yanında dörder adet olmak üzere, toplam 8 adet kesme taş sütun vardır. Bu sütunlar kolordu olarak tasarlanan binaya, anıtsal bir görünüm kazandırmıştır. Sütunları yukarıda birleştiren yatay çerçevede, her pencerenin üzerini ortalayacak biçimde, kabartmalı kilit taşları yerleştirilmiştir. Bina giriş kapılarının tümü 3 lü silmeyle çevrilmiştir. Üzeri kırma kiremit çatı ile örtülmüştür. Ana kütlelerin çatısı yan kütleleri çatısından ayrı çözülmüş, çatı saçakları binadan iki sıra dışarı taşan kesme taşlarla oluşturulmuştur. Binanın sol yan cephesinde zemin ve birinci katta manzaraya açılan balkonlar bulunmaktadır.

PTT Başmüdürlük binasında 800'e yakın yetişmiş çam ağacı vardı. Kolordu iken oluşturulan bahçe geliştirilerek korunmuştur. Yakın çevrenin nefes almasını sağlayan binanın bahçesi, çalışanların performansını da artırmaktadır.





# 2007 Büyük Kültür Sanat Ödülü Prof. Dr. Metin Sözen'e Verildi



**Odamızda;  
Kültür ve Turizm  
Bakanımıza  
Şükran  
Plaketi Verdi.**

2007 yılı Büyük Kültür ve Sanat Ödülünü alan Prof. Dr. Metin Sözen, 1937 yılında Elazığ'da doğdu. Ödül törenine Elazığ Sivil Toplum Örgütlerini temsilen Mimarlar Odası Elazığ Temsilciliği de katıldı. Törende hocamıza verilen bu ödülün dolayısıyla Kültür Bakanımız Sayın Ertuğrul Günay'a Mimarlar Odası Elazığ Başkanı Mithat Coşkun tarafından şükran plaketi verildi.

2007 yılı Büyük Kültür ve Sanat Ödülünü Cumhurbaşkanımız Abdullah Gül'ün elinden alan hemşehrimiz Prof. Dr. Metin Sözen ödül törenindeki konuşmasıyla ülkemizin kültür politikasına nasıl bakması gerektiği konusunda önemli tesbitlerde bulundu.

Bu binada konuşma yaparken duygulanıyorum. Burada eski dostlarım var. Bu binayı Cumhuriyetin olmayan olanaklarıyla yapan mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkentini yaratma heyecanını her zaman içimde taşıdım. Onun seksen küsur yaşındaki coşkulu anlatımları, "yoktan var etme" duygusu ve kurumları oluştururken çekilen sıkıntıların, gelecek umutlarını nasıl perçinlediği hakkındaki bilinci, Cumhuriyet Türkiye'si'ni bu günlere taşıyan en değerli öğelerdir.

## Metin SÖZEN Kimdir?

Türkiye'deki doğal, tarihsel ve kültürel mirasın korunması, değerlendirilmesi ve tanıtılması amacıyla yoğun çaba gösteren Prof. Dr. Metin Sözen'in, değişik dillerde yayımlanan "Anadolu Medreseleri, Selçuklu ve Beylikler Devri", "50 Yıllık Türk Mimarisi", "Sinan, Architect of Ages" ve "Bir İmparatorluğun Doğuşu: Topkapı" gibi pek çok kitabı, "Anadolu'da Konutun Öyküsü", "Sinan'ın Anıları" ve "İstanbul'un Kültür Durakları" gibi birçok belgesel yapımı, makale ve radyo-televizyon programı bulunmaktadır.

Prof. Dr. Sözen'in, bunun yanı sıra çalışmaları arasında Safranbolu, Kastamonu, Bursa, Edirne, Karaman, Tokat, Sivas, Kars, Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep ve İstanbul başta olmak üzere değişik ölçekte yerleşme birimlerinden Tarihî Kentler Birliğinin kurulmasına, TBMM'ye bağlı Milli Saraylar'ın yeniden yapılanmasına uzanan çizgide gerçekleştirilen çeşitli uygulamaları yer alıyor. Türk sanatının ve mimarlığının gelişimi, bölgesel özellikleri konusunda derinlemesine araştırmalar yapan Prof. Dr. Sözen, bir yandan da öncelikle Mimar Sinan olmak üzere doğduğu Kayseri'nin Ağırnas beldesinin tümüyle yaşatılması, geçmişin önemli yaratıcılarının dönemlerinin siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel yapısı içinde değerlendirilmesine yönelik bir dizi araştırma ve uygulamayı da sürdürüyor.

Prof. Dr. Sözen'in, Türkiye'de çevre ve kültür ağırlıklı kent-havza-bölge-ülke ölçeğinde tasarım ve uygulama çalışmaları yapılması ve ivedilikle yaşama geçirilmesi yolundaki girişimleri gerçekleştirme sürecine girmiş ve Havza Birlikleri Platformu aşamasına gelmiş bulunmaktadır.

Prof. Dr. Sözen, TBMM Başkanlığı Kültür ve Sanat Danışmanı, Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanı olarak 1984 yılından bugüne Dolmabahçe, Beylerbeyi ve Yıldız sarayları, Aynalıkavak, Küçüksu, İhlamur, Beykoz ve Maslak kasrıları ile Yalova Atatürk Köşkerlerinde bilimsel araştırma, onarım ve tanıtım çalışmalarını yönetti. Ulaştığı sonuçlar kısa sürede ulusal ve uluslararası boyutta büyük ilgi gören Prof. Dr. Sözen, bu çalışmalarıyla "TBMM Başkanlığı Üstün Hizmet Ödülü", "Kültür ve Turizm Bakanlığı Koruma Onur Ödülü", "Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf İnsan Ödülü", "Ağa Han Mimarlık Ödülü" olmak üzere pek çok ödüle layık görüldü. Oluşumuna katkı sağladığı Tarihî Kentler Birliği de, Sözen'in yarım yüzyıl içindeki yoğun emeklerini yaşatmak amacıyla adına "Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü" oluşturdu.

Sözen'in, kültür mirasının korunması, geleceğe, özelliklerine uygun olarak aktarılmasıyla ilgili olarak Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kurullarında denediği yeni yöntemler, başta yerel yönetimler, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında güçlü bir iş birliğine yönelmesine, kültürel kimlik ve kültürel süreklilik gibi kavramların daha sağlıklı tartışılmasına olanak sağladı.

Prof. Dr. Sözen, toplum yaşamında uzun yıllar etkileri gözükken Taksim Toplantıları'nın geleceğe dönüştürülmesi yolunda katkılarda bulundu. Çevresel, kültürel ve siyasal ortamın iyileştirilmesi açısından sivil toplum örgütlerinin ağırlığının giderek artırılması yönünde de aralıksız çaba gösteren Prof. Dr. Sözen, öncelikle özgün özelliklerini koruyan yerleşme yerlerinde değişik kurum, kuruluş ve kişilerle özel koşulları dikkate alan yeni örgütlenmelere ortam hazırladı.

Kamu, yerel, sivil ve özel kesimlerin birlikteliğine dayalı somut örnekler vermeye çalışan Prof. Dr. Sözen'in bu girişimleri sonucu, Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde "YAP/Yaşatma Projeleri" adı altında umut verici örneklerin sayısı hızla çoğalmaya başladı.

Metin Sözen, bu çabalara süreklilik kazandırmak amacıyla Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfının (ÇEKÜL) yönetim kurulu başkanlığı görevini üstlendi.

Vakfın girişimleri sonucu kısa sürede kentlerde Çevre Kültür Evi ile Kent Tarihî Müzesi ve arşivleri oluşturulmaya başlandı. Kültür Mirasında İstanbul Merkezi Başkanı olarak, İstanbul'da değişik nitelikte etkinlikler yöneten Prof. Dr. Metin Sözen, kültürel varlıkların kimliklerine uygun özenle onarılması ve benzer doğrultuda müzelerin yeniden işlevlendirilmesi için güçlü bir kamuoyu yaratılması ve her iki konuda yasal düzenlemelerin ivedilikle sağlanmasına öncülük etti.



O yüzden, kamu, yerel, sivil, özel birlikteliğinin bir sonucu olan bu ödülü, bu dört kesimin geleceği kurmada ve Cumhuriyet Türkiye'si'ni farklı yerlere taşımada, kaçınılmaz **"beraberliğinin"** bir simgesi olarak görüyorum.

Kentlerde yarın çocuklar doğru yaşayacaksa, bizden daha iyi yetişecekse, bu toprakların altındaki ve üstündeki uygarlık ürünlerinin, kendilerini diğer uluslardan farklı kıldığının **"bilincinde"** yetişmeleri, bizim bu mücadelemizin temel hedefi olmalıdır.

Sayın Cumhurbaşkanımıza, Sayın Meclis eski ve yeni Başkanımıza, Sayın Kültür Bakanımıza bazı düşüncelerimi aktarmak istiyorum: İnsanların ve toplumların böyle bir araya gelmeleri **"kültür önceliğini"** yeni bir gündemin olmazsa olmazına koymaları, Türkiye'nin gelecek umududur.

Türkiye Anayasası doğru yazılacaksa, birinci maddesi **"Türkiye bir kültür ve uygarlık ülkesidir"** olmalıdır. Bu kültürün her kuşak tarafından paylaşılması gerekir. Bu maddeyi, sadece koymuş olmak için değil; büyük bir uygarlık tarihinin yazıldığı bu ülkeyi baş tacı ettiği için, geleceği için koyacağız.

Büyük bir uygarlığın sahibi olan bizlerin, dünya ulusları karşısında farklılığımızın altını çizmesi için koyacağız.

Sayın Cumhurbaşkanımızın gittiği ülkelerdeki devlet büyüklerinin, yöneticilerin ellerini sıktığında, biraz **"acıtmasını"** istiyorum; çünkü biz, tarihi değerlerin kaynağı, aklın ve düşüncenin üretildiği bir uygarlık

ülkesinden geliyoruz. Cumhurbaşkanı olarak nezaketle sıktığınız el acıdığı zaman, "Bu kişi, uygarlık topraklarına bağlı bir ülkenin Cumhurbaşkanıdır" hissinin uyandırılmasını isterim; çünkü biz hiçbir şeye **"boşuna sahip"** olmadık.

Bu topraklarda bu kadar direnmemizin bir bedeli var; bizi bu topraklarda tutacak büyüklüklerimiz, değerlerimiz var. Bu topraklarda yaşayan insanları bizden koparmak isteyenler olduğunu düşünenler var. Bilsinler ki, kültüre dayanan bu coğrafyada asla **"akıl dışı bir gelecek"** olmaz.

Büyük Millet Meclisi'nden bir ricam var: Bütün parlamenterlerin, bu toprakların altındaki ve üstündeki varlıkların diri kalması, bilimsel verilere göre onarılması, yaşatılması için el ele vermesini, sıradan bir **"ihale yarasını"** aşan, açık ve net, varlıkları yarınlara taşıyan, inceliklerle dolu, kurulu düzenin dışında, varlıkların altını doğru çizen, yanlış asla gündeme getirmeyen bir yasayı, bütün üyelerin imzasıyla hızla çıkarmalarını istiyorum. Bu topraklarda birleşmeyeceksek, bu topraklarda doğru yaşamayacaksak, yarasını doğru





koymayacaksa, iktidar ve muhalefet bu noktada ortak hareket etmeyecekse yarınlar sıkıntılı olacaktır. Ayrıca çok sevdiğim dostum Kültür Bakanı çok küçük bir bütçeyle, yüzde birin altında bir bütçeyle çalışmaktadır. Parlamenterlerimiz önümüzdeki yıl Kültür Bakanlığı'nın bütçesini Meclis'te inandırıcı bir noktaya taşıyamayacak olurlarsa, kamu, yerel, özel, sivil birlikteliğiyle bizler emeklerimizle Bakanlığın hak ettiği bütçeyi sağlayacağız.

Ödüller çok önemlidir. Ödüller hak edenidir. Yani bu toprakları var edenlerin, var ettikleri için ödül alma hakkı vardır. Bu nedenle Bakanlığımızın ödülünü bir onur ögesi olarak görüyorum. Bu ülkenin topraklarının “**sahibi**” olarak, bu ödülün ayrı bir anlamı olduğuna inanıyorum.

Burada gördüğünüz insanlar, temsil ettikleri kenti “**diri tutmak**” için atanmış ve seçilmiş yerel yöneticilerdir. Onların bir bölümü, Tarihi Kentler Birliği çatısı altında, zeki ve Kayseri’li olduğu için de çalışkan Mehmet Özhaseki’nin etrafında, bu ülkeyi yeniden farklı bir yere taşımak için buradadırlar.

Sivil toplum örgütlerinin sorunları çoktur. Büyük ülkelerin sorunları büyük olur. O yüzden başımız çok ağrıyor; ama biz baş ağrısına çoktan alıştık, çünkü ilacı kendimiz üretiyoruz. Yani “**uygarlığı ve kültürü**” üretiyoruz. O açıdan, sivil toplum örgütlerinin, kurduğumuz bütün kurumlarla birlikte olması, eleştiriye açık olması, yeni bir demokrasi ortamının hazırlanmasını da sağlamaktadır.

Son olarak şunları söylemek istiyorum: Bu ülke, ciddi bir ülkedir. Bu ülke, zaman zaman geçirdiği sıkıntılara karşın, üzerinde farklı egemenlikler kurulacağını zannedenlere gerektiğinde cevap verecek, aydın, pırl pırl, birikimli kadrolara sahiptir. Bugünkü başarımızın

devamı için ve bu dönüşüm hareketinin farklı bir yere taşınması için tek yol, birikimli, bilinçli, özverili kadrolarla birlikte olmaktır.

Sevgili Parlamento üyelerine şunu açıkça söylüyorum: Bu ülkenin temel kaynağı olan bizler aranızdayız. Para bir “**kaynak**” değil bir araçtır; en büyük bütçe, akıl, bilinç, bilim ve geleceğe özveriyle bakan insanlardır. Burada bulunanlar, o bütçeyi kendi donanımlarınızla yaratan kaynaklarıdır.

Sayın Cumhurbaşkanım; bir ödül töreni deyip geçmeyelim. Bu törenlerde insanlar geçmişini anımsamalıdır; günü ortaya koymalıdır ve “**gelecek umutlarını**” büyütmelidir. Sevgili Bakanımın göreve gelir gelmez Anadolu’yu kavrarcasına dolaşması, bana mutluluk vermiştir. Topraklarını öğrenmeden masasına oturan bakanların, önlerine konulanlarla yetindiklerinde sıkışıp kaldıklarını çok gördük. Ama topraklarına duyduğu bağlılıkla, herkesin elini sıkabilen, yüzüne bakabilen, sorusuna cevap arayan bir çalışma sisteminin, yani masadan kalkıp alana gitmenin, bu ülkeye büyük katkılar sağlayacağına ve en büyük gücün bu olduğuna inanıyorum.

Güzel bir söz vardır, gölge oyununda... “Her ne kusur ettikse af ola...” Oyun bu sözlerle son bulur. Ben de konuşmamı benzer sözlerle bitirmek istiyorum: Bu kimlikli ülke için ne kusur ettikse af ola... Ülke için “**kısa**” bu toplantı için “**uzun**” konuşmamı burada bitiriyorum.

Bu ülke onurlu olacak, diri olacak. Bu ödülle, bağlı bulunduğum Tarihi Kentler Birliği, sivil toplum örgütleri ve yirmi dört senemi verdiğim halde istediğim noktaya getiremediğim Büyük Millet Meclisi’nin Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanı olarak, Kültür Bakanını, aydınlık kadrolarını bu konunun “**öncüsü**” olarak görüyorum, arkasında duracağımızı söylüyorum. Saygılar sunuyorum...



## Tarihi Kentler Birliği Elazığ' da Toplandı



Palu'nun tarihi mirasının yaşıatılmasının yanısıra çevre ve toplumla birlikteliğinin sağlanması gerekmektedir." dedi.

Kültür Ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdür Yardımcısı Yalçın Kurt konuşmasında "Tarihi Kentler Birliği bugüne kadar kültür varlıklarını korunmasına çok büyük katkı sağlamıştır." dedi.

Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Başkanı ve ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen konuşmasında "Elazığlılar sanatçıdır. Konuşurken mecazlı konuşurlar. Kimi sevdiklerini kimi dövüklerini sonra anlarsınız. Dilin zenginliği olmadıkça

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşarı Enis Yeter, Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilileri, Çekül Vakfı Başkanı Prof. Metin Sözen, Tarihi Kentler Birliği Başkanı ve Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhaseki ile ülke genelinden 246 belediye başkanının katıldığı Tarihi Kentler Birliği Elazığ buluşması toplantısı 03-05 Ağustos 2007 tarihleri arasında yapıldı. Mimarlar Odası Elazığ Temsilciliği olarak bizlerde Cumhuriyet Dönemi Yapıları ile ilgili bir sergi açtık.

Akgün Otel'de gerçekteşirilen toplantının açılış konuşmasını yapan Elazığ Belediye Başkanı Süleyman Selmanoğlu, böylesi önemli bir toplantıya ev sahipliği yapmış olmaktan dolayı duyduğu memnuniyeti dile getirerek şunları ifade etti: "İki gün sürecek bu toplantılar ile hem tarih ve kültür bilincinin oluşmasına yeni katkılar sağlamanın hem de şehrimizin tarihi ve doğal güzelliklerine yönelik yapacağımız gezilerle güzel Elazığımızı sizlere tanıtmamızın gayretinde olacağız." dedi.

Palu Belediye Başkanı Sait Dağoğlu da yaptığu konuşmada "Tarihi mirasıyla öne çıkan Elazığ ve

gelecek kuşaklara zenginlikleri aktarmak zordur. Dün büyük bir hızla Malatya'da belirlediğimiz yol haritasının ne aşamaya geldiğini görmek için dolaştık. Biz artık birlikteyiz, biz artık bütüncül bakmayı öğrenmeye başladık. Konuşmaların arkasını getirdiğimizi, olanaksız kılmak için bahane arayan kimliklerle iştimal etmediğimizi söylemek istiyorum. Ne olur topraklarınızı ve doğduğunuz toprakların kimliğini unutmayın." dedi.

Tarihi Kentler Birliği ve Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Özhaseki ise konuşmasında "Doğal mirasımızın korunması ve soyut kültürün korunması konusunda şimdiye kadar çok ciddi adımlar atamadık. Bu konuları önümüzdeki toplantılarda tartışacağız. Bunlar bizi farklı kılan değerler. Açığa çıkarılması ve elimizde bulundurulması konusunda bize düşen görevler de var diye düşünüyorum." dedi.

Fırat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hamdi Muz konuşmasında "Geçmişimizi bilmek ve öğrenmek insanlığın vazgeçilmez bir tutkusudur. İnsan düşünce ve mantığının doğal bir





ürünüdür. Tarih insanlığın hafızasıdır. Ortak mirasıdır. Bugün içinde bulunduğumuz uzay çağı insanların bin yıllarca birikiminin bir sonucudur. Geçmişini bilmek bir anlamda kendi benliğini tanımaktır.” dedi.

Elazığ Valisi Muammer Muşmal konuşmasında, TKB olarak “Geleneksel Kent Dokularının Yeni Gelişme Alanlarıyla Buluşması” konulu seminer çalışması nedeniyle kentimize gelen katılımcılarla inanıyorum ki önemli kararlar alınacak. TKB’nin düzenlemiş olduğu bu seminerler Anadolu tarihine olduğu kadar Dünya tarihine de önemli katkılar sağlamaktadır. Elazığ, nice medeniyetlerin bugüne bıraktığı tarihi mirasa sahip özel bir şehirdir. Buna rağmen bütün dünya kentlerinin sahip olduğu sorunlar, Elazığ’da da kendini göstermektedir. Birçok tarihi eserimizi yeniden kazanmak için çalışıyoruz.” Dedi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşarı Enis Yeter konuşmasında “Öncelikle TKB’nin kuruluşu dâhil birçok toplantısına katılmama rağmen herhalde en heyecanlı olduğum toplantı bu toplantı. Elazığlı olmamın yanı sıra, Elazığ ve Harput’un tarihi yapısının bunda büyük etkisi var. TKB üyesi olan birçok belde, ilçe ve il tarihi ve kültürel değerlere sahiptir.” dedi.

Açılış konuşmalarının ardından “Geleneksel Kent Dokularının Yeni Gelişme Alanlarıyla Buluşması” konulu panel gerçekleştirdi. Panelistler tarihi mirası günümüze taşıyacak eski yapıların korunması yanında oluşturulacak yeni kentleşme olgusunda tarihi çizginin bina ve sokaklara yansıtılması gerekliliği üzerinde durdular.

Toplantı için Elazığ’a gelen konuklara daha sonra Misland, Keban Barajı, Çırçır Şelalesi ile Harput’un tarihi mekânları gezdirildi. Özellikle Harput’ta bulunan Artuklu eserleri misafirlerin ilgisini çekti. Burada konunun uzmanı arkeologlar tarafından ziyaretçilere bilgiler verildi.

Toplantının ikinci günü ise başta Palu Kalesi olmak üzere Palu’da bulunan tarihi eserlere teknik gezi düzenlendi. Çekül Vakfı Başkanı Prof. Metin Sözen yaptığı değerlendirmede “Palu, barındırdığı tarihi mirasla önemli kentlerimizden biridir dedi.”

Heyet daha sonra Hazar Gölü’nde bulunan “Batık Şehir”de incelemelerde bulundu. Hazar Gölü gezisinin ardından program son buldu.

Tarihi Kentler Birliği Elazığ Buluşması için şehre gelen misafirler Elazığ’ın son yıllarda her alanda gelişmesi ve kalkınması yanında belediyeçilik hizmetlerinde de oldukça mesafe kaydettiğini ifade ederek, “şehre modern bir çehre kazandırması yanında tarihi mirasa sahip çıkma konusunda yaptığı önemli çalışmalardan ve bizlere iki gün boyunca gösterdiği misafirperverlikten dolayı Elazığ Belediye Başkanı Süleyman Selmanoğlu’na teşekkür ediyoruz” dediler.

Başkan Selmanoğlu da yaptığı değerlendirmede bu önemli toplantıya teşriflerinden dolayı tüm misafirlere teşekkür ederek şunları söyledi. “böylesine önemli bir toplantıda başta protokol üyelerimiz olmak üzere ülkemizin her yöresinden toplantıya katılan Belediye Başkanlarımıza, programı başından sonuna kadar takip eden basın kuruluşları ile basın mensubu arkadaşlarımıza, sivil toplum örgütlerimize, Çekül Vakfı İl Temsilciliğine ve tertip komitesinde görev alan bütün çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum” dedi.





## Odamıza Kayıtlı Üyeler

SIRA NO	SİCİL NO	ADI SOYADI	SIRA NO	SİCİL NO	ADI SOYADI
1	1832	YURDER ZIRHLIOĞLU	34	28881	SÜLEYMAN ŞEKER
2	3257	SALAHADİN YİĞİT	35	28902	YUSUF ÇELİK
3	3456	YÜMNÜ SAATÇİ	36	28940	KAZIM SANAÇ
4	3645	FETHİ ŞEKERCİOĞLU	37	29816	MURAT CANBAZ
5	4027	MUSTAFA ELGİN	38	29828	NURHAYAT YAĞIZATLI
6	4877	HİKMET ERDOĞAN	39	30014	MUSTAFA BATARAY
7	5187	NECATTİN AYIK	40	30379	HÜSEYİN ŞAHİNER
8	5192	NAZMİ İNAL	41	30424	ARİF SOYDAN KAHRAMAN
9	5414	BORA ATALAR	42	30471	SEDAT YERLİKAYA
10	5610	BEKİR GÖKSOY	43	30960	ALTAN SELÇUK ASLAN
11	6070	A. SEMA KUTLULAR	44	31012	MEHMET FATİH GÜLTEN
12	7236	ÇETİN ALTINPARMAK	45	31321	BEDRİYE BETÜL ÖZSOY
13	8157	BÜLENT DOĞAN	46	31693	BÜŞRA GÖKAY
14	8985	MİTHAT COŞKUN	47	32071	DİLER URHAN
15	11927	ÖNGÜL TÜRKAY TUNARLI	48	32294	MUHAMMET YILMAZ
16	12407	ŞAHİN KALELİ	49	32309	SERVET KARATAŞ
17	16327	MUSTAFA GÜLERYÜZ	50	32325	AYÇA AYTAÇ
18	17765	ALAADDİN HALİL YÜCEER	51	32393	İBRAHİM ÇELİK
19	23265	HAYATİ ÇULHA	52	32477	HASAN POLAT
20	24888	ORHAN ZIRHLIOĞLU	53	33268	GÜLHAN DEMİRCİ
21	24893	MEHMET BİLEN	54	33302	ŞAFAK ÇAKMAK
22	25317	AYTEN ERKILINÇ AYDOĞDU	55	34245	ZÜLEYHA OĞUZ
23	25697	FERAH SENEK	56	34345	MUHAMMET MİRHAN
24	25737	MURAT UYGUN	57	34579	ÖMER FARUK ŞAHİN
25	26546	BAYRAM KAVAK	58	35437	ZİNNUR BAŞGÜN
26	27298	MEDİNE HAFİZE MEMİŞ	59	35584	ENİZE TÜGEN
27	27325	TURGAY AY	60	35644	ZÜLFÜ MURAT CANBAY
28	27349	ÖZGÜN BALKAN	61	35822	ÇAĞRI ARDIÇOĞLU AYTİMUR
29	27385	CÜNEYD KELEŞTİMUR	62	35883	YUSUF PARLAK
30	27702	TUBA TATAR	63	35921	MURAT VERGİ
31	28645	BERNA İNCİRLİ	64	36194	MELEK KUTLU
32	28781	RUKEN AKAY			
33	28848	EMİNE ÖZGÜL KAYA			



## Odamız Faaliyetleri



**YENİ HİZMET MEKANIMIZIN AÇILIŞI**

**MÜLKİYETİ ODAMIZA  
KAZANDIRILAN  
BUGÜN İÇİNDE  
BULUNDUĞUMUZ  
MEKANIN AÇILIŞI 29  
EYLÜL 2006 TARİHİNDE  
YAPILMIŞTIR**



**ODAMIZIN AÇILIŞINA ÜYELERİMİZİN YANISIRA; PROF.DR METİN  
SÖZEN, ANKARA ŞUBE BAŞKANIMIZ DOÇ. DR.NİMET  
ÖZGÖNÜL, ÇALIŞMA BAKANI MÜSTEŞARI ENİS YETER,  
BELEDİYE BAŞKANIMIZ SÜLEYMAN SELMANOĞLU VE DAHA  
BİRÇOK DAVETLİ KATILDI**



**TMMOB  
TARAFINDAN ORGANİZE  
EDİLEN  
“EMEĞE,  
İNSANIMIZA, ÜYEMİZ, YAŞ  
AMA, MESLEĞİMİZE,  
ÜLKEMİZE SAHİP  
ÇIKIYORUZ” MİTİNGİNE  
YÖNETİM KURULUMUZ  
KATILMIŞTIR**



## Odamız Faaliyetleri



**ANKARA ŞUBENİN  
DÜZENLEDİĞİ  
MESLEK İÇİ EĞİTİM  
SEMİNERİNE  
BAŞKANIMIZ VE  
YÖNETİM  
KURULUMUZ  
KATILMIŞTIR**



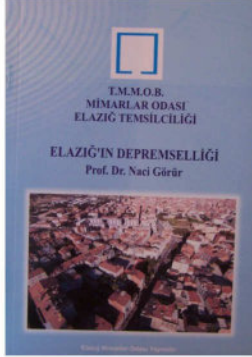
**BAŞKANIMIZ MİTHAT COŞKUN, YEREL TELEVİZYONUMUZ KANAL 23 DE YAYINLANAN GÜNDEM PROGRAMINA KATILARAK ODA FAALİYETLERİ, DEPREMLERE KARŞI ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER VE İLİMİZDE YÜRÜTÜLEN RESTORASYON ÇALIŞMALARI” HAKKINDA BİLGİ VERMİŞTİR**



**ODAMIZCA ”ELAZIĞ VE ÇEVRESİNİN DEPREMSELLİĞİ” KONULU BİR SEMİNER DÜZENLENMİŞTİR. SEMİNERE KONUŞMACI OLARAK İTÜ DEN PROF. DR. NACİ GÖRÜR KATILMIŞTIR**



## Odamız Faaliyetleri



**ODAMIZIN 12.03.2007 TARİHİNDE ELAZIĞ VE ÇEVRESİNİN DEPREMSELLİĞİ KONULU VERDİĞİ SEMİNER BİLGİLERİ PROF. DR. NACİ GÖRÜR VE ODAMIZ TARAFINDAN KİTAPÇIK OLARAK BASTIRILMIŞTIR**

**”ELAZIĞ VE ÇEVRESİNİN DEPREMSELLİĞİ” KONULU SEMİNERDE DEPREM KONUSUNDA HALKI BİLİNÇLENDİRMEK AMACIYLA ODAMIZ BİR BROŞÜR HAZIRLAMIS VE BU BROŞÜRÜN DAĞITILMASINI SAĞLAMIS TIR**



**“ELAZIĞ VE ÇEVRESİNİN DEPREMSELLİĞİ” KONULU SEMİNERE VALİMİZ, BELEDİYE BAŞKANIMIZ, REKTÖRÜMÜZ, EMNİYET MÜDÜRÜMÜZ, JANDARMA ALAY KOMUTANIMIZ VE DAHA BİRÇOK KİŞİ KATILMIŞTIR. SEMİNER ÇERÇEVESİNDE DEPREM KONUSUNDA HALKI BİLİNÇLENDİRMEK AMACIYLA ODAMIZ BİR BROŞÜR HAZIRLAMIS VE BU BROŞÜRÜN SEMİNERDE VE OKULLARDA DAĞITILMASINI SAĞLAMIS TIR**



**FIRAT TV İLE TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ SEMİNERLERİ ELAZIĞ TOPLANTISI VE BU SEMİNERLERDE DÜZENLENECEK SERGİLERLE İLGİLİ BİR RÖPÖRTAJ YAPILMIŞTIR**



03/08/2007



## Odamız Faaliyetleri



**TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ DANIŞMA KURULU BAŞKANI PROF. DR. METİN SÖZEN, DANIŞMA KURULU ÜYESİ MİMAR OKTAY EKİNCİ, BAŞKANIMIZ MİTHAT COŞKUN, MALATYA MİMARLAR ODASI BAŞKANI ABDURRAHMAN YAVUZ, KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANITLAR VE MÜZELER GENEL MÜDÜR YARDIMCISI YALÇIN KURT, VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRÜ ALİSEYDİ AKDUMAN, İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRÜ DERVİŞ ÖZBAY, MALATYA BELEDİYE BAŞKAN YARDIMCISI EKREM ÖZBEY MALATYA'DAKİ TARİHİ MEKANLARDA İNCELEMELERDE BULUNMUŞLARDIR**



**TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ DANIŞMA KURULU ÜYESİ VE MİMARLAR ODASI 36. VE 37. DÖNEM GENEL BAŞKANI MİMAR OKTAY EKİNCİ ODAMIZI ZİYARET ETMİŞTİR**



# Odamız Faaliyetleri

**TARİHİ KENTLER BİRLİĞİ  
SEMİNERLERİ  
ELAZIĞ TOPLANTISINDA  
CUMHURİYET DÖNEMİ  
BİNA KİMLİKLERİ  
İSİMLİ  
ÇALIŞMAMIZ  
SERGİLENMİŞTİR**



**EVRENSEL 07.04.2007**



**GÜNIŞIĞI 07.09.2006**

**ULUSAL GAZETELERİMİZDEN  
EVRENSEL GAZETESİNİN ODA BAŞKANIMIZ MİTHAT  
COŞKUN İLE YAPTIĞI “DEPREME KARŞI YAPILMASI  
GEREKENLER” KONULU RÖPÖRTAJ 07.04.2007  
CUMARTESİ GÜNÜ YAYINLANAN EVRENSEL  
GAZETESİNDE MANŞET HABER OLARAK  
YAYINLANMIŞTIR**



**EVRENSEL 07.04.2007**



**ULUOVA 14.04.2007**



# Natural Beauty Coming From History...

- 1 MST Yellow Travertine
- 2 MST Golden Brown Travertine
- 3 MST Gold Travertine
- 4 Nobe Travertine
- 5 Classic Travertine
- 6 MST Green Travertine
- 7 MST Beige Marble
- 8 MST Golden Beige Marble
- 9 MST Pink Marble
- 10 MST Caramel Onyx
- 11 MST Mix Onyx
- 12 Light Beige Marble
- 13 MST Grey Sunta
- 14 Tourco Black Marble
- 15 Rossa Lavanto Marble



- Blocks
- Slabs
- Tiles
- Saw Cut
- Hard
- Brushed
- Tumbled
- Filled & Honed
- Filled & Polished
- Brushed & Chiseled
- Pattern Sets
- Mosaics
- Borders
- Mouldings
- CNC Products **NEW**
- Waterjet Products **NEW**
- Garden Product **NEW**

\* Our Factory is also able to produce such as on special project productions.

mst

**mesta**  
TRAVERTINE & MARBLE

MESTA TRAVERTEN MERMER SANAYI VE TİCARET A.Ş.

**Fabrika / Factory:**  
Organize Sanayi Bölgesi 2 Nö 10. Yol  
Elazığ / Turkey  
Tel / Phone: +90 424 255 11 89 Pbx  
Faks / Fax: +90 424 255 52 11

**İstanbul Satış Ofisi / Sales Office:**  
Bağdat Cad. Parkeser Apt. 106/A K:1 D:2  
TR 34724 Feneriyolu-Kadıköy - İSTANBUL / TURKEY  
Tel / Phone: +90 216 449 02 78  
Faks / Fax: +90 216 449 08 16

**Merkez Showroom / Center Showroom**  
Bağdat Cad. Konuma Duragi No: 228 / B  
Maltepe-Kadıköy - İSTANBUL / TURKEY  
Tel / Phone: +90 216 370 74 88  
+90 216 383 88 96



E-mail: sales@mestamermer.com  
www.mestamermer.com

E-mail: export@mestamarble.com  
www.mestamarble.com